

Σχολείο και Ζωή

9

ΜΗΝΙΑΙΑ
ΠΑΙΔΑΓΟΓΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΟΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΒ'
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ
1954

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ Εκδίδεται τήν 1ην εκάστου μηνός. Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Διαχειριστής: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Γραφεία: Περικλέους 21 — Αθήναι	
«L'ECOLE ET LA VIE» REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE Directeur: G. ZOMPANAKIS Gérant: A. ZOMPANAKIS Rue: Périclès 21 — Athènes Année 12 SEPTEMBRE 1964	
ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Έσωτερικού: Έτησία Δρχ. 90 Για τὰ Σχολεία » 90 Για τοὺς εκπαιδευτικοὺς » 60 Τὸ τεύχος » 8 Έξωτερικού: Για Έκπαιδευτικούς: 1 λίρα Ἀγγλίας ἢ δολλάρια 2,80 (Έτησία). Για σχολεία: 1 λίρα Ἀγγλίας καὶ 10 σελλίνια ἢ δολλάρια 4. (Έτησία). Ἡ συνδρομὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἰανουά- ριο εκάστου ἔτους καὶ προπληρώνεται Συνεργασία, γράμματα, ἐπιταγὲς κλπ. στὴ διεύθυνση: Περιοδικὸ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ὁδὸς Περικλέους 21 Ἀθή- νας (Κ). Τηλ. 27-173.	
ΕΤΟΣ ΙΒ	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1964
Διευθύνσεις κατὰ νόμον: Διευθυντοῦ: Βασ. Σοφίας 8 — Νέα Ζμυρνη. Τυπογραφικαὶ Έρναςαί: Γερ. Α. Γεωργιάδης Ὁδὸς Βαλτετιοῦ 62 — Ἀθήναι — Τηλ. 624-692	

Έγγράφονται συνδρομηταὶ καὶ πωλοῦνται προηγούμενα τεύ-
 χη τοῦ περιοδικοῦ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» εἰς τὰ Γραφεία μας
 ΟΔΟΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 21 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 227.173

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο Έλευθέριος Βενιζέλος	σελ 353
Γ. Ζομπανάκης: Τὸ διδακτῆριον	» 356
Ε. Ζαμπετάκης: Ἡ ἐξέλιξις τῆς γλώσσης τοῦ παιδιοῦ	» 362
Ι. Κιτσαρά: Τὸ πρόβλημα τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ σπουδαζόντων	» 367
Θ. Γέρου: Τὸ παιδικὸ ἐγκλημα καὶ ἡ προβληματικὴ του	» 374
Εύριπ. Σούρλα: Ἡ διὰ τοῦ «χρονικοῦ» διαπαιδαγώγησις τῆς τάξεως	» 382
Ε. Γ. Καρκάνη: Τὸ πρόβλημα τῶν ἐκθέσεων στὸ σύγχρον. σχολεῖο	» 336
Βασιλικὴ Παναγιωτοπούλου-Παπαθωασιλείου: Ἡ ἐπίδρασις τοῦ οἰκογενεια- κοῦ περιβάλλοντος εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ παιδιοῦ	» 390
Διωνῆς Ἐκπαιδευτικὴ Κίνησις	» 394
Ελληνικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Κίνησις	» 397
Χαρ. Φ. Κολοβοῦ: Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου	» 400

"ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ"

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Έτος ΙΒ'

Σεπτέμβριος

Τεύχος 9

Ο ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ

(Περίγραμμα τῆς πολιτικῆς καὶ ἐθνικῆς του δράσεως ἐπὶ τῇ συμπληρώσει
 100 ἐτῶν ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του, 1864 — 1964)

Ποῖος ἦτο καὶ τί προσέφερεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Έθνος

Τὸ Ἑλληνικὸν Έθνος τιμᾷ σήμερα τὴν μνήμην ἐνὸς ἐξόχου τέ-
 κνου τῆς Φυλῆς μας, ποὺ ἐλάμπρυνε καὶ ἐδόξασεν ὅσον ὀλίγοι πρὸ αὐ-
 τοῦ καὶ μετ' αὐτὸν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα. Πρόκειται περὶ τοῦ Έλευ-
 θερίου Βενιζέλου τοῦ ὁποῖου ἐφορτάζομεν τὴν ἐκατοστὴν ἐπέτειον ἀπὸ
 τῆς γεννήσεώς του εἰς τὴν ἡρωικὴν Κρήτην. Ἡ ζωὴ του ὑπῆρξεν ὑπό-
 δειγμα ὑψηλοῦ πατριωτισμοῦ, ἀσπίλου ἠθους, δρώσης ἀρετῆς καὶ

μεγαλοφυοῦς συλλήψεως τῶν προβλημάτων. Διέσχισε τὸν Ἑλληνικὸν
 καὶ διεθνή ὁρίζοντα ὡς φωτεινὸν μετέωρον καὶ διεδραμάτισε πρῶτους
 ρόλους εἰς τὴν παγκόσμιον σκηνήν. Ἡ ἀνθρώπινη ἀντιμετώπισις τῆς ἀνθρω-
 πότητας στιγμᾶς. Ὑπῆρξεν ἀπὸ τοὺς κορυφαίους τῆς ἀνέας του καὶ ἡ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ Κ. Κουλιδῶ 353

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44433

ἀπαστρέπτουσα μορφή του ἐπεβλήθη εἰς διεθνῇ κλίμακα. Ὅπως κατὰ τὸν δεύτερον παγκόσμιον πόλεμον κυριαρχοῦσαν τὰ ὀνόματα τοῦ Τσῳρτσιλ, φερ' εἰπεῖν, ἢ τοῦ Ρουζβέλτ, ἔτσι κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, δίπλα εἰς τὰ ὀνόματα τοῦ Λόυδ Τζώρτζ καὶ τοῦ Κλεμανσώ, κυριαρχοῦσε τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλευθερίου Βενιζέλου. Ἦτο ὁ σύγχρονος καὶ πολύτροπος Ὀδυσσεύς, ὁ ὁποῖος κατέπλησσε μὲ τὴν πολιτικὴν του μεγαλοφυΐαν, μὲ τὴν πνευματικὴν του εὐστροφίαν καὶ μὲ τὸ ἀκατάβλητον θάρρος του.

Διὰ τὴν Ἑλλάδα ὁ Ἑλευθέριος Βενιζέλος ὑπῆρξε ταυτοχρόνως ὁ ἀπόστολος τῆς ἐθνικῆς ὁλοκληρώσεως καὶ ὁ δημιουργὸς τοῦ συγχρόνου Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἀπὸ τὸ καχεκτικὸν κρατίδιον τῆς Μελοῦνας, ποὺ εἶχε κανταντήσει ὁ περίγελως τῶν Ἑθνῶν, ὁ Ἑλευθέριος Βενιζέλος μὲ ἓνα τάνυσμα τῶν φτερῶν τῆς πολιτικῆς μεγαλοφυΐας του, κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα τῶν δύο ἡπείρων καὶ τῶν πέντε θαλασσῶν. Μέσα εἰς τὰ χρονικὰ ὅρια μιᾶς καὶ μόνον γενεᾶς ὁ Ἑλευθέριος Βενιζέλος κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς προαιωνίους πόθους τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς.

Διὰ τοὺς νεωτέρους ποὺ δὲν εἶχαν τὸ προνόμιον νὰ ζήσουν ἀπὸ κοντὰ τὸ θαῦμα τῆς Βενιζελικῆς ἐξορμήσεως χρήσιμον εἶναι νὰ ὑπομνησθῇ εἰς μερικὰς ἀδράς γραμμὰς τί ὀφείλει ἡ Ἑλλὰς εἰς τὸν Ἑλευθέριον Βενιζέλον. Τοῦ ὀφείλει τὴν ἡρωικὴν καὶ αἰωνίαν Κρήτην, ἢ ὅποια χάρις εἰς τοὺς ἀγῶνάς του ἔγινε Ἑλληνική. Τοῦ ὀφείλει τὴν Ἡπειρον, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην, ποὺ ἀπληλευθερώθησαν ἐπὶ πειρον, τὴν Ἀσσίαν, τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν Βόρειον Ἡπειρον καὶ τὴν Κύπρον. Τοῦ ὀφείλει τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, τὰ ὅποια κατεκυρώθησαν ὀριστικῶς ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα μόνον τὸ 1923, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης. Καὶ κῶς στήν Ἑλλάδα μόνον τὸ 1923, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης. Καὶ κῶς στήν Ἑλλάδα μόνον τὸ 1923, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης. Καὶ κῶς στήν Ἑλλάδα μόνον τὸ 1923, διὰ τῆς συνθήκης τῆς Λωζάνης.

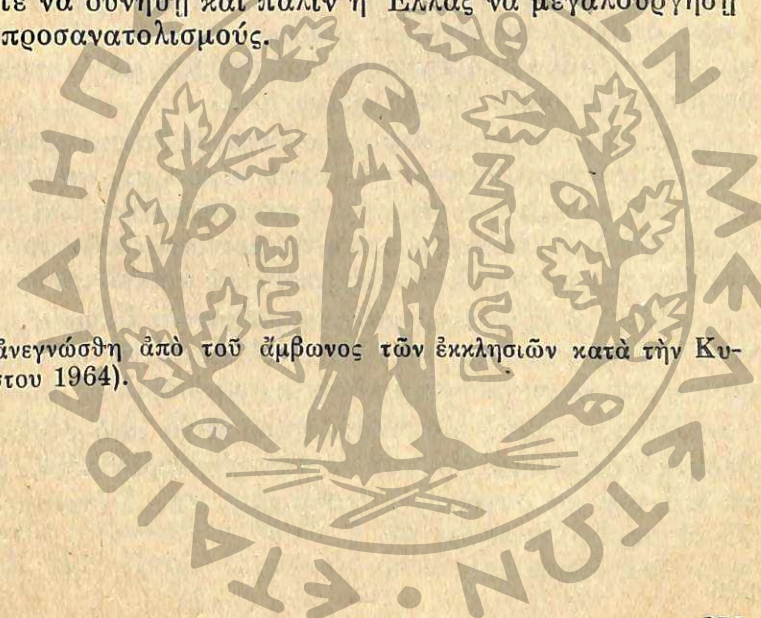
Τὸ ἔθνος μας ἠναγκάσθη νὰ ὑποστείλῃ τὰ φτερά του. Ὅμως δὲν θὰ λησμονήσῃ ποτὲ ὅτι χάρις εἰς τὸ δαιμόνιον τοῦ Ἑλευθερίου Βενιζέλου, τὸ θρυλικὸν «Γεώργιος Ἀβέρωφ», ἠγκυροβόλησεν εἰς τὴν Προποντίδα ἀπέναντι ἀπὸ τὰ Σουλτανικὰ Ἀνάκτορα τοῦ Ντολμά Μπακτσέ καὶ ὅτι λόχος Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐστάθμευσεν εἰς τὸν Βόσπορον. Δὲν θὰ λησμονήσῃ ἐπίσης ὅτι οἱ Ἕλληνες φαντάροι ἔφεραν τὰς ἐνδόξους σημαίας τῶν Συνταγμάτων τῶν μέχρι Προύσης, Ἀφιδὸν, Καραχισσᾶ καὶ Ἀλμυρᾶς Ἐρμούου εἰς τὰ ὑψίπεδα τῆς Ἀνατολῆς.

Ἄλλ' ἡ ἱστορικὴ εἰσφορὰ τοῦ Ἑλευθερίου Βενιζέλου δὲν ἦτο μόνον ἡ ἐθνικὴ ὁλοκλήρωσις. Ἦτο καὶ ἡ ἐσωτερικὴ Ἀνόρθωσις — ἡ δημιουργία συγχρόνου Κράτους Δικαίου. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του οἱ τσοπάνηδες τῆς Ρούμελης καὶ τοῦ Μοριᾶ ἔλεγαν ὅτι «τὰ πρόβατά τους τὰ φυλάει ὁ Βενιζέλος». Τόσον βαθὺ ἦταν τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας

ποὺ εἶχεν ἐμπεδώσει εἰς τὸν τόπον ὁ μέγας Δημιουργός. Ἡ ἀπελευθέρωσις καὶ ἀπαλλοτριώσις τῆς γῆς καὶ ἡ διανομὴ τῶν κλήρων εἰς τοὺς κολλήγους, ἡ τολμηρὰ διὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐργατικῆς καὶ συνδικαλιστικῆς νομοθεσίας ἢ ὅποια ἐπέτρεψε τὴν χειραφέτησιν τῆς ἐργατικῆς τάξεως, ἡ κατοχύρωσις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Δικαιοσύνης, ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισις καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τῆς χώρας, ὁ σεβασμὸς τῶν Νόμων καὶ ἡ ἄσκησις ἀκομματίστου καὶ τιμίας Διοικήσεως, ἡ μέριμνα ὑπὲρ τῶν ἀσθενεστέρων τάξεων καὶ ἡ συστηματικὴ διὰ πρῶτην φορὰν ἐκμετάλλευσις τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς χώρας εἶναι μερικὰ μόνον ἀπὸ τὰ μεγάλα ἐπιτεύγματα τῆς ἡρωικῆς ἐκείνης ἐποχῆς. Ἀλλὰ τὸ μεγαλύτερον ἐπίτευγμα τοῦ Ἑλευθερίου Βενιζέλου ἦτο ὅτι μὲ τὴν θερμορρογὸν πνοήν του καὶ τὸ ἰδικόν του βίωμα καὶ παράδειγμα κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ ὑπερηφάνειαν καὶ αὐτοπεποίθησιν εἰς τὸν Λαόν μας καὶ πίστιν εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς Φυλῆς μας.

Κατὰ τὴν τελευταίαν φάσιν τῆς πολυκυμάντου ζωῆς του καὶ ἀφοῦ εἶχεν ἤδη ταφῇ τὸ ὄνειρον τῆς Μεγίστης Ἑλλάδος, συνεπεία τῶν δραματικῶν ἐναλλαγῶν τῆς ἐθνικῆς Μοίρας, ὁ Ἑλευθέριος Βενιζέλος εἶχε τὸ θάρρος καὶ τὸν ρεαλισμὸν νὰ τρέψῃ τὴν δραστηριότητα τοῦ Ἑθνους πρὸς ἄλλους στόχους, δηλαδὴ πρὸς τὴν εἰρηνικὴν πρόοδον καὶ τὴν πνευματικὴν καὶ πολιτιστικὴν ἀνύψωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ μεγάλη Ἰδέα ὑπὲρ τῆς ὁποίας τόσον ἠθλήσεν ὁ ἴδιος, ἤλλαξεν ἔκτοτε περιεχόμενον. Ἠλλαξε μορφήν. Τὸν ἀπησχόλουν ἐπίσης κατὰ τὴν ἰδίαν περίοδον τῆς ζωῆς του αἱ συνέπειαι τοῦ ἐσωτερικοῦ διχασμοῦ τοῦ πρῶτου παγκοσμίου πολέμου. Καὶ ἔκαμεν ὅ,τι ἐξηρᾶτο ἀπὸ αὐτὸν διὰ νὰ τὰ ἐξαφανίσῃ. Μία δὲ ἀπὸ τὰς ὑποθήκας ποὺ κατέλιπεν εἰς τὸ ἔθνος ὑπῆρξεν ἡ πλήρης ἀποκατάστασις τῆς ἐσωτερικῆς μας ἐνότητος καὶ συμπνοίας, ὥστε νὰ δυνηθῇ καὶ πάλιν ἡ Ἑλλὰς νὰ μεγαλουργήσῃ εἰς τοὺς νέους της προσανατολισμούς.

Τὸ ἀνωτέρω ἀνεγνώσθη ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῶν ἐκκλησιῶν κατὰ τὴν Κυριακὴν, (23ην Αὐγούστου 1964).

Τὸ διδασκάλειο

Μέσα στὰ πλαίσια τῆς νέας ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως τὸ θέμα τοῦ διδασκάλειου κατέχει κεντρικὴ θέση. Καὶ δὲν μποροῦσε νὰ γίνη ἄλλιως, ὅταν εἶναι γνωστὴ ὁ ὅλος ἡ μεγάλη διδασκαλικὴ δημιουργία τοῦ σημερινοῦ Πρωθυπουργοῦ κατὰ τὴν περίοδο 1928-32 τῆς Ὑπουργικῆς του θητείας στὸν τομέα τῆς Παιδείας.

Ἄν ἄλλοτε ἡ κατασκευὴ τοῦ διδασκάλειου ἦταν ἀπλὴ μόνον ἀρχιτεκτονικὴ ὑπόθεση, σήμερον εἶναι καὶ παιδαγωγικὴ ἐντολὴ καὶ πρόβλημα. Δὲν ἐπιτρέπεται ἐπομένως νὰ παραμερίζωμε τὸν παιδαγωγό, ὅταν σχεδιάζωμε καὶ ἀνεγείρωμε ἓνα νέο σχολικὸ κτήριο· δὲν μποροῦμε νὰ ἀφήνωμε ὅλη τὴν εὐθύνη μόνον στὸν ἀρχιτέκτονα. Τὸ σχέδιο τοῦ διδασκάλειου δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἐξαρτᾶται μόνον ἀπὸ πολιτικὰς ἢ διοικητικὰς ἀποφάσεις. Ἐδῶ δὲν ἔχουν τὸ προβάδισμα οἱ οικονομικὰς ἀπόψεις. Οἱ παιδαγωγικὰς ἀπαιτήσεις καὶ οἱ πρακτικὰς σχολικὰς ἀνάγκες πρέπει νὰ ἀποτελοῦν τὴν τελευταία καὶ ἀποφασιστικὴ λέξη.

Ἡ ὁργάνωσις ὅμως τοῦ διδασκάλειου πρέπει νὰ ἀναγνωρίζεται ἐπίσης ὡς κοινωνικοπολιτικὴ ἐντολὴ. Ἡ κοινωνιολογικὴ ἐξέλιξις τῶν τελευταίων δεκαετιῶν, οἱ συνθετικὰς ἀλλαγὰς τῆς κοινωνίας μας ἐπέφεραν ἀνατροπὰς σὲ ὅλες τὰς περιοχὰς τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς. Ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ ἰδιαίτερα ἐπηρεάστηκε ἀποφασιστικὰ ἀπὸ τὸν ἀντικυπο τῆς ἀνατροπῆς.

Ἄν σήμερον πολλὰς οἰκογένειες δὲν εἶναι πιά σὲ θέση νὰ ἐκπληρώσουν τὰ καθήκοντα τῆς ἀγωγῆς σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ, πρέπει τὸ σχολεῖο νὰ ἀναλάβῃ ὅσον μπορεῖ τὸ ἔργο τῆς ἀγωγῆς, ποὺ ἀνήκεν ὡς τώρα στὴν οἰκογένεια. Ἡ παιδαγωγικὴ του ἀποστολὴ ὅμως δὲν περιορίζεται μόνον στὴ μόρφωση τοῦ ἀτόμου, ἀλλ' ἐκτείνεται καὶ στὸ σύνδεσμο τοῦ ἀτόμου μὲ τὴν κοινωνία.

Ἡ παιδαγωγικὴ, ἡ μορφωτικὴ καὶ διδασκαλικὴ ἀποστολὴ τοῦ σχολείου μας ἀπαιτοῦν νέους τρόπους οἰκοδομῆς τοῦ διδασκάλειου. Ἀπαιτοῦν νέα κτήρια καὶ χώρους, ἀπαιτοῦν σχέδια καὶ ἐγκαταστάσεις, ποὺ διευκολύνουν τὴν ἀνθρώπινη ἐπικοινωνία τῶν παιδιῶν μεταξύ τους καὶ ἐπιτρέπουν τὴν ἀνάπτυξή τους σὲ κοινωνικοὺς ἀνθρώπους.

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ κατασκευάζωνται διδασκάλεια ποὺ ἀνταποκρίνονται στὶς παιδαγωγικὰς, ὑγιεινὰς καὶ κοινωνικὰς ἀπαιτήσεις τοῦ παρόντος καὶ διευκολύνουν τὴν κανονικὴ ἐξέλιξις τοῦ μέλλοντος.

Ἡ κατασκευὴ τοῦ διδασκάλειου εἶναι πρὸ πάντων κοινωνικὴ ὑπόθεση. Γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται νὰ συνεργαστοῦν στενὰ μὲ τὸν ἀρχιτέκτονα καὶ τὸν παιδαγωγό, ὁ σχολίατρος καὶ ὁ ὑγειονόμος, ὁ πολεοδό-

μος, ὁ κηπουρὸς καὶ ὁ καλλιτέχνης, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐκτελεστῇ μιὰ ἐντολὴ ὡς γνήσιο κοινωνικὸ ἔργο.

Ἡ ἀνέγερσις τοῦ διδασκάλειου τῆς ἐποχῆς μας μπορεῖ νὰ ἀντλήσῃ ἀπὸ πολλὰς πηγὰς ἐπιστημονικῆς καὶ πρακτικῆς ἐργασίας: ἀπὸ τὴν διεθνή κίνησιν τοῦ ὑπαιθρίου σχολείου, ἀπὸ τὴν πείρα συστηματικῶν ἐρευνῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀπὸ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς παιδικῆς ψυχολογίας καὶ κοινωνιολογικῆς παιδαγωγικῆς, ἀπὸ τὰς ἐρευνὰς τῶν ὑγειονολόγων καὶ σχολίατρων, ἀπὸ τὰ πορίσματα τῶν τελευταίων διδασκαλικῶν συνεδρίων.

Τὸ ἐνιαῖο σχέδιο γιὰ τὰ διδασκάλεια μιᾶς πόλεως πρέπει νὰ ἀπλώνεται σὲ ἀρκετὸ χρονικὸ διάστημα, ἀπὸ ἑξ ὡς δέκα χρόνια. Πρέπει νὰ ἐντάσσεται μέσα στὸ γενικὸ πολεοδομικὸ σχέδιο, ποὺ περιλαμβάνει ἐκτὸς ἀπὸ τὸ διδασκαλικὸ, τὸ οἰκοδομικὸ, τὸ συγκοινωνιακὸ, τὸ βιομηχανικὸ κ.λ.π. σχέδια. Πέραν τούτου θὰ ἐξετάζεται προκαταβολικὰ ἡ τοπικὴ σύνθεσις τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ πυκνότης τοῦ κάθε συνοικισμοῦ καὶ τὸ σχέδιο τῆς μελλοντικῆς ἐπεκτάσεως τῆς πόλεως γιὰ νὰ ἐξασφαλιστοῦν ἀπὸ πρὶν καὶ διαχωριστοῦν τὰ ἀπαιτούμενα γιὰ τὰ νέα σχολεῖα γήπεδα.

Κάθε χωριστὸ σχέδιο ἔπειτα ἐνὸς νέου διδασκάλειου ἀρχίζει μὲ τὴν προετοιμασίαν τοῦ καταλλήλου γηπέδου. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ γηπέδου ἀπαιτεῖ πολὺ μεγάλη προσοχή. Τὸ διδασκάλειο θὰ εἶναι τὸ σπῆι τῶν παιδιῶν. Δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀνεγείρεται ἐκεῖ, ὅπου τυχαῖα παρουσιάζεται κάποιο ἐλεύθερο γήπεδο. Στὶς μεγαλοπόλεις πρὸ πάντων ἡ ἐκλογὴ ἐνὸς χώρου ἀρκετὰ μεγάλου καὶ καταλλήλου γιὰ διδασκάλειο παρουσιάζει τεράστιες δυσκολίες, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχουν ἐλεύθερες ἐκτάσεις. Ἐπιβάλλεται νὰ ἀπομακρύνωμε τὸ σχολεῖο ἀπὸ τὸ γνωστὸν ὅσον τῶν στενῶν δρόμων καὶ τῶν πολυκατοικιῶν. Θὰ διαλέξωμε ἓνα γῆπεδο, ποὺ παρουσιάζει τὰ ἴδια ἢ ἀνάλογα πλεονεκτήματα μὲ τοὺς σχολικοὺς χώρους τῶν μικρῶν κοινοτήτων. Στὴν ἐσωτερικὴν περιοχὴ τῆς πόλεως τὸ σχολικὸ οἰκόπεδο πρέπει νὰ ἀποτελῇ μιὰ πράσινον ὅσον μέσα στὰ οἰκοδομικὰ συγκροτήματα. Στὰ προάστια θὰ συνδέεται μὲ τὰς ὁλοπράσινες ἐκτάσεις, ποὺ ὑπάρχουν ἢ προβλέπεται νὰ δημιουργηθοῦν καὶ στὶς παρυφὰς τῆς πόλεως θὰ προεκτείνεται ὡς τὴ φυσικὴ ἐξοχή. Τὸ πράσινο τοῦ σχολείου μπορεῖ νὰ ἀποτελῇ μιὰν ἐνότητα μὲ τὸ φυσικὸν πράσινο. Ἡ καλύτερη λύσις εἶναι ἡ σύνδεσις τοῦ σχολείου μὲ ἓνα πάρκο.

Κάθε σχολεῖο θὰ πρέπει νὰ ἐντάσσεται ὁργανικὰ μὲ τὴν γειτονικὴν του περιοχὴν. Μόνον ἔτσι θὰ μποροῦν νὰ συνεργάζωνται οἱ γονεῖς στὴ ζωὴ τοῦ σχολείου καὶ τῆς σχολικῆς κοινότητος καὶ νὰ πραγματοποιήσουν ἔτσι τὴν κοινότητα τῆς ἀγωγῆς σχολείου καὶ οἰκογενείας· μόνον ἔτσι μπορεῖ νὰ ἐξελιχθῇ τὸ σχολεῖο σὲ κέντρο πολιτισμοῦ μιᾶς περιοχῆς τῆς πόλεως.

Τὸ μέγεθος ἐνὸς σχολικοῦ οἰκοπέδου θὰ πρέπει νὰ φτάνῃ τὰ 25 π.μ. γιὰ κάθε παιδί. Χρειάζεται ἐπομένως νὰ καθοριστοῦν ἀπὸ πρὶν,

πόσα περίπου παιδιά στην πιο εύνοϊκή περίπτωση πρόκειται να φοιτούν στο σχολείο, για να μπορούμε έπειτα να καθορίσουμε την έκταση του οικοπέδου. Γι' αυτό στην πόλη πρέπει να προσέξουμε, ώστε η απόσταση που χωρίζει το σχολείο από το σπίτι των παιδιών να μην είναι μακρότερη από δύο χιλιόμετρα.

Τα διδακτήρια πρέπει να βρίσκονται μακριά από το θόρυβο και τους κινδύνους της συγκοινωνίας, για να μη διαταράσσεται η σχολική εργασία από το θόρυβο του δρόμου και να μη κινδυνεύει η ζωή των παιδιών. Μακριά επίσης από εργοστάσια και βιομηχανίες, που διαταράσσουν την εργασία με το θόρυβο και βλάπτουν την υγεία των παιδιών με τη μολυσμένη ατμόσφαιρα. Τα οικόπεδα δεν πρέπει να περικλείονται με ύψηλα συγκροτήματα σπιτιών, για να περιλούονται από τον ήλιο, το φως και τον αέρα.

Το πρόγραμμα του χώρου

Το δεύτερο βήμα κατά τη σχεδίαση του σχολικού κτηρίου είναι ο καταρτισμός ενός ακριβοῦς προγράμματος από τη διεύθυνση της τεχνικής υπηρεσίας. Σ' αυτό καθορίζονται όλοι οι απαιτούμενοι χώροι κατ' αριθμόν και μέγεθος. Αυτό χρησιμεύει στον αρχιτέκτονα ως βάση και οδηγία για την εργασία του. Ανάλογα με το είδος και το μέγεθος του ανεγειρομένου σχολείου είναι φυσικά και τα προγράμματα διάφορα.

Ὡς παράδειγμα για την ανέγερση των διδακτηρίων της πόλεως, ἄς παρουσιάσουμε το οικοδομικό πρόγραμμα ενός 18θεσίου λαϊκού σχολείου. Δεν αναφέρουμε ἔδω τους ειδικούς χωριστούς χώρους διαφόρων μαθημάτων, γιατί ἓνα μέρος τῆς ειδικῆς διδασκαλίας π.χ. Ἰχθυογραφία, μουσική, χειροτεχνία, ποιεῖ ἄριστα νὰ γίνεται στὶς αἰθούσες τοῦ σχολείου.

18 αἰθούσες (ἀπὸ 75 τ. μ.) με ἱματιοθήκη καὶ τουαλέτα, με χώρους ἢ γωνιὲς γιὰ τὶς ομάδες (12-16 τ.μ.).

1 αἰθούσα φυσικῶν μαθημάτων (90 τ.μ.). καὶ 1 δεύτερος χῶρος (40 τ.μ.)

1 αἰθούσα χειροτεχνίας (100 τ.μ.), συμπληρωματικὸς χῶρος (20 τ.μ.)

1 μαγειρεῖο με δευτερεύοντες χώρους (100 τ.μ.)

1 παιδικὸς κήπος (75 τ.μ.).

1 αἰθούσα γιὰ τὴν ἐργασία τῆς βελόνας (75 τ.μ.)

1 » μουσικῆς (100 τ.μ.)

1 » βιβλιοθήκης (100 τ.μ.).

1 γραφεῖο τοῦ Διευθυντῆ (20 τ.μ.)

1 προθάλαμος (12 τ.μ.)

1 γραφεῖο τῶν δασκάλων (60 τ.μ.)

2 χῶροι διδακτικῶν ὀργάνων (25 τ. μ.) καθένας

1 χῶρος χωριστῆς συνεντεύξεως με τοὺς γονεῖς (12 τ. μ.)

1 χῶρος γιὰ τὶς καθαρίστριες (20 τ.μ.)

1 αἰθούσα ἐστιατορίου (100 τ.μ.)

1 χῶρος γιὰ τὰ ὑλικά (10-12 τ.μ.)

1 ἀποθήκη (10-12 τ.μ.)

1 πλατεῖα με σκηνή (380 τ.μ.)

1 γυμναστικὸ ὑπόστεγο (13×26 μ.) με ἀποθήκη ὀργάνων (15×3 μ.)

2 ἀποδυτήρια (ἀπὸ 30 τ.μ.) ἕκαστο.

2 χῶροι λουτρῶν (ἀπὸ 20 τ.μ.)

1 δωμάτιο γυμναστοῦ - ἱατροῦ (20 τ.μ.)

1 κολυμβητικὴ δεξαμενὴ (8×15 μ.) καὶ βάθος (90 - 1,50 μ.)

1 κατοικία θυρωροῦ.

Το σχέδιο

Ὅταν εἶναι ἕτοιμος ὁ προγραμματισμὸς τοῦ χώρου, ἀρχίζει πάλι ἡ ἐργασία τοῦ ἀρχιτέκτονα. Ἐνῶ παλαιότερα τὸ ἔργο τοῦ ἀρχιτέκτονα ἦταν εὐκόλο, γιατί οἱ βασικὲς γραμμὲς τοῦ σχολικοῦ κτηρίου ἔμεναν χρόνια πολλὰ ἀμετάβλητες, σήμερα ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ με ὅλες τὶς λεπτομέρειες πρὶν ἀπὸ τὸ σχεδιασμὸ τὶς κτηριακὲς ἀπόψεις καὶ τὶς ἐπιθυμίες τοῦ ἐργοδότη. Ἡ λύση τοῦ ζητήματος θὰ εἶναι γι' αὐτὸν πολὺ εὐκολώτερη, ὅταν ἔχῃ ἀσχοληθῇ πολὺν καιρὸ καὶ ἐντατικὰ με τὰ προβλήματα τοῦ σχολικοῦ κτηρίου. Ὡς βοηθήματά του θὰ ἔχῃ τὴ σχετικὴ βιβλιογραφία, τὰ τελευταῖα πορίσματα τῶν διαφόρων συνεδρίων γιὰ τὸ διδακτήριο. Θὰ πρέπει ἀκόμη νὰ μὴ παραλείπῃ ποτὲ νὰ ἐπισκέπτεται τὰ νέα σχολεῖα, ποὺ ἀνεγείρονται στὸ ἐσωτερικὸ καὶ στὸ ἐξωτερικὸ καὶ νὰ ἀποκτᾷ ἔτσι τὸν ἀπαραίτητο ἐξοπλισμὸ τῆς πείρας καὶ τῆς γνώσεως.

Κατὰ τὸν σχεδιασμὸ ἐπιβάλλεται στὸν ἀρχιτέκτονα νὰ ἀκολουθῇ μιὰ σειρὰ βασικῶν κανόνων:

1. Νὰ ἔχῃ ὑπόψη του τὰ δεδομένα τοῦ πολεοδομικοῦ σχεδίου, τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος καὶ τὴ μορφή τοῦ οικοπέδου.

2. Τὸ εἶδος τοῦ σχολείου, ποὺ πρόκειται νὰ κτισθῇ.

3. Τὸν ἔλαστικὸ τρόπο τῆς οικοδομῆς καὶ τὴ δυνατότητα τῆς τμηματικῆς κατασκευῆς με τὴ μελλοντικὴ προσθήκη νέων αἰθουσῶν.

4. Τὴν ἔνταξη καὶ ὀργάνωση τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντος (κῆποι, περιφράξεις κλπ.)

Ὁ σχεδιασμὸς τοῦ σχολείου πρέπει νὰ γίνῃ σὲ ὅλη του τὴν ἔκταση ἀπὸ τὸν ἀρχιτέκτονα. Συχνὰ ὅμως εἶναι δυνατό, σὲ μιὰ κατοικούμενη περιοχὴ, ὅπου ἡ τελικὴ ἀνοικοδόμησις δὲν ἔφτασε ἀκόμη στὸ τέλος, νὰ ἀνεγερθῇ τὸ σχολεῖο στὴν ἀρχὴ μόνο τμηματικὰ, ποὺ ἀντα-

ποκρίνεται στην οικοδομική κατάσταση της στιγμής και στις ανάγκες του σχολικού χώρου. Αυτή την τμηματική κατασκευή πρέπει να έχει υπόψη του ο αρχιτέκτονας και να προσέχει, ώστε κάθε μερικό τμήμα να παρουσιάζει μίαν ολότητα, και να μπορεί να λειτουργήσει μόνο του. Πολλές φορές επίσης οικονομικοί λόγοι εξαναγκάζουν στο τμηματικό κτίσιμο.

Για την οργάνωση των εξωτερικών χώρων του περιβάλλοντος απαιτείται να συνεννοηθούμε από πριν με τον αρχιτέκτονα των κήπων.

Στην τελική μελέτη υπάγεται ακόμη ο φροντισμένος προϋπολογισμός των εξόδων, που πρέπει να έχει μόνο τα καθαρά έξοδα της οικοδομής, αλλά και τα έξοδα για όλες τις εργασίες, για τα έπιπλα, τα σκεύη κ.λ.π.

Η μορφή της οικοδομής

Το διδακτήριο πρέπει να οικοδομηθεί «από τα μέσα προς τα έξω», που θα πη ότι πρέπει να εξελίσσεται και να μορφοποιείται από τη λειτουργία του.

Καμιά οικοδομική αρχή και καμιά διάρθρωση δεν έννοείται και δεν εκτιμάται, αν δεν αναπηδᾷ μέσα από τη λειτουργία του σχολείου. Τη λειτουργική αυτή διαμόρφωση, που πρέπει να αρχίζει από την πρώτη στιγμή του σχεδιασμού, μπορεί να εκτελέσει ο αρχιτέκτονας μόνο με συνεργασία του Παιδαγωγού. Αυτό δεν θα πη περιορισμός της δημιουργίας του, γιατί η τελική διαμόρφωση της οικοδομής είναι δική του μόνο δημιουργία.

Ο σκοπός του σχολείου, να διαπλάση μια νέα γενεά χρήσιμη στην κοινωνία, δραστήρια και δημιουργική για τη ζωή, και η φροντίδα για την υγεία και ευτυχία της νεολαίας επιβάλλουν σήμερα πολλές παιδαγωγικές και υγιεινές απαιτήσεις στην κατασκευή του διδακτηρίου. Έργο του αρχιτέκτονα είναι να δώσει μορφή και σχήμα στις απαιτήσεις αυτές μέσα στα πλαίσια του σχολικού χώρου και να διαλέξει τον κατάλληλο οικοδομικό τρόπο και τα ανάλογα υλικά.

Το διδακτήριο δεν είναι δημόσιο αντιπροσωπευτικό οικοδόμημα, αλλά το σπίτι του παιδιού. Το παιδί στέκει στο κέντρο της αγωγής και μορφώσεως· γι' αυτό και το νέο διδακτήριο κατά την εσωτερική και εξωτερική του διάρθρωση πρέπει να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της ζωής και το ρυθμό της ζωής του παιδιού.

Όλα τα μέτρα, οι αναλογίες και τα υλικά, όλη η διάταξη του χώρου και η επίπλωση πρέπει να προσαρμόζονται με τον βασικόν αυτό κανόνα. Πρέπει να εκλέγονται έτσι, ώστε να δημιουργούν ευεργετική και ήρεμη ατμόσφαιρα για τα παιδιά.

Και είναι γενικά γνωστό, πόσο επηρεάζει το περιβάλλον τον άνθρωπο και προ πάντων την πνευματική και ψυχική εξέλιξη του νέου.

Η επίδραση αυτή θα πρέπει μέσα στο σχολείο να ακτινοβολήσει προ πάντων από την οικοδομή και το χώρο. Γι' αυτό όλη η αρχιτεκτονική δομή θα διαμορφώνεται έτσι, ώστε να είναι απλή, απεριττή και καθαρή για υγιεινούς, καθαρούς, φωτεινούς, φιλικούς και καλαισθητικούς χώρους.

Οι σύγχρονες τάσεις, να επιτύχουμε καλύτερες λύσεις στο θέμα του διδακτηρίου, μᾶς ωδήγησαν σε μια βασικήν απόκλιση από τη συνηθισμένη διώροφη ή τριώροφη οικοδομή. Η επίπεδη οικοδομή προτιμάται σήμερα από τους παιδαγωγούς ως πιο κατάλληλη για τα παιδιά, ένεκα των παιδαγωγικών και υγιεινών της πλεονεκτημάτων. Έναντίον της επίπεδης οικοδομής παρουσιάζονται επίσης πολλές και σφοδρές αντιθέσεις από οικοδομικούς λόγους. Συστηματικές έρευνες όμως και φροντισμένοι ύπολογισμοί μᾶς δείχνουν, ότι το επίπεδο διδακτήριο δεν είναι ακριβότερο από το διώροφο της ίδιας χωρητικότητας.

Σήμερα το ζήτημα, επίπεδη ή διώροφη οικοδομή, δεν δίνει πια μεγάλη αφορμή σε βασικές συζητήσεις. Ο επίπεδος τρόπος οικοδομής θα πρέπει κανονικά να χρησιμοποιείται εκεί, όπου το σχολικό κτήριο προορίζεται μόνο για τα τέσσερα πρώτα χρόνια, γιατί τα παιδιά στην εποχή της βασικής τους αναπτύξεως πρέπει να διάγουν σε ισόγειες αίθουσες. Οι χώροι που προορίζονται για τις μεσαίες και ανώτερες τάξεις μπορούν δίχως αμφιβολία να βρίσκονται σε πολυώροφα κτήρια.

Από τις σκέψεις αυτές βγαίνει το συμπέρασμα: η ιδανική μορφή είναι ο μικτός οικοδομικός τρόπος: μονώροφες και πολυώροφες οικοδομές εναλλάξ σε ένα γήπεδο. Έτσι προσφέρονται πολύπλευρες αρχιτεκτονικές δυνατότητες. Ολόκληρος ο σχολικός χώρος διαμελίζεται σε περισσότερα οικοδομικά σώματα, που κατανέμονται αρμονικά, ανάλογα με τη διαφορά του ύψους των, και ταξινομούνται κατά ομάδες γύρω από ένα κεντρικό σημείο, που δίνει έναν ιδιαίτερο τόνο σ' ολόκληρη την έκταση του γηπέδου.

Σε τέτοια περίπτωση μπορεί το σχολικό κτήριο, που προορίζεται για όλες τις ηλικίες να είναι πολυώροφο με τη διαφορά ότι τα παιδιά των μικρών τάξεων θα στεγάζονται στο ισόγειο μέσα σε αίθουσες με άμεση έξοδο στον ελεύθερο αέρα. Οι μεσαίες και ανώτερες τάξεις διδασκονται στα άλλα πατώματα. Τα πολυώροφα σχολεία όμως πρέπει να παρουσιάζουν όλα τα πλεονεκτήματα του ισόγειου (δίπλευρο φωτισμό, πλάγιο αερισμό κ.λ.π.)

Παράλληλα με τη λειτουργική διάρθρωση του σχολικού κτηρίου είναι πολύ αξιοπρόσεκτη και η ελαστική του διαμόρφωση. Τα διδακτήρια δεν ανεγείρονται μόνο για μία, αλλά για περισσότερες γενεές. Σήμερα δεν ξέρομε ποιόν δρόμο θα ακολουθήσει η παιδαγωγική εξέλιξη στα ερχόμενα χρόνια, πώς θα οργανωθεί η κοινωνικοπολιτικά και κοινωνιολογικά θεμελιωμένη σημερινή αγωγή και ποιές ανάγκες σχολικού χώρου θα προκύψουν. Οι μελλοντικές γενεές μπορούν να θε-

ωροῦν τὰ σημερινὰ διδασκῆρια στενόχωρα καὶ ἀκατάλληλα, ὅπως ἡ δική μας γενεὰ βρίσκει τὰ διδασκῆρια τῆς προηγούμενης γενεᾶς. Μπροστὰ σὲ μιὰ τέτοια προοπτικὴ κατασκευάζεται πρῶτα ὁ σκελετὸς τοῦ διδασκῆριου. Μὲ τὸν οἰκοδομικὸν αὐτὸ τρόπο δὲν εἶναι οἱ τοῖχοι τὰ κύρια οἰκοδομικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ ἡ κατασκευὴ τοῦ σκελετοῦ μὲ μπετόν ἀρμέ. Τὰ μεσότοιχα μποροῦν σὲ κάθε στιγμὴ νὰ μετατεθοῦν ἢ νὰ παραμεριστοῦν ἐντελῶς χωρὶς τὴν κατασκευὴ ὑποστηρίγματος. Ὅταν τὰ διδασκῆρια κατασκευάζονται ἐλαστικά, παρέχεται στὶς ἐρχόμενες γενεές ἡ εὐκολία νὰ τροποποιοῦν κάθε φορὰ τὴν οἰκοδομή, ὅπως τὸ ἀπαιτοῦν οἱ νέες ἀνάγκες. Ὁ χαλαρὸς αὐτὸς τρόπος ἐξυπηρετεῖ πρὸ πάντων τὴν ἐξασφάλιση καὶ τοποθέτηση τῶν σχολικῶν αἰθουσῶν καὶ ἀπ' αὐτὸν δημιουργήθηκε ὁλόκληρη σειρὰ διδασκῆριακῶν τύπων.

Τὸ γυμναστικὸ ὑπόστεγο, ὁ κοινωνικὸς χώρος καὶ ἡ βιβλιοθήκη πρέπει νὰ τοποθετοῦνται ἔτσι, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ βρεθοῦν εὐκόλα σὲ μιὰ ἐξωσχολικὴ τελετὴ χωρὶς νὰ διαταράσσονται οἱ διδασκῆριοι καὶ διοικητικοὶ χώροι.

Οἱ κατοικίες τῆς ὑπηρεσίας δὲν πρέπει μὲ κανένα τρόπο νὰ ἐντάσσονται στὸ κύριο διδασκῆριο. Καὶ ὁ δάσκαλος καὶ οἱ ἄλλες ὑπηρεσίες (θυρωρὸς) θὰ κατοικοῦν σὲ ἰδιαίτερο οἶκημα στὶς ἄκρες τοῦ σχολικοῦ γηπέδου.

(Συνεχίζεται)

Γ. Ζομπανάκης

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Ἡ γλῶσσα ὄργανον συνεννόησεως, εἶναι ἱστορικῆς ἐξελιξεως προϊόν καὶ μάλιστα μακρᾶς καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς χάνεται εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων.

Ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὸ ἐπίτευγμα αὐτό, τὸν ἑναρθρον λόγον του, κατάρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὰ τωρινὰ ὕψη τοῦ πολιτισμοῦ του καὶ νὰ ἐξακολουθῇ νὰ ἀνέρχεται ἐπιστημονικῶς καὶ πολιτιστικῶς.

Ἡ διδασκαλία ὅθεν τοῦ γλωσσικοῦ μαθήματος εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, θὰ πρέπει νὰ ἔχῃ ὡς σκοπὸν ὅχι μόνον τὴν μάθησιν τῶν στοιχείων τῆς γλῶσσης διὰ τὴν ἀλληλοσυνεννόησιν τῶν μαθητῶν καὶ τὴν ὑποβοήθησιν τῆς διδασκαλίας καὶ μαθήσεως τῶν λοιπῶν μαθημάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν θετικὴν προπαρασκευὴν τοῦ μαθητοῦ εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐκολωτέραν προσαρμογὴν του ἐν αὐτῇ.

Πρὶν ἢ ὁ ἀσχολούμενος μὲ τὴν ἀγωγὴν τῶν μαθητῶν ἐν τῇ βασικῇ ἐκπαιδεύσει προχωρήσῃ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν κλάδων τοῦ βασικοῦ μαθήματος κρίνεται ἀναγκαῖον νὰ ἐνημερωθῇ ἔστω καὶ ἐν στοιχείοις ἀπὸ τὰς ἀπαντήσεις τῶν κάτωθι ἐρωτημάτων:

- 1) Ποῖα ἡ σύνθεσις τῆς γλῶσσης;
 - 2) Πῶς ἐξελλίσσεται ἡ γλῶσσα;
 - 3) Ποῖαι αἱ γλωσσικαὶ δυνατότητες τοῦ μαθητοῦ, ὅταν ἔρχεται διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον;
- Βέβαια, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα σημαντικὰ ἐρωτήματα εἰς τὸ πρόβλημα

τῆς γλῶσσης ὅπως: Ποῖαι αἱ γνῶμαι τῶν εἰδικῶν περὶ τῆς παρουσίας τῆς γλῶσσης, ποῖα τὰ αἷτια τῆς ἐμφανίσεώς της, ποῖα τὰ γνωρίσματα τὰ γενικὰ αὐτῆς καὶ τόσα ἄλλα μὲ τὰ ὁποῖα ἔχουν ἀσχοληθῇ οἱ γλωσσολόγοι καὶ ἄλλοι εἰδικοί. Ὅμως ταῦτα δὲν ἐκτίθενται ἐδῶ, διότι εἶναι ζητήματα τῶν εἰδικῶν καὶ δὲν ἔχουν ἄμεσον σχέση μὲ τὴν ἀγωγὴν καὶ μὲ τὴν μαθητῶν.

Ἡ γλῶσσα τῆς προσχολικῆς ἡλικίας ἢ κανονικῶς ἐξελισσομένη εἶναι ἐκείνη, ἢ ὁποῖα θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ σήμερον, διότι ἐνυπάρχουν καὶ αἱ λεγόμεναι γλωσσικαὶ διαταραχαὶ ποῦ ἀποτελοῦν ἰδιαίτερον κεφάλαιον τοῦ προβλήματος τοῦ ἐναρθρου λόγου, ἀφοῦ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸν ὑπείσρχονται καὶ ἄλλαι ἐπιστῆμαι διὰ τὴν θεραπείαν τῶν.

Ἡ γλῶσσα εἶναι ἐν κατεργασμένον μέσον διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων, διαδραματίζει σπουδαιότατον ρόλον εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ εἰς τὴν ἀνοδὸν τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τῶν λαῶν.

Ἡ γλῶσσα ὑφίσταται τὴν ἐξέλιξιν. Αὕτη παρουσιάζεται τόσον ἐμφανῶς ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας καὶ μέχρι τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ διὰ συμβόλων, σημείων, γλωσσικῆς ἑκφράσεως ἀναπτύσσεται σιγὰ σιγὰ εἰς τὸ παιδί τὸ ὁποῖον πιεζόμενον ἀπὸ τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ζωντανοῦ του περιβάλλοντος φθάνει εἰς τοιοῦτον ἐπίπεδον ἀναπτύξεως, ὥστε διὰ τῶν γλωσσικῶν συμβόλων νὰ δύναται νὰ ἐκφράσῃ ὅτι, λεπτότερον καὶ ὑψηλότερον συλλομβάνεται ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην διάνοιαν.

Τὸ θέμα τῆς γλῶσσης (1) εἶναι πρόβλημα σύνθετον καὶ ἡ στοιχειώδης ἀνάλυσίς του εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν πληρεστέραν ἐρευνάν του. Δύο εἶναι τὰ βασικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὴν γλῶσσαν, τὸ σωματικὸν ἢ αἰσθητηριακὸν καὶ τὸ ψυχικὸν ἢ κινητήριον.

Φανερόν εἶναι ὅτι τόσον τὸ αἰσθητηριακὸν ὅσον καὶ τὸ κινητὸν στοιχεῖον ἀποτελοῦν τὰ δύο ἀναγκαῖα μέρη ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται τὸ φαινόμενον τῆς γλωσσικῆς παρουσίας.

Γενικῶς ὁ ἑναρθρος λόγος, ὁ φθόγγος ἀκολουθεῖ τὴν κάτωθι πορείαν διὰ τὴν γένεσιν του καὶ διέρχεται διὰ τῶν ἐπομένων σταθμῶν: Οὖς, λήψις, παραλαβή, γνῶσις, νοημοσύνη, ζῶνι προκινητικῇ, ζῶνι πραγματικῇ, λάρυγξ. Δύο ὅθεν σύνολα ἐνεργειῶν ἀπαιτοῦνται διὰ τὸν λόγον, ἡ αἰσθητήριος καὶ ἡ κινητήριος.

Τὸ αἰσθητήριον στοιχεῖον

Τὸ στοιχεῖον αὐτὸ εἶναι παραδεδομένον ὅτι προηγείται τοῦ ἄλλου λόγῳ τῆς γενέσεως καὶ τῆς ἐξελιξεως του, δηλαδὴ ἐκείνου τῆς ἀντιλήψεως. Τὸ κινητήριον στοιχεῖον ἔχει ἄμεσον σχέση μὲ τὴν ὥριμανσιν καὶ τὴν κα-

1) Soulé M.: Le jeune enfant... «Bulletin de psychologie» τευχ. 228/1364, σελ. 752 κ.ε.

Delacroix X.: Le langage et la pensée. Paris 1924.

Descoendres A.: Le développement de l'enfant de deux à sept an, p. Suisse 1946.

Montessori M.: Pédagogie scientifique, p. 149-189. Suisse 1952.

Piaget J.: Le langage et la pensée chez l'enfant. Suisse 1948.

Segers J.: La psychologie de l'enfant normal et anormal. p. 226. Paris 1948.

Ἐξαρχοπούλου Ν.: Ἡ γλῶσσα τοῦ παιδὸς καὶ ἡ καλλιέργειά αὐτῆς.

Περιοδ. «Παιδαγ. Ἐπιθεώρησις» Τομ. Β', τευχ. 10, σελ. 355-359 (1938), τόμ.

Γ', τευχ. 1-2, 3, 4, 5-6 (1949). Ἀθῆναι.

Παγιατάκη Σπ.: Παιδαγωγικὴ Ψυχολογία. Ἐκδ. 3η, σελ. 155 κ.ε. Ἀθῆναι.

Σούρλα Εὐρ.: Γλωσσικὴ ἀγωγή καὶ τεχνικὴ τοῦ λόγου. Περιοδ. «Παιδαγ. Ζωή». Ἔτος Ι', τευχ. 3, Μάρτιος 1952. Ἀθῆναι.

τεργασίαν μιᾶς γνώσεως ἀκουστικῆς, ἀφοῦ τὸ παιδί ἀρχίζει μὲ μίαν ἀπλῶς ἀκουστικὴν σύλληψιν καὶ φθάνει εἰς τὴν συμβολικὴν ἔκφρασιν διὰ μέσου ὀρισμένων σημείων.

Εἰς τὸ κινητήριον αὐτὸ σημεῖον δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τρεῖς βαθμίδας: Ἐκείνην τοῦ δέκτου, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ παλμικὴ κίνησις φθάνει διὰ τῆς ἀκουστικῆς συσκευῆς εἰς τὰ κροταφικὰ κύτταρα, ὅπου καὶ γίνεται ἡ καταγραφὴ, ἡ γνωστικὴ βαθμὶς ὅπου συλλαμβάνεται τὸ ἀκατέργαστον πληροφοριακὸν ὕλικόν καὶ διασαφηνίζεται, καὶ ἡ τελευταία ποὺ χρησιμεύει διὰ τὴν κατεργασίαν καὶ τὴν παρουσίαν τῶν συμβόλων. Εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι τὸ ἔργον εἶναι πλέον περισσότερον πνευματικόν. Ἡδη αἱ ἀκριβεῖς ἔννοιαι ἀρχίζουν νὰ ἐμφανίζονται.

Τὸ κινητήριον στοιχεῖον

Ὅταν λέγωμεν κατὰ τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσης κινητήριον στοιχεῖον, ἐννοοῦμεν τὸ θέμα τῆς ἐκφράσεως, τὸ ὁποῖον σχετίζεται μὲ τὴν ἐκ μέρους τοῦ παιδιοῦ μαθητεῖαν μιᾶς κινητηρίου πράξεως ποὺ συνδυάζεται μὲ ἀπλᾶς κινητηρίους χειρονομίας, τῶν ὁποίων ἡ σύστασις εἶναι κυρίως λαρυγγικὴ. Αἱ κινητήριοι αὗται ἐκδηλώσεις καταβάλλεται προσπάθεια νὰ ὑποταχθοῦν εἰς ἓνα κώδικα ὅλως συμβολικόν.

Τὸ θέμα τοῦ κινητικοῦ στοιχείου δύναται νὰ ἀναλυθῇ εἰς διαφόρους ἐνεργείας: Τὸ κύριον κινητήριον ἔργον ὅπου φάρυγξ, χορδαί, γλῶσσα, χεῖλη, στοματικὴ κοιλότης καὶ ὀδόντες ἀποτελοῦν εἶδος πνευστοῦ ὀργάνου διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἤχων κτλ.

Τὸ ἔργον συνεχίζεται μὲ τὰς ἐντολάς τοῦ μετωπικοῦ λοβοῦ ποὺ ἀφορᾷ καὶ τὴν ἐν καιρῷ ἀποστολὴν κινητηρίων ἐντολῶν. Ἡ πρακτικὴ αὐτὴ ἐργασία εἶναι φαινόμενον ποὺ συνθέτει ὑπὸ τὴν μορφήν συμβολικῶν χειρονομιῶν, τὴν ἰδέαν ἢ τὴν ἐπεξεργασμένην ἔννοιαν πρὸς τὸ κυρίως πνευματικόν ἔργον. Οὕτως ὁ λόγος πλέον παρουσιάζεται, ἐν τέλει, ὡς ψυχοπνευματικόν φαινόμενον μεγίστης σπουδαιότητος διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ἡ ἐν χρόνῳ ἐξέλιξις τῆς γλώσσης

Προτιθέμεθα νὰ ἐξετάσωμεν ὅχι τὸ πῶς παρουσιάσθῃ ἡ γλῶσσα εἰς τὸν κόσμον, ὅχι τὸ διατί ὑπάρχουν πολλαὶ γλῶσσαι καὶ ἀναριθμητοὶ διάλεκτοι καὶ ἄλλα συναφῆ προβλήματα, διότι ταῦτα ἀνάγονται εἰς τὸν κύκλον ἐρεῦνης καὶ ἄλλων ἐπιστημῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς γλωσσολογίας, ἀλλὰ ποῖα τὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῶν ἐρευνῶν σχετικῶς μὲ τὴν σταδιακὴν ἐμφάνισιν τοῦ γλωσσικοῦ κατασκευάσματος.

Ἡ ἐξέλιξις τῆς γλώσσης μᾶς παρουσιάζει εἰς γενικὰς γραμμὰς τὰ κάτωθι στάδια. Βέβαια δὲν ἀναφέρομεν τὴν κραυγὴν, ποὺ εἶναι ἀποτέλεσμα μόνον ἀντανεκλαστικῆς κινήσεως καὶ ἀγγέλλει τὴν ἐμφάνισιν τοῦ νεογνοῦ εἰς τὸ νέον του περιβάλλον καὶ τὴν καλὴν ἢ κακὴν κατάστασίν του.

Γλωσσικὸν στάδιον ἴσως νὰ ὀνομασθῇ ἡ περίοδος τοῦ κλαυθμηρισμοῦ ποὺ εἶναι πραγματικῶς ἡ φωνητικὴ ἐκδήλωσις τῶν καταστάσεων τῆς ἱκανοποιήσεως καὶ ἀνάγκης τοῦ παιδιοῦ.

Ὁ ἐλαφρὸς κελαρυσμός, ἐν εἶδος φλυαρίας, πολυλογίας ἢ ψελλισμοῦ, ἐμφανίζεται ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἢ τοῦ τρίτου μηνὸς τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ. Ὁ ψελλισμὸς εἶναι μία θαυμασία φωνικὴ προβαθμὶς ποὺ ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς τὴν ἐκ φύσεως τάσιν τοῦ νεογεννήτου πρὸς κίνησιν.

Φθόγγοι ἀγαπητοὶ κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ποὺ δύναται νὰ ἐπεκταθῇ καὶ πέραν τῶν ἑξ μηνῶν εἶναι τὰ φωνήεντα α καὶ ε καὶ ἀργότερον τὰ σύμφωνα μ καὶ ν.

Ἡ ἄναρθρος φωνὴ εἶναι μηχανικὴ ἐκκένωσις τῶν φωνητικῶν ὀργάνων, εἶναι ἓνα παιγνίδι φωνητικόν καὶ ὄχι μιμητικόν καὶ ἔχει ὡς βάσιν τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ νηπίου. Πιστεύουν τινὲς ὅτι ἡ φωνητικὴ αὕτη ἐκδήλωσις ἔχει μίαν ἀξίαν συμβολικὴν διὰ τὸ παιδί, πάντως ὅμως σημαντικῶς στοιχειώδη.

Ἀξιοπαρατήρητον τυγχάνει ὅτι τὸ ψέλλισμα αὐτὸ παρουσιάζεται καὶ εἰς τὰ μὴ κανονικῶς ἔχοντα βρέφη, ὅπως εἶναι τὸ κωφὸν καὶ τὸ ἀφασικόν.

Τὸ νήπιον ἐξελίσσεται, ἡ ἐπίδρασις τοῦ ζωστανοῦ πεασιβάλλοντος ἐπιδρᾷ εὐεργετικῶς ἐπὶ τῆς γλωσσικῆς του ἀνόδου καὶ ἀπομιμήσεις φωνητικαὶ ἐμφανίζονται. Πολλάκις χρησιμοποιεῖ συμπλέγματα τῶν πρώτων φωνηέντων καὶ συμφώνων καὶ συνηθέστερον διπλασιάζει αὐτά. Τὸ παιδί φθάνει οὕτω περίπου εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς ζωῆς του. Ὅμως ἡ ἐκφραστικὴ προώθησις ἢ καθυστέρησις ποικίλλει εἰς μέγαν βαθμὸν ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον.

Ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους μία νέα περίοδος ζωῆς τοῦ παιδιοῦ ἀρχίζει. Τὸ νήπιον τῶν δύο ἐτῶν προσπαθεῖ τῇ ἐπιδράσει τοῦ περιβάλλοντος κόσμου, τῆς ἀναπτύξεως τῶν μέσων ἐκφράσεως καὶ τῆς προσωπικῆς του συμβολῆς νὰ φθάσῃ τὰ ἐνήλικα εἰς τὴν ὁμιλίαν. Εἶναι ἡ περίοδος τῆς ἐμφανίσεως μιᾶς διαλέκτου «δικῆς του», μιᾶς γλώσσης ἀκαταλήπτου, ἀφοῦ χρησιμοποιοῦνται λέξεις αἱ ὁποῖαι μετετράπησαν εἰς μονοσυλλάβους. Ἡ ὅλη του πρότασις ἀποτελεῖ ἓνα συνονθύλευμα ἀκρωτηριασμένων λέξεων, εἶναι ἀκόμη ἡ γλωσσικὴ του ἔκφρασις μία ἀνεπιτήδευτος μίμησις, ἀφοῦ εἶναι ἄπειρος ἀκόμη ὁ λόγος του ἔναντι τοῦ ρυθμοῦ τῆς φράσεως τοῦ ἐνηλίκου. Τὰ παραλειπόμενα πολλάκις δύσκολα γράμματα, αἱ ἀντικαταστάσεις δυσκόλων λέξεων ὑπὸ προτάσεων, αἱ ἀναστροφαὶ καὶ τὰ τοιαῦτα δυσχεραίνουν τὴν κατανόησιν τῆς ὁμιλίας τοῦ παιδιοῦ. Ὅμως ἐὰν ἡ γλωσσικὴ ἔκφρασις ἀκόμη δὲν φθάσῃ εἰς ἀξιοζήλευτον σημεῖον ἱκανότητος ἢ ἔννοια ἐκάστης λέξεως εἶναι κτῆμα τοῦ κατέχοντος αὐτὴν.

Ἡ τρίτη περίοδος τῆς γλωσσικῆς ἐξελίξεως φθάνει εἰς τὸν 30ὸν πλέον μῆνα. Εἶναι ἓνα στάδιον τὸ ὁποῖον ὀφείλομεν νὰ προσέξωμεν ἰδιαίτερος. Ὅπως εἰς ἐκάστην ἐξέλιξιν δυνάμεως τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου παρατηρεῖται καὶ μία περίοδος κρίσεως, οὕτω καὶ εἰς τὴν γλωσσικὴν ἀνάπτυξιν τὸ χρονικὸν διάστημα μέχρι καὶ τοῦ τετάρτου ἔτους τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ εἶναι περίοδος κρίσεως καὶ ἀπαιτεῖ προσοχὴν ἐκ μέρους τῶν γονέων.

Τὸ νήπιον ἤδη καθίσταται ἱκανὸν νὰ χρησιμοποιῇ γένος, κλίσιν, πτώσιν κ.λ.π., προτάσεις μικρὰς καὶ μεγάλας, κυρίας καὶ δευτερευούσας. Ποῖον ὅμως εἶναι ἀκόμη τὸ ἐλάττωμα τοῦ νηπίου ἐν τῇ γλωσσικῇ του ἐκφράσει; Ἡ αὐθαίρετος κατασκευὴ τῆς προτάσεως, ἡ πρόχειρος δηλαδὴ ταξινομήσις τῶν λέξεων ἐν αὐτῇ, χωρὶς βέβαια αὐτὸ καὶ νὰ δύναται νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς μίαν σύγκρισιν πρὸς τὴν προγενεστέραν περίοδον. Ἡ νέα ἐποχὴ, οὕτως ἢ ἄλλως εἶναι λίαν αἰσθητῶςτελαιοτέρα ἀπὸ πάσης ἀπόψεως.

Ἀκολουθεῖ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ τρίτου ἔτους, ἓνα διάστημα δηλαδὴ ἑξ μηνῶν, ἐν νέον στάδιον τελειοποιήσεως τῆς γλωσσικῆς ἐκφράσεως. Ὁ τελειότερος διαχωρισμὸς τῶν εἰδῶν τῆς προτάσεως, ἡ βελτίωσις τῆς προσφορᾶς, ἡ παρουσία νέων λέξεων ἀτομικῶν, ἡ γνώσις τοῦ περιβάλλοντος κόσμου, αἱ γνώσεις ἐρωτήσεις τοῦ πῶς, πότε καὶ διατί, ποικίλλουν ἔτσι περισσότερο τὴν ζωὴν τοῦ παιδιοῦ καὶ πλουτίζουν τὸν γλωσσικόν του κόσμον. Βέβαια εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν γλῶσσάν του τοιαύτη δύναμις ὥστε νὰ ἐκφράσῃ ὅ,τι ἀντελήφθῃ, ὅ,τι ἐγνώρισε καὶ ὅ,τι ἐπιθυμεῖ νὰ γνῶρῃ.

Ὡς τελευταῖον στάδιον δυνάμεθα νὰ παρουσιάσωμεν τὴν ἡλικίαν τοῦ

παιδιοῦ ὅπου ἐμφανίζεται ἡ λεγομένη κοινωνικὴ φράσις. Τὸ παιδί κατὰ τὰς προηγουμένας ἐποχὰς μονολογεῖ, διηγεῖται(*). Ἡ ἐξέλιξις ὁμῶς τῶν ἱκανοτήτων του τὸ ὥθει πλεόν να συλλάβῃ τὴν ἔννοιαν τῆς συνομιλίας, τῆς ἀνταλλαγῆς, τῆς ἀμοιβαιότητος, τῆς κοινωνικότητος. Τὸ παιδί φθάνει εἰς τὴν ἡλικίαν περίπου τῶν πέντε ἐτῶν ἢ καὶ εἰς ἀνωτέραν τοιαύτην.

Συμπεράσματα ἐκ τῶν ἐρευνῶν

Πολλοί έχουν ασχοληθῇ μέχρι σήμερα με τὸ θέμα τῆς γλωσσικῆς ἐξελιξέως τοῦ παιδιοῦ καὶ ἔχουν φθάσει εἰς τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα :

1) Το ποσόν των ἀναλογουσῶν λέξεων εἰς ἑκάστην ἡλικίαν εἶναι δύσκολον νὰ καθορισθῇ. Πρέπει νὰ διακρίνωνται λέξεις, αἱ ὁποῖαι ἐννοοῦνται ὑπὸ τοῦ νηπίου καὶ ἄλλαι ποὺ ἀπλῶς προφέρονται.

2) Τό παιδί παρουσιάζει μικρόν σχετικῶς γλωσσικὸν θησαυρὸν πρὸ τῶν δέκα ὀκτῶ μηνῶν³⁾, Ἐν ἀντιθέσει μεταξύ τῶν δέκα ὀκτῶ καὶ εἴκοσι τεσσάρων μηνῶν τὸ λεξιλόγιον πλουτίζεται κατὰ πολὺ.

3) Τὸ παιδί χρησιμοποιεῖ τὰν φράσιν τοῦ ὅπου ἐμφανίζονται ἐν ἀρχῇ τὰ οὐσιαστικά, ἐν συνεχείᾳ τὰ ρήματα, τὰ ἐπίθετα καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ τρίτου ἔτους αἱ ἀντωνυμιαί.

4) Το παιδί εξαρτά την γλωσσική του εξέλιξη από τους εξής κυρίως παράγοντες: την νοητική του ικανότητα, την συμβολή του ζωντανού του κυρίως περιβάλλοντος και τους λεγόμενους προσφιλείς παράγοντες, ήτοι τας προσφιλείς διαταραχάς μέσα εις την ζωήν του που έχουν μίαν σοβαράν και έννοια διαρκή άπήχησιν επί της γλωσσικής εξέλιξεως ώστε ώρισμένα γλωσσικά δυνατότητες να παρουσιασθούν και προγενεστέρως, χρονικώς ένωρίτερον.

5) Το παιδί εις τήν ηλικίαν τών 18 καί 20 μηνών, χρησιμοποιεῖ συμπλέγματα ὄχι μόνον συλλαβών ὁμοίων π.χ. Μπου μπου, πα·πα, μπε·μπε κλπ. ἀλλά καί ἐνίοτε σχηματίζει τήν πρώτην φράσιν, ποῦ περιέχει τὸ ρήμα εἰς τὸ τρίτον πρόσωπον καί τοῦτο διότι ἀπὸ τὸν ἕκτον μῆνα περίπου, ἀρχίζει μὲ μα, πα, τα, νὰ παρουσιάζῃ μίαν ἱκανότητα πρὸς ἔκφρασιν. Αὐτὸ τὸ μονοσυλλαβον διπλασιαζόμενον ἀπὸ τὸ παιδί, ριζώνεται εἰς τήν γλωσσικήν του ἔκφρασιν, ἐξασκεῖται ἀπὸ τὸ περιβάλλον καί προσδένεται εἰς ἕνα ἀντικείμενον: παπά, μαμά, ποπό, τατά.

6) Είς τὸ παιδί, πρὶν ἢ ἀκόμη δυνηθῇ νὰ ὀμιλήσῃ ἐπαρκῶς, δημιουργεῖται μία γνῶσις μεταξύ ὠρισμένων λέξεων καὶ τῶν ἀντικειμένων τῶν πλέον ὀπτικῶν, τῶν περισσότερον χρησίμων εἰς αὐτό, τῶν φορτωμένων μὲ τὴν παιδικὴν ἀγάπην. Τὸ παιδί ἤδη ἀπὸ τοῦ 5ου μηνὸς συμπληρώνει τὴν γλωσσικὴν του ἀτέλειαν μὲ τὴν κατάλληλον χειρονομίαν. Ἡ σχετικὴ κατάργησις τῆς χειρονομίας ἐμφανίζεται περίπου ἀπὸ τοῦ ἡμίσεος τοῦ δευτέρου ἔτους.

7) Το παιδί εις τὸ σχολεῖον ἔρχεται μὲ πλοῦτον γλωσσικὸν διάφορον. Ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ ἡλικία τῶν 6-7 ἐτῶν μᾶς φέρει 900 οὐσιαστικά, 500 ῥήματα, 100 ἐπίθετα κλπ. Βέβαια οἱ ἀριθμοὶ αὗτοί εἶναι ἀποτελέσματα ἐρευνῶν λίαν ἀβεβαίων ὥς πρὸς τὴν ἀντικειμενικότητά των τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ γλωσσικὸς πλοῦτος τοῦ παιδιοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ πολλὰς προϋποθέσεις.

2) Piaget J.: Le langage et la pensée chez l'enfant. Paris 1948, σελ. 78 κ.έ

3) Κατά τα πειράματα Gesel: 18 μήνες 20 λέξεις, 21 μήνες 118 λέξεις, 24 μήνες 272 λέξεις.

Αἱ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς γλωσσικῆς ἐξελίξεως συνεχίζονται καὶ νέα πορίσματα, ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἀκριβεστέραν γνῶσιν τῆς ἐξελίξεως τοῦ παιδιοῦ συνεχῶς καὶ παρουσιάζονται. Εἶναι ἀναγκαῖα ἡ γνώσις τῆς ἐξελίξεως τῆς γλώσσης τῆς περιόδου αὐτῆς, διότι ἡ ὑποβοήθησις τῆς ἔχει ἔν ἀποτέλεσμα: Τὴν παρουσίαν ἐνὸς μαθητοῦ γλωσσικῶς κανονικοῦ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἡ γλῶσσα μᾶς παρουσιάζει ἓνα δύσκολον τομέα, μίαν σπουδαίαν πλευρὰν τῆς ὅλης ἀτομικότητος τοῦ παιδιοῦ ποῦ ὀφείλομεν νὰ γνωρίσωμεν διὰ νὰ ἐπιδράσῃ ἡ ἀγωγή ἐπ' αὐτοῦ τελεσφορώτερον.

Ἡ γνώσις μας διὰ τὴν ὁμαλὴν μετάβασιν ἀπὸ τὴν προσχολικὴν εἰς τὴν σχολικὴν ζωὴν συμπληρῶνεται καὶ μὲ τὴν γνώσιν τοῦ τί φέρει τὸ παιδί ὡς γλωσσικὸν φόρτον ἀπὸ τὴν κληρονομικότητά του, τὴν πνευματικὴν του ἰκανότητα, τὸ οἰκογενειακὸν καὶ εὐρύτερον περιβάλλον του.

Ε. Ζαμπετάκης

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΑΛΛΟΔΑΠΗ ΣΠΟΥΔΑΖΟΝΤΩΝ

Τὸ πρόβλημα τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τῆς ἀλλοδαπῆς εὐρίσκεται εἰς συνεξάρτησιν οὐχ' μόνον μετὰ τὸ ὅλον ἐκπαιδευτικόν μας ζήτημα καὶ τὴν εἰδικὴν περίπτωσιν τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας μας, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐν γένει οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξέλιξιν τῆς χώρας μας.

Πρόκειται άκριβώς περί μις έπιπτώσεως τής άλματώδους μεταπολεμικής εξέλιξεως εϊς τόν τομέα τής Τεχνικής, τής άνευ προηγουμένου καταπληκτικής άναπτύξεως καί διαμορφώσεως διεθνών σχημάτων καί συνασπισμών, τής πρωτοφανούς εϊς τήν Ίστορίαν τοϋ Πολιτισμοϋ διεθνούς έπικοινωνίας καί συνεργασίας γενικώτερον καί τής συνδέσεως τής χώρας μας μέ τήν Ε.Ο.Κ. ειδικώτερον. Άλλά πρόκειται συγχρόνως καί περί μις άμέσου έπιπτώσεως τής πραγματικότητας ότι: ή Έλλάς στερεΐται τής άναγκαίας ύποδομής εϊς άνθρώπινον ύλικόν, άπό άπόψεως Γενικής καί Εϊδικής Έκπαιδεύσεως, έν όψει τής διεξαγομένης μάχης τής Εϋρωπαϊκής Κοινότητας.

1. 'Η διαπίστωσης, κατά την Στατιστικήν του έτους 1958-59, ότι ἐξ 100 μαθητῶν τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου συνεχίζουν τὰς σπουδὰς τῶν :

α) Είς τὴν Α' Γυμνασίου μόνον	57
β) » » Δ' » »	26
γ) Ὅτι ἀποφοιτοῦν τοῦ Γυμνα-
σίου μόνον	15 καὶ
δ) Ὅτι φοιτοῦν εἰς τὸ Α' ἔτος Ἀνω-
τάτων Σχολῶν μόνον	6,

τὸ γεγονός περαιτέρω, ὅτι ἐξ 100 φοιτητῶν οἱ 35 εἶναι ἄνω τῶν 25 ἐτῶν καὶ ἐκ 5 ὁ ἕνας εἶναι διετὴς καὶ τὸ ἐπίσης γεγονός, ὅτι, ἐνῶ ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν ἡυξήθη κατὰ 40 %, τῶν Καθηγητῶν παραμένει σχεδὸν ὁ αὐτός, ὁμιλοῦν εὐγλωττῶς περὶ τῆς ἐλλείψεως τῆς πρώτης ὕλης εἰς τὴν μάχην τῆς Ε.Ο.Κ. ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου περὶ τοῦ βασικοῦ αἰτίου τῆς φυγῆς ἑνὸς μεγάλου μέρους τῶν σπουδαστῶν πρὸς τὴν ἀλλοδαπὴν πρὸς συνέχισιν τῶν σπουδῶν τῶν. Περὶ τούτων καταμαρτυρεῖ σαφέστερον ὁ κατωτέρω πίναξ κινήσεως σπουδαστῶν γενικῶς :

α. Πίναξ

Έτος έγγραφης	Αριθμός εγγραφέντων Σπουδαστών		Πτυχιούχοι		
	Έσωτερικόν	Έξωτερικόν	Σύνολον	Έσωτερικόν	Έξωτερικόν
1938-39	9713	—	—	2511	—
1955-56	19864	4679	24543	—	—
1958-59	24337	8782	33119	4877	—

Κατά τόν άνωτέρω πίνακα: 1) 'Ο άριθμός τών έγγραφέντων σπουδαστών εις τās 'Ανωτάτας Σχολάς τοϋ Κράτους έδιπλασιάσθη κατά τó έτος 1956 έν συγκρίσει μέ τούς έγγραφέντας κατά τó έτος 1939, καί μέ τούς τοϋ έτους 1959 σχεδόν έτριπλασιάσθη. 2) 'Επίσης, άν καί ó άριθμός τών πτυχιούχων τοϋ έσωτερικοϋ έδιπλασιάσθη κατά τó έτος 1959 έν συγκρίσει πρός τούς τοϋ έτους 1939, τó ποσοστόν κατήλθεν έν τούτοις άπό 25,8 % εις 20,0%. 3) 'Ο άριθμός τών σπουδαστών τοϋ έξωτερικοϋ κατά τó έτος 1959 είναι διπλάσιος τοϋ έτους 1956, ήτοι: 'Ενώ κατά τó 1956 οί σπουδασταί τοϋ έξωτερικοϋ άπετέλουν τά 19,1 % τοϋ συνόλου τών 'Ελλήνων σπουδαστών, έντός διετίας ηϋξήθη τó ποσοστόν αύτό εις 26,5 %. 4) 'Ενώ ó άριθμός τών πτυχιούχων τοϋ έσωτερικοϋ άνέρχεται εις 23,0 % επί τοϋ συνόλου τών έγγραφέντων, τοϋ έξωτερικοϋ κυμαίνεται μεταξύ 5—10 % επί τοϋ συνόλου τών έν τή άλλοδαπή σπουδάζόντων.

Αί δύο τελευταΐαι παρατηρήσεις άποτελούν τόν πυρήνα τοϋ προβλήματος τών 'Ελλήνων φοιτητών της άλλοδαπής έν συναρτήσει πρός τó όλον πρόβλημα της 'Ανωτάτης Παιδείας μας.

2. Τó πρόβλημα τών 'Ελλήνων φοιτητών της 'Αλλοδαπής ένέχει διά τó 'Ελληνικόν Κράτος τριπλήν σημασίαν: 'Εκπαιδευτικήν, Πολιτικήν καί Οικονομικήν, ήτοι:

α) 'Εκπαιδευτικήν, διότι μία ήμιτελής ή πλημμελής έπιστημονική κατάρτις τών σπουδαστών θά προκαλέση άναποφεύκτως όδυνηράς καί άπαραδέκτους συνεπειάς εις τόν έπιστημονικόν χώρον άφ'ένός καί άφ'έτέρου μία μή λελογισμένη κατανομή αύτών εις 'Επιστήμας θά άποβή εις βάρος τών σπουδαστών τών ήμετέρων 'Ανωτάτων Σχολών.

β) Πολιτικήν, διότι οί σπουδασταί τοϋ έξωτερικοϋ διά πολλούς καί ποικίλους λόγους, άνεξαρτήτους της θελήσεώς των, είναι πλέον ευάλωτοι ύπό τοϋ κινδύνου της ιδεολογικής διαβρώσεως τών τοϋ έσωτερικοϋ συναδέλφων των.

γ) Οικονομικήν, διότι τó Κράτος δαπανά πρός χάριν τών σπουδαστών της 'Αλλοδαπής άξιόλογον μέρος τοϋ πολυτίμου συναλλαγματικοϋ αποθέματός του.

4) Αί άνωτέρω έπισημανθείσαι περιπτώσεις έχουν ιδιαιτέραν σημασίαν, εάν τó πρόβλημα άντικρυσθῇ έν συναρτήσει πρός τόν λίαν ύψηλόν άριθμόν τών έν τή 'Αλλοδαπή 'Ελλήνων φοιτητών.

α) Οϋτω, κατά στατιστικήν της Τραπεζής 'Ελλάδος, βάσει τοϋ χορηγηθέντος συναλλάγματος, ó άριθμός τών έν τή 'Αλλοδαπή 'Ελλήνων φοιτητών κατά τó έτος 1956 παρουσιάζει τήν κατωτέρω κατά χώρας καί τόπον προελεύσεως εικόνα:

β. Πίναξ

ΧΩΡΑΙ	ΤΟΠΟΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣ.		ΣΥΝΟΛΟΝ %	
	'Αθήναι	'Επαρχΐαι		
Αυστρία	470	806	1276	27,2
'Αγγλία	211	90	301	6,4
Βέλγιον	39	15	54	1,2
Γερμανία	476	308	784	16,1
Γαλλία	154	109	263	5,1
Γιουγκοσλαβία	—	3	3	0,07
'Ελβετία	159	72	231	4,1
Η.Π. 'Αμερικής	227	139	366	7,8
'Ιταλία	631	726	1357	29,0
'Ισπανία	2	—	2	0,03
'Ισραήλ	—	1	1	0,02
Καναδάς	18	7	25	0,5
Κύπρος	—	1	1	0,02
'Ολλανδία	2	—	2	0,03
Σουηδία	1	2	3	0,07
Τουρκία	—	10	10	0,2
	2390	2289	4679	100,0

Βάσει τών στατιστικών αύτών στοιχείων παρατηρούμεν:

1) Κατά τó έτος 1956, 51, 1% τών σπουδάζόντων έν τῷ 'Εξωτερικῷ προέρχονται άπό τήν Πρωτεύουσάν καί τó υπόλοιπον 48,9% άπό τās έπαρχΐας.

2) Κατά τó αύτό έτος, ή 'Ιταλία προσελκύει τó 1)3 περίπου τοϋ όλου άριθμοϋ τών έν τή 'Αλλοδαπή 'Ελλήνων φοιτητών, ήτοι 29,0%, άκολουθεΐ ή Αυστρία μέ 27,2% καί ή Γερμανία μέ 16,1%. 3) Τó διατεθέν συνάλλαγμα ύπό της Τραπεζής της 'Ελλάδος άνέρχεται εις 3.650.000 δολλάρια, ήτοι 782 δολλάρια περίπου δι' έκαστον σπουδαστήν.

β) Τήν 31-12-1957: 1) 'Ο άριθμός τών έν τή άλλοδαπή σπουδαστών ηϋξήθη κατά 58,3% τοϋ προηγούμενου έτους, ήτοι κατά 2619 καί τήν 31-12-58 κατά 34,3% τοϋ 1957. 2) Τó διατεθέν συνάλλαγμα κατά τó έτος 1957 άνέρχεται εις 4.450.000 δολλάρια, ήτοι 626 δολλάρια περίπου κατά σπουδαστήν καί τó 1958 εις 5.700.000 δολλάρια, ήτοι 586 δολλάρια κατά σπουδαστήν. Κατά μέσον όρον τó έξερχόμενον έτησίως δι' έκαστον σπουδαστήν συνάλλαγμα άνέρχεται εις 665 δολλάρια, ήτοι: εις 1660 δρχάμας μηνιαίως. Πρόκειται περί ποσοϋ τó όποϊον δέν έπαρκει διά μίαν «ύποφερτήν» σπουδαστικήν ζωήν. 'Εν τούτοις όμως είναι ένα σοβαρόν καί πολύτιμον ποσόν διά τó 'Ελληνικόν δημόσιον ταμείον.

γ) Κατά τήν 31-12-1958 ó άριθμός τών έν τή 'Αλλοδαπή σπουδάζόντων άνήρχετο εις 9037. 'Εξ αύτών 7604 ήκολούθουν Πανεπιστημιακάς σπουδάς, 631 μετεξεπαιδεύοντο, έξ ών 187 ύπότροφοι τοϋ 'Ιδρύματος Κρατικών 'Υποτροφιών καί 802 ήκολούθουν μή Πανεπιστημιακάς σπουδάς.

Οί άκολουθοϋντες Πανεπιστημιακάς σπουδάς κατενέμοντο κατά χώρας καί κλάδους σπουδών ως άκολούθως:

γ. Πίναξ

ΧΩΡΑ ΣΠΟΥΔΩΝ	ΣΥΝΟΛΟΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ	%	ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ								ΕΠΙ ΤΟΙΣ %
			Τεχνικά 'Επιστήμαι	'Ιατρική	Νομικά, Οίκον. Πολ. 'Επιστήμαι	Φιλολογία	Χημ. Φυσικ. Φαρμακευτ. Φυσικομαθ.	Κτηνιατρ.	Γεωπονία	Λοιπαί 'Επιστήμαι	
'Αμερική	510	6,7	246	39	56	37	47	—	—	85	
Αυστρία	2231	29,3	1368	533	89	—	134	—	—	107	
Γερμανία	2417	31,9	1391	575	116	—	193	33	—	110	
'Ιταλία	1586	20,8	751	421	21	—	172	159	48	14	
'Αγγλία	254	3,3	103	21	73	26	—	—	—	31	
Γαλλία	234	3,2	33	96	26	36	15	—	—	28	
'Ελβετία	269	3,5	94	43	64	8	29	—	—	30	
Λοιπαί Χώραι	103	1,3	51	13	18	—	11	—	—	10	
Σύνολον	7604	100,0	4037	1741	463	107	601	192	48	415	
ΕΠΙ ΤΟΙΣ %	—	—	53,2	22,8	6,2	1,4	7,9	2,5	0,6	5,4	100,0

Κατά την έν ὄψει στατιστικὴν ἀξιοσημείωτον εἶναι :

1) 'Η Γερμανία προσελκύει ἀπὸ τοῦ 1957 καὶ ἐντεῦθεν πλέον τοῦ 1/3 τῶν σπουδαστῶν τῆς 'Αλλοδαπῆς. Τὸ ποσοστὸν 31,9% ἐπὶ τοῦ συνόλου ἀνῆλθε κατὰ πολὺ ἀπὸ τοῦ 1960 καὶ ἐντεῦθεν. Τοῦτο ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονὸς, ὅτι σήμερον ἐν Δ. Γερμανίᾳ ἐργάζονται περὶ τοὺς 135 000 'Ελληνες ἐργάται, μὲ τοὺς ὁποίους μοιραίως οἱ σπουδασταὶ συγχρῶνται.

2) Πλέον τοῦ ἡμίσεος, ἤτοι 53,2% τῶν φοιτητῶν σπουδάζουν τεχνικὰς ἐπιστήμας. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἔχει δύο ὄψεις: 1) Τὴν θετικὴν, καθ' ὅτι χρειάζομεθα τεχνικοὺς ἐπιστήμονας. 2) Τὴν ἀρνητικὴν, καθ' ὅτι τὸ ποσοστὸν αὐτὸ εἶναι δυσαναλόγως μεγαλύτερον τοῦ τῶν εἰς τὰς ἡμετέρας 'Ανωτάτας Τεχνικὰς Σχολὰς σπουδαστῶν.

3) 89,0% τῶν ἐν τῇ 'Αλλοδαπῇ φοιτητῶν ἀκολουθοῦν τὰς θετικὰς 'Επιστήμας καὶ μόνον ἕνα 11 % Πνευματικὰς 'Επιστήμας, ὅπερ σημαίνει ὅτι ἢ παρ' ἡμῖν Τεχνικὴ καὶ 'Επαγγελματικὴ 'Εκπαίδευσις ἀποτελοῦν τὸν πυρῆνα τοῦ ὑπὸ συζήτησιν ἐκπαιδευτικοῦ μας προβλήματος καὶ δὴ ἐν ὄψει τῆς συνδέσεως τῆς χώρας μας μὲ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Κοινότητα.

4) Κατὰ τὴν 31 12 1959 ὁ ἀριθμὸς τῶν 'Ελλήνων σπουδαστῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνῆρχετο εἰς 8.782. 'Η κατὰ χώρας καὶ κατηγορίας σπουδῶν κατανομὴ αὐτῶν ἔχει ὡς κατωτέρω :

1) 'Η κατὰ χώρας κατανομὴ :

δ. Πίναξ

ΧΩΡΑ ΣΠΟΥΔΩΝ	'Αριθμὸς Σπουδαστῶν	ΕΠΙ ΤΟΙΣ %
'Αγγλία	423	4,8
Αυστρία	2418	27,5
Γαλλία	341	3,8
Γερμανία	3104	35,4
'Ελβετία	290	3,3
Η.Π.Α.	549	6,2
'Ιταλία	1555	17,8
Λοιπαὶ Χῶραι	102	1,2
ΣΥΝΟΛΟΝ	8782	100,0

2) 'Η κατὰ κατηγορίας σπουδῶν κατανομὴ :

ε. Πίναξ

Εἶδος Σπουδῶν	'Αριθμὸς Σπουδαστῶν	ΕΠΙ ΤΟΙΣ %
Πανεπιστημιακαὶ Σπουδαί	7595	ἤτοι 86,5
Μετεκπαιδευόμενοι	617	» 7,1
Μὴ Πανεπ. Σπουδαί	570	» 6,4
ΣΥΝΟΛΟΝ	8782	100,0

5) Κατὰ ταῦτα παρατηροῦμεν ὅτι :

α) 'Ο ἀριθμὸς τῶν ἀναχωρούντων διὰ σπουδὰς εἰς τὸ ἐξωτερικὸν κυμαίνεται κατ' ἔτος μεταξὺ τῶν 1750-2000.

Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς: 1) 'Ὅτι παρ' ἡμῖν ἰσχύει τὸ σύστημα τῶν εἰσαγωγικῶν ἐξετάσεων. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὰ 'Ανώτατα 'Εκπαιδευτήρια τῆς 'Αλλοδαπῆς προσελκύουν κατὰ κανόνα ἐκείνους οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται ἐνταῦθα νὰ προσπελάσουν τὸν φραγμὸν τῶν εἰσιτηρίων ἐξετάσεων, ὅπερ σημαίνει, ὅτι οὗτοι δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἱκανωτέρων. 2) 'Ὅτι αἱ ἡμέτεραι 'Ανώταται Σχολαὶ εἶναι περιορισμέναι καὶ δὲν δύνανται ν' ἀνταποκριθοῦν ὀλίκως εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς μας καὶ εἰς τὸν συνεχῶς αὐξανόμενον ἀριθμὸν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ σπουδάσουν.

β) Συνέπεια τούτου εἶναι: 1) 'Η κατάρτισις τῶν ἐν τῇ 'Αλλοδαπῇ

σπουδαστών να είναι μετρία και κάτω του μετρίου. Έξ 600 φοιτητών εις τὰ Πανεπιστήμια της Παδούης και Βολωνίας π.χ. μόνον 5-6 λαμβάνουν πτυχίον και τὰ 85% αὐτῶν περιπλανῶνται εις 8-10 Πανεπιστήμια δι' εὐκολωτέραν φοίτησιν. Κατὰ ὑπολογισμοὺς τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἄρμοδιων 50% οὐδεμίαν πρόδοον σημειώνουν. Πλέον τοῦ ἡμίσεος δὲν λαμβάνουν Πτυχίον. Ἡ ἡμιμάθεια ἀποτελεῖ τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν αὐτῶν. Οἱ πλείστοι ἀποδεικνύονται ἀνεπαρκεῖς καὶ ἀνίκανοι δι' ἀνωτέρας σπουδᾶς. Παρεξηγεῖται ἡ ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ ἀπόλυτος Ἀκαδημαϊκὴ ἐλευθερία καὶ δημιουργεῖται οὕτω τὸ ἀκαδημαϊκὸν προλεταριάτον. 2) Ἡ δημιουργία μὴ λελογισμένης κατανομῆς εις τὰς Ἐπιστήμας ἐν συγκρίσει μὲ τοὺς σπουδάζοντας εις τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι εις βάρος τῶν σπουδάζόντων ἐνταῦθα ἀφ' ἐνὸς της Πολιτείας καὶ της Κοινωνίας ἀφ' ἑτέρου. Διότι, ἐνῶ ἐνταῦθα π.χ. εἰσάγονται ἑτησίως, 75 μηχανολόγοι εις τὸ ἐξωτερικὸν 2500 περίπου. Πρὸς κατανόησιν τοῦτου παρατίθεται ὁ κατωτέρω πίναξ τῆς ἐνταῦθα κατανομῆς τῶν φοιτητῶν κατὰ σχολὰς καὶ ἐπιστήμας:

στ. Πίναξ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΣΧΟΛΗ	ΣΥΝΟΛΟΝ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ	ΕΠΙ ΤΟΙΣ %	Ε Π Ι Σ Τ Η Μ Α Ι								ΕΠΙ ΤΟΙΣ %
			Τεχνικαὶ Ἐπιστήμαι	Ἱατρικὴ Ἐπιστήμη	Νομ. Οἰκον. Πολ. Ἐπιστ.	Φιλολογία	Χημ. Φυσ. Φαρ. Φυσ. Κοσμημ.	Κτηνιατρικὴ	Γεωπονία	Λοιπαὶ Ἐπιστήμαι	
Πανεπιστ. ΑΘΗΝΩΝ	7727	31,8	—	2095	1998	1579	1295	—	—	760	
Πανεπιστ. ΘΕΣΣΑΛ.	5699	23,4	152	1005	1986	765	703	157	421	510	
Ἐθνικὸν Μετσόβιον ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΝ	1702	6,9	1702	—	—	—	—	—	—	—	
Ἀνωτάτη Σχ. Οἰκονομικῶν Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν Πάντειος Ἀνωτ. Σχ. Οἰκον. Ἐπιστημῶν	1952	8,0	—	—	1952	—	—	—	—	—	
Ἀνωτάτη Βιομ. Σχ. Ἀν. Γεωπονικὴ Σχ. Ἀνωτάτη Σχ. Καλῶν Τεχνῶν	3033	12,5	—	—	3033	—	—	—	—	—	
Ἐθνικὴ Ἀκαδημία Σωματικ. Ἀγωγῆς Παιδαγωγικαὶ Ἀκαδημαῖαι	1450	6,0	—	—	1450	—	—	—	—	—	
	300	1,2	—	—	—	—	—	—	300	—	
	108	0,5	108	—	—	—	—	—	—	—	
	114	0,4	—	—	—	—	—	—	—	114	
	2252	9,3	—	—	—	—	—	—	—	2252	
Σύνολον	24337	100,0	1962	3.100	10.419	2344	1998	157	721	3636	
Επὶ τοῖς %			8,1	12,7	42,8	9,6	8,2	0,7	3,0	14,9	100,0

Συγκρίνοντες τὴν κατανομὴν τῶν φοιτητῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ κατὰ ἐπιστήμας εὐρισκόμεθα πρὸ της κατωτέρω πραγματικότητος:

Ἐνῶ παρ' ἡμῖν παρακολουθοῦν Τεχνικὰς Ἐπιστήμας μόνον 8,1% ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν φοιτητῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ, εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὁ ἀριθμὸς ἀντιστοίχως ἀνέρχεται εἰς 53,2%, Ἱατρικὴν παρ' ἡμῖν παρακολουθοῦν 12,7% εἰς τὸ ἐξωτερικὸν 22,8%, Κτηνιατρικὴν ἐνταῦθα 0,7%, εἰς τὴν Ἀλλοδαπὴν 2,5%, Φυσικὰς Ἐπιστήμας 8,2% καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν 7,9%.

3) Οἱ Ἕλληνες σπουδασταὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὑπόκεινται διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους εὐκολώτερον εἰς τὴν ἐπίδρασιν καὶ διάβρωσιν τοῦ Κομμουνισμοῦ καὶ τοῦ Χιλιασμοῦ. Δ. Βερολίνον, Βιέννη, Γκράτς, Μόναχον, καὶ Βολωνία εἶναι ἀπὸ τὰ ἐπικίνδυνα κέντρα τοῦ Κομμουνιστικοῦ προσηλυτισμοῦ. Εἰς τοῦτο συντείνει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ Ἕλληνες σπουδασταὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶναι οἱ πτωχότεροι ὄλων τῶν ἄλλων ἀλλοδαπῶν σπουδαστῶν. Τὸ τελευταῖον γίνεται πολλάκις καὶ αἰτία ἀναρμόστου διαγωγῆς.

4) Κλοπὴ βιβλίων ἀπὸ βιβλιοθήκας καὶ ἀπόπειρα ἐμπορίας αὐτῶν, μὴ καταβολὴ τοῦ ὀφειλομένου ἐνοικίου καὶ διδασκτρων, ἀπάται εἰς βάρος ἀνυπόπτων συμπατριωτῶν τῶν, ἐργαζομένων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, μὴ τακτικὴ φοίτησις καὶ ἄλλα, εἶναι ἀπὸ τὰ ἀρνητικὰ στοιχεῖα, ἅτινα οὐ μόνον τὸ ὄνομα τοῦ Ἕλληνοσ φοιτητοῦ τοῦ ἐξωτερικοῦ δυσφημοῦν, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἕλληνικὸν ὄνομα καὶ τὸ Ἔθνος καθ' ὅλα ζημιώνουν.

5. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων τὸ πρόβλημα παρουσιάζει δύο ὄψεις: τὴν ἐσωτερικὴν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν.

α) Ἡ μὲν ἐσωτερικὴ ὄψις ὑπαγορεύει ἐπιτακτικῶς ἀναδιάρθρωσιν τῆς Ἀνωτάτης Παιδείας, ἵδρυσιν νέων σχολῶν καὶ ἀναπροσαρμογὴν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ μας ἰδεώδους. Πρόκειται περὶ θέματος ἀπαιτοῦντος ἰδιαίτεραν μελέτην ἐν συναρτήσει πρὸς τὸ ὅλον τῆς Παιδείας μας θέμα.

β) Ἡ δὲ ἐξωτερικὴ ὄψις τοῦ προβλήματος εἶναι θέμα ἀντιμετώπισεως τῆς ἤδη ὑπαρχούσης καταστάσεως, ἥτοι: 1) Διὰ νομοθετικῆς ρυθμίσεως τοῦ ζητήματος ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ 2) διὰ προσπαθείας ποιοτικῆς ἀνεξίσεως τῶν φοιτητῶν. Πρέπει δηλαδὴ νὰ καθορίζεται ἐπὶ τῇ βάσει ὀρισμένων κριτηρίων καὶ προϋποθέσεων ἡ ἀναχώρησις εἰς τὸ ἐξωτερικὸν διὰ σπουδᾶς, ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ δημιουργηθῇ ὄργανον ἐλέγχου, τὸ ὁποῖον θὰ παρακολουθῇ καὶ θὰ ἐπιβοηθῇ, εἰδικῶς καὶ συγκεκριμένως τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ σπουδάζοντας καὶ θὰ πληροφρῇ σχετικῶς τὴν ἐνταῦθα ἄρμοδιαν ὑπηρεσίαν, ὑποβάλλον καὶ ὀρισμένας καὶ συγκεκριμένας ἐκάστοτε προτάσεις.

7. Διὰ τῆς νομοθετικῆς ρυθμίσεως τοῦ ζητήματος δέον, ὅπως προβλέπωνται: α) Ὁ καθορισμὸς προσόντων σπουδαστῶν ἐξωτερικοῦ, ἥτοι:

1) Ἐπαρκὴς γνώσις τῆς γλώσσης τοῦ Κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ μεταβῇ ὁ ἐξεταζόμενος ὑπὸ εἰδικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ σπουδᾶς. 2) Ἀμεμπτος διαγωγή, ἀναφερομένη εἰς τὸ ἥθος, τὸν χαρακτήρα καὶ τὴν νομιμοφροσύνην καὶ πιστοποιουμένη ὑπὸ τῶν Δικαστικῶν Ἀρχῶν. 3) Ὑπαρξὶς οἰκονομικῶν προϋποθέσεων διὰ σπουδᾶς ἢ ἐξασφάλις ἐργασίας εἰς τὴν Ἀλλοδαπὴν ἢ παροχὴ βοηθείας ὑπὸ της Ὑπηρεσίας Τεχνικῆς Βοηθείας.

β) Αἱ περιπτώσεις ἀνακλήσεως τοῦ σπουδαστοῦ, ἥτοι: 1) Ἀναξιοπρεπὴς συμπεριφορὰ, ἥτις θίγει τὴν σπουδαστικὴν ἰδιότητα καὶ τὸ Ἕλληνικὸν ὄνομα

2) Παραμέλησις σπουδῶν. 3) Ἀντεθνικὴ δράσις.

γ) Τὰ ἐναντίον τῶν παρεκτρεπομένων σπουδαστῶν μέτρα, ἥτοι: 1) Μὴ ἀνανέωσις τοῦ Διαβατηρίου, 2) Διακοπὴ ἀναστολῆς προσελεύσεως, 3) Διακοπὴ ἀποστολῆς συναλλάγματος.

δ) Τὰ ὑπὲρ τῶν σπουδαζόντων μέτρα, ἦτοι: 1) Οἰκονομικὴ βοήθεια μέσω τῆς Ὑπηρεσίας Τεχνικῆς Βοήθειας, ἀναλόγως τῆς ἐπιδόσεως καὶ τῆς διαγωγῆς. 2) Χορήγησις ὑποτροφίῶν εἰς τοὺς ἀπόρους ἀριστεῖς, μέσω ἐπίσης τῆς Ὑπηρεσίας τεχνικῆς βοήθειας. 3) Δημιουργία Συλλόγων καὶ Λεσχῶν κατὰ Πανεπιστήμιον δι' ἀναλόγου ἐπιχορηγήσεως ἐκ μέρους τῶν σπουδαστῶν.

8. Τὸ Κεντρικὸν ὄργανον ἐλέγχου δέον, ὅπως:

α) ἀποτελῇ ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, συγκροτούμενον ἀπὸ ἑνα Παιδαγωγόν, ἕνα ὑπάλληλον τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, καὶ ἕνα τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πρώτου. β) Ὑπὸ τὴν αὐτὴν σύνθεσιν θὰ τελῇ ἡ Ὑπηρεσία Παρακολουθήσεως Σπουδαστῶν Ἐξωτερικοῦ, ἣτις θὰ ἐδρεύῃ εἰς τὸ Λονδίνον, Παρίσι, Βόννην, Βιέννην, Ρώμην καὶ Νέαν Ὑόρκην καὶ θὰ ἀναφέρεται εἰς τὸ Κεντρικὸν Ὅργανον Ἐλέγχου.

9. Πρὸ πάσης τέλος ἐνεργείας, ἐπιβάλλεται, ὅπως ἀνατεθῇ ἡ Παιδαγωγικὴ, Κοινωνικὴ καὶ Οἰκονομικοπολιτικὴ μελέτη τοῦ ζητήματος τῶν ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ Ἑλλήνων σπουδαστῶν ἐκ τοῦ σύνεγγυς εἰς ἐιδικὸν Παιδαγωγόν, ἐπὶ τῶν ὑπευθύνων πορισμάτων τοῦ ὁποίου θὰ στηριχθῇ προσεκτικῶς πᾶσα μέριμνα τῆς Πολιτείας ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ Ἐξωτερικῇ σπουδαζόντων, ἣτις ἐν εὐρυτέρῳ ἐννοίᾳ θὰ εἶναι μέριμνα ὑπὲρ ἑαυτῆς καὶ τοῦ Ἑθνους.

Ἰω. Κίτοαρδς

ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΗ ΤΟΥ

Α'.

Ὁ ἀναγνώστης θὰ βρεῖ στὶς ἐγκυκλίους ποὺ ἐκδίδει, κάθε χρόνο, τὸ Ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης, τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα, ποὺ μᾶς δείχνουν τὴν ἐγκληματικὴν κίνησιν τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων τῆς χώρας. Θὰ δώσουμε, ἀμέσως παρακάτω, λίγα ἀπὸ τὰ πρὸ χαρακτηριστικὰ δεδομένα, ποὺ μᾶς δίνουν οἱ πίνακες τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης, γιατί πάνω σ' αὐτὰ τὰ δεδομένα στηρίζουμε τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος.

Στὰ δικαστήρια ἀνηλίκων, τὸ 1959, παρουσιάστηκαν 3.987 νέοι, ἐνῶ τὸ 1960 παρουσιάστηκαν 3.537. Ἔχουμε δηλαδὴ λιγώτερος 12%. Ἀπ' αὐτούς, ποὺ καταδικάστηκαν τὰ δύο αὐτὰ χρόνια, 224 κλείστηκαν στὶς Ἀγροτικὰ Φυλακὰς Ἀνηλίκων — σωφρονιστικὸς περιορισμὸς — καὶ 327 κλείστηκαν στὰ Ἀναμορφωτικὰ Καταστήματα Ἀνηλίκων.

Γιὰ ποιά ἀδικήματα καταδικάστηκαν;

Γιὰ ἀδικήματα κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας, τὸ 1959, καταδικάστηκαν 286 καὶ γιὰ σωματικὰς βλάβες 289, ἐνῶ γιὰ ἀδικήματα κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας καταδικάστηκαν 812, τὸ 1960, καὶ γιὰ σωματικὰς βλάβες 262.

Οἱ καταδικαστικὲς ἀποφάσεις τοῦ 1959 γιὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας ὄλων τῶν ἡλικιῶν, εἶναι 16.429. Ἔτσι οἱ νέοι μετέχουν ἐδῶ, μὲ ποσοστὸ 3%. Τὸ ποσοστὸ, φυσικὰ, εἶναι διαφορετικὸ τὸν ἐπόμενον χρόνο, ὅπου ἔχουμε 812 καταδικαστικὰς ἀποφάσεις νέων γιὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς ἰδιοκτησίας.

Χαρακτηριστικὸν εἶναι, ποὺ ἀπ' τοὺς νέους ποὺ παρουσιάστηκαν τὸ 1960 γιὰ νὰ δικάσθωσιν γιὰ ἐγκληματικὰς πράξεις, 1.143 ἦταν μαθητὲς, ποσοστὸ δηλαδὴ 30%. Ἀκολουθοῦν οἱ γεωργοὶ καὶ κατόπιν οἱ ἀνεργοὶ (!). Βλέπουμε πῶς τὸ ποσοστὸ τῶν μαθητῶν ποὺ κατηγορεῖται γιὰ ἐγκληματικὰς πράξεις εἶναι πολὺ μεγάλο.

Αὐτὰ εἶναι τὰ στοιχεῖα ποὺ ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ βρεῖ μὲ περισσότερες λεπτομέρειες στοὺς πίνακες τοῦ Ὑπουργείου Δικαιοσύνης. Οἱ ἀρμόδιοι φαίνονται νὰ μὴν ἀνησυχοῦν. Κατὰ τὴ γνώμη τους, τὰ τελευταῖα χρόνια ἐμφανίζεται ὕφεση τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος.

Δυὸ κυρίως σημεῖα εἶναι πορήγορα:

1. Τὸ ποσοστὸ τῶν ὑποτρόπων εἶναι μικρό. Σὲ 1.764 καταδικαστικὰς ἀποφάσεις τοῦ 1960 παρουσιάζονται ὑπότροποι 225 καὶ σὲ 1.973 καταδικαστικὰς ἀποφάσεις τοῦ 1959 παρουσιάζονται ὑπότροποι 171. Στὴ χώρα μας τὸ ποσοστὸ τῶν ὑποτρόπων εἶναι λιγώτερον ἀπὸ 15%, σὲ ἄλλες χώρες τὸ ἴδιο ποσοστὸ φτάνει στὸ 50%.

2. Τὰ ἀδικήματα κατὰ τῆς ἀρχῆς εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρχτα. Στὶς ἄλλες χώρες καλύπτουν ἕνα σημαντικὸ ποσοστὸ.

Ἀπὸ τὴν παράθεσιν ὁμῶς τῶν ἀριθμῶν βγαίνει τὸ συμπέρασμα, πῶς τὸ πρόβλημα τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ στὰ σοβαρά, γιατί δυὸ χιλιάδες νέοι ἄνθρωποι καταδικάζονται κάθε χρόνο γιὰ ἐγκληματικὰς πράξεις. Εἶναι μιὰ διαπίστωση δυσάρεστη. Μὲ τὴν ἐρευνά μας ἐλπίζουμε νὰ διαφωτίσωμε τὴν κοινὴ γνώμην καὶ τοὺς ὑπευθύνους παράγοντες γιὰ μιὰ πρὸς θετικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος. Στὸ πρῶτο μέρος τῆς ἐρευνας θὰ ἀσχοληθῶμε μὲ τοὺς κοινωνικοὺς καὶ ψυχολογικοὺς παράγοντες, ποὺ συντελοῦν στὴ γέννησιν τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος. Στὸ δεύτερο μέρος θὰ ὑποδείξωμε τὰ κατάλληλα μέτρα γιὰ μιὰ ἐγκαιρὴ διάγνωσιν τοῦ παιδικοῦ ἐγκλήματος καὶ θὰ προτείνωμε τρόπους γιὰ τὴν ἀντιμετώπισή του, γιὰ τὸν περιορισμὸ τοῦ κακοῦ.

Τί εἶναι παιδικὸς ἐγκληματίας;

Ὅρισμός: Ὅταν δοκιμάσουμε νὰ δώσουμε τὸν ὅρισμό τοῦ παιδικοῦ ἐγκληματία, συναντοῦμε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ἄπειρες δυσκολίες. Διαφορετικὰ ἔθνη καὶ διαφορετικοὶ πολιτισμοί, σὲ διαφορετικὰς ἐποχές, ἐννοοῦσαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἐννοοῦν διαφορετικὰ πράγματα ὀρίζοντας τίς ἴδιες ἐννοίας. Ὅ,τι θεωρεῖται σὲ μᾶς σοβαρὴ παράβασις μπορεῖ τὸ ἴδιο πράγμα σὲ ἕνα ἄλλον πολιτισμὸ νὰ χαρακτηρίζεται πρᾶξις ἀντρικὴ, ἥρωικὴ κ.λ.π. Ἀτομα ποὺ μεταναστεύουν ἀπὸ ἕνα πολιτισμὸ σὲ ἄλλον, μεταφέρουν μαζί τους, ὅπως εἶναι φυσικόν, τὸν νέο τους περιβάλλον, τοὺς κανόνες τῆς συμπεριφορᾶς ποὺ ἡ κοινωνία τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς τοὺς ἔχει θεσπίσει.

Ἔτσι πολὺ συχνὰ οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, οἱ ἴδιοι ἢ τὰ παιδιά τοὺς ἐρχονται σὲ σύγκρουσιν μὲ τοὺς κανόνες συμπεριφορᾶς ποὺ σέβεται ἡ νέα τους πατρίδα. Αὕτῃ ἡ σύγκρουσις καὶ ἀντίθεσις ὁδηγεῖ πολὺ συχνὰ τὰ νέα ἄτομα σὲ σοβαρὴ παρέκκλιση τῶν κανόνων, μὲ ἄλλα λόγια στὴν παιδικὴ ἐγκληματικότητα.

Κάθε, λοιπόν, σοβαρὴ ἀπόκλιση ἀπὸ τοὺς κανόνες διαβίωσης ποὺ θέσπισαν οἱ ἐνήλικοι, μιᾶς ὀρισμένης κουλτούρας (μέσα σὲ ὀρισμένον χρόνον καὶ ὅρους) ἐκ μέρους τῶν νέων, μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ παιδικὴ ἐγκληματικότητα ἢ Juvenile Delinquency, ὅπως ἀποκαλοῦν ὅλα οὗτ' αὐτὰ τὰ περιστατικὰ οἱ Ἀγγλοσάξωνες. Ὁ νέος ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ βρῇ στὸν περιβάλλον του τὴν κατάλληλὴ τροφή καὶ εὐκαιρίες γιὰ μιὰ κανονικὴ ἀνάπτυξιν, ἀντιδρᾷ σ' αὐτὴ τὴν κατάστασιν μὲ ἐπιθετικὸν τρόπο, τέτοιο, ποὺ ἐνοχλεῖ τοὺς μεγάλους.

Τὸ παιδί ποὺ βρέθηκε σὲ ἐχθρικὸν περιβάλλον, χάνει τὴν ἐμπιστοσύνην ποὺ εἶχε στοὺς μεγάλους καὶ κηρύττει τὸν πόλεμον ἐναντίον τους καὶ μιὰ μέθοδος γιὰ νὰ τοὺς ἐπιτεθεῖ εἶναι νὰ παραβιάσῃ τοὺς κανόνες ποὺ ἡ κοινωνία τῶν μεγάλων θέσπισε. Ἔτσι καταντᾷ παιδικὸς ἐγκληματίας.

Οι αίτιες της παιδικής έγκληματικότητας, απ' ό,τι προκύπτει από έρευνες που έγιναν σ' άλλες χώρες, εξακολουθούν να παραμένουν άγνωστες³. Όταν λέμε ότι γνωρίζουμε τις αίτιες της παιδικής έγκληματικότητας, σημαίνει πώς όταν αλλάξουμε τις αίτιες (συνθήκες) θα λείψει και η παιδική έγκληματικότητα. Πράγμα που δε γίνεται σε όλες τις περιπτώσεις. Νά γιατί λέμε και η έρευνα το υποστηρίζει πώς ακόμα δε βρέθηκαν τα αίτια, που βασικά ευθύνονται για την αντικοινωνική συμπεριφορά των ανηλίκων. Άλλα και η γνώση των αίτιων δεν οδηγεί πάντοτε στην ικανότητα να ελέγξουμε ένα πρόβλημα, όταν οι αίτιες είναι περίπλοκες και άπειρες.⁴ Και γεννιέται το έρώτημα: "Ωσπου να ανακαλύψουμε τις πραγματικές αίτιες πρέπει να καθίσουμε με σταυρωμένα χέρια και να μην προχωρήσουμε, έστω και πειραματικά, στην έφαρμογή των κατάλληλων προφυλακτικών μέτρων; Η φρόνηση, μας λέει, ότι θα πρέπει να εξακολουθούμε να παίρνουμε προφυλακτικά και περιοριστικά μέτρα του κακού, χωρίς να αφήνουμε τις φροντίδες μας για μια συστηματική έρευνα γύρω από τα αίτια.

Μια που δεν ξέρουμε—στηριζόμενοι σε αντικειμενικά κριτήρια— τις αίτιες που δημιουργούν την παιδική έγκληματικότητα, θα έπισημάνουμε τους συντελεστικούς παράγοντες, που βοηθούν στον πολλαπλασιασμό των περιπτώσεων παιδικής έγκληματικότητας. Για να ευκολύνουμε τον αναγνώστη, θα διακρίνουμε τους παράγοντες, που συντελούν στη γέννηση, έκδηλωση και ένταση της αντικοινωνικής συμπεριφοράς σε παράγοντες κοινωνικο-οικονομικούς και σε παράγοντες ψυχολογικούς. Θα μας δοθεί έδω η ευκαιρία να συζητήσουμε και για παράγοντες που έχουν τις ρίζες τους στην Έλληνική μεταπολεμική πραγματικότητα.

α) Κοινωνικοί και Οικονομικοί παράγοντες που συντελούν στην ύπαρξη της παιδικής έγκληματικότητας.

Οι κοινωνικοί και ψυχολογικοί παράγοντες—στις περιπτώσεις αντικοινωνικής συμπεριφοράς των νέων—σε ό,τι ονομάζουμε παιδική έγκληματικότητα, δεν απομονώνονται, δεν ξεχωρίζουν, γιατί απλούστατα δεν είναι δυνατή η ύπαρξη της προσωπικότητας ξεχωριστά από το πολιτιστικό και κοινωνικό περιβάλλον. Δεν μπορούμε πια να μιλούμε για την προσωπικότητα του νέου, σαν κάτι το ξεχωριστό, που δεν έχει καμιά σχέση με την κουλτούρα του περιβάλλοντος και με το κοινωνικό περιβάλλον το ίδιο, το στενό (milieu) και το ευρύτερο μέσα στο οποίο μεγαλώνει ο νέος.

Ψάχνοντας για τις αίτιες της παιδικής έγκληματικότητας, πέφτουμε αναγκαστικά πάνω στην αλληλεπίδραση, την πολιτιστική κοινωνική κουλτούρα των ανθρώπων που περιβάλλοντος, και κοινωνική δομή και τις έπιπτώσεις τους πάνω στην αναπτυσσόμενη προσωπικότητα του νέου. "Ό,τι είναι και δεν είναι ο νέος, το χρωστά στον πολιτισμό των ανθρώπων του άμεσου περιβάλλοντος μιας δοσμένης έποχής και στη δομή της κοινωνίας, όπου μέσα γεννήθηκε και μεγαλώνει.

Οι νέοι στις πόλεις: Από τις στατιστικές τις δικές μας, αλλά κυρίως των ξένων (Άμερικής, Άγγλας, Βελγίου κ.λ.π.), δαίνει το συμπέρασμα ότι οι περισσότερες περιπτώσεις αντικοινωνικής συμπεριφοράς βρίσκονται στις μεγάλες πόλεις π.χ. Άθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη και έντοπίζονται κατά κύριο λόγο σε ό,τι οι ξένοι ονομάζουν «σλάμ», περιοχές δηλ. φτωχογειτονίες (π.χ. στην περιοχή του λιμανιού, στη Λαχαναγορά), χωρίς αυτό το τελευταίο να είναι τόσο χτυπητό, όσο είναι στο Λονδίνο, Σικάγο, Νέα Υόρκη κ.λ.π. Η φτώχεια, η στέρηση, η έγκατάλειψη, τα ταραγμένα σπιτικά είναι το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται αυτές οι καταστάσεις.

Η φτώχεια και η κοινωνική απομόνωση στο χωριό, ή φτώχεια και έλλειψη στοργής στην πόλη, ή στέρηση, σε μια ηλικία που κυριαρχεί το όνειρο κι η αναζήτηση «status», μιας θέσης σ' αυτό τον κόσμο.

Η κατάσταση στην πόλη είναι λίγο πολύ γνωστή, την αναγράφουν τακτικά οι στήλες των έφημερίδων, δίπλα στις φωτογραφίες των νεαρών «έγκληματιών». Είναι η ξύλινη παράγκα μέσα σε μια αποκνικτική ατμόσφαιρα, σε μια πυκνοκατοικημένη περιοχή. Είναι οι συνάνθρωποι μας που ζουν 6 και 8 άτομα μαζί μέσα σ' ένα δωμάτιο, στη μιζέρια, στην ανεργία, στην απόγνωση. Είναι γονείς και παιδιά που ζουν στην άβεσθιότητα κι ανασφάλεια, κι όσο κι αν το επιθυμούν, δεν μπορούν να ξεφύγουν από την κατάσταση που τους δέρνει.

Το αίσθημα της φυγής βασανίζει ιδιαίτερα τους νέους, που νιώθουν πώς τους άδικει η ζωή. Ζουν και αυτοί περισσότερο έντονα από μας τους μεγάλους τις αντινομίες των μεγαλοπόλεων μας, και ιδιαίτερα της Άθήνας. Από τη μια ο έξοργιστικός πλούτος, ή σπατάλη, ή έπιδειξη και από την άλλη η απόγνωση, ή στέρηση, ή αθλιότητα. Το ζουν καθημερινά και έντονα. Οι γέροι γύρω τους στάθηκαν ανήμποροι να ξεφύγουν από την ένδεια, συμβιβάστηκαν με τη μοίρα τους, υπόκυψαν. Οι νέοι μεγαλώνουν με το όνειρο να γλυτώσουν από τη στέρηση με κάθε τρόπο, μ' όποιον τρόπο μπορέσουν. Και είναι στη φύση του νέου να ζητά τις εύκολες και άκοπες λύσεις (χαλαρηστική ή εϊκόνα ζωής που μας έδωσε η ταινία «Συνοικία το όνειρο»).

Πάνω σ' αυτή τη σύγκρουση και μπροστά στο άδιέξοδο—στην άδυναμία τους να ακολουθήσουν τον ανηφορικό μ' έντιμο δρόμο, το δρόμο της αδιάκοπης πάλης για την κατάκτηση της ζωής—γεννιέται μια κατώτερη κουλτούρα⁵, ένας πολιτισμός υπόκοσμου, με δικούς του κανόνες ζωής και «ιδανικά».

Στην άδυναμία τους οι νέοι να πλησιάσουν τα ιδεώδη και τις αξίες μιας ανώτερης ζωής με μέσα ήθικά, φτιάχνουν άλλες αξίες πιδ εύκολοπλησίαστες, δικά τους πρότυπα για μίμηση. Και τέτοια πρότυπα για μίμηση βρίσκονται στο στενό τους περιβάλλον. Είναι οι «έπιτυχημένοι», που τα «κονομάνε» χωρίς να δουλεύουν, τα παράσιτα, που περνούν καλύτερα από το γείτονά τους που μοχθεί στο εργοστάσιο, για 50 δραχμές μεροκάματο. Τα κορίτσια σκέφτονται ανάλογα. Ακολουθούν την εύκολη λύση που τους προσφέρουν τα φυσικά τους χαρίσματα, και ξεπορτίζουν.

Η κουλτούρα του υπόκοσμου ύμνείται με χίλιες φωνές με τα γνωστά ρεμπέτικα τραγούδια, για «ντεκέδες», «για σούρα», «για μάγκες που δγήκαν στο σιργιάνι» κ.λ.π. Είναι η άρρωστημένη αντιμετώπιση των προβλημάτων της ζωής, είναι η ώραιοποίηση της αθλιότητας με περισσότερο ευτελή μέσα, όπου να φτάσει σε τέτοια στάθμη ο «πολιτισμός» και το «πνευματικό» επίπεδο αυτών των ανθρώπων που να νομίζουν τους ανθρώπους του μόχθου «κορόιδα».

Μέσα σ' ένα τέτοιο περιβάλλον, δε λείπουν βέβαια οι άνθρωποι του μόχθου που πολεμούν με τίμια μέσα να ξεφύγουν από την αθλιότητα. Η έπιτυχία τους είναι σίγουρη, μόνο που καθυστερεί και τα παιδιά είναι ανυπόμονα και θέλουν γρήγορα αποτελέσματα για να χειροκροτήσουν. Στη χειροτέρευση της εϊκόνας συντελεί κι ο συνοικιακός κινηματογράφος, που πολιορκεί τα παιδιά με τις εύκολες λύσεις που προσφέρει, τον εύκολο έρωτα, τον εύκολο γάμο, τον εύκολο πλουτισμό, τη γρήγορη αναρρίχηση στα «ύψηλότερα» στρώματα της κοινωνίας. Πολλές είναι οι ταινίες (κυρίως άμερικάνικες) που περιφροούν τον αδιάκοπο μόχθο και τις δυσκολίες, που δίνουν νόημα στη ζωή και προσφέρουν στη θέση τους, «τα χάπι ένι». Είναι βέβαια και τα πολλά λαχεία, το «πρό-πό» και τα «σούιπς-στέικ», τα ανατολίτικα παραμύθια για «θαμμένους θυσσαρούς», που ιδιαίτερα καλλιεργούνται σε τέτοιες συνθήκες. Όλα μαζί κυκλώνουν το νέο και τελικά τον σπρώχνουν στις εύκολες λύσεις με χαρακτηριστική έξωτερική έκδήλωση την κοινωνική συμπεριφορά.

Οι νέοι στο χωριό: Το ίδιο αίσθημα «φυγής» νιώθουν οι νέοι των χω-

ριών. Ἡ ἀδεσβασιότητα, ἡ ἀνασφάλεια, ἡ ἐλξη τῶν μεγαλοπόλεων, ἡ περιορισμένη ζωὴ τοῦ χωριοῦ, ὅλα μαζί σπρώχνουν τοὺς νέους στὴ φυγὴ. Τοῦτα τὰ χρόνια φυσικά, τὸ φαινόμενο τῆς φυγῆς σὲ πολλὰς περιοχὰς παίρνει χαρακτηριστὴν ὁμαδική. Φεύγουν οἰκογενεῖς ὁλόκληρες. Οἱ νέοι ποὺ φεύγουν καὶ πηγαίνουν στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα ἀντιμετωπίζουν χίλιους δυὸ κινδύνους. Εἶναι νέοι ἄπειροι, ἀνυπόμονοι. Θέλουν νὰ ζήσουν ἔντονα καὶ πέφτουν στὶς παγίδες ποὺ τοὺς караδοκοῦν σ' ὅλες τὶς γωνιὰς τῶν κεντρικῶν δρόμων. Μέσα σ' αὐτὲς εἶναι οἱ δημοφυλάκοι ποὺ διαθέτουν ἀφθονὰ οἰκονομικὰ μέσα καὶ προσφέρουν στοὺς νέους πολλὰ γιὰ νὰ τοὺς καταντήσουν τελικὰ ἀνθρώπινα ράκη. Ἰδιαίτερα διατρέχουν κινδύνους οἱ νέοι τῶν 14 — 17 ἐτῶν. Οἱ ἐταιρίες προστασίας ἀνηλίκων, οἱ ἐπιμελητὲς τῶν δικαστηρίων ἀνηλίκων καθημερινὰ σχεδὸν γνωρίζουν τέτοια περιστατικά καὶ οἱ ἐφημερίδες ἀναγράφουν παράδοξες ἐξαφανίσεις νέων καὶ νεάνιδων. Εἶναι οἱ μαστροποὶ καὶ οἱ σωματέμποροι ποὺ καιροφυλακτοῦν στὶς γωνίες τῶν δρόμων, ἔξω ἀπὸ τὰ σχολεῖα, ἔξω ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια, στὰ πάρκα γιὰ νὰ στρατολογήσουν καινούρια φυντάνια γιὰ τοὺς πλούσιους πελάτες τους.

Πολλὰ τέτοια δράματα δὲ φτάνουν ποτὲ στὴ δημοσιότητα, οὔτε καταγγέλλονται στὶς Ἀρχές, γιὰτὶ πίσω τους βρίσκονται ἄτομα ποὺ κατέχουν ὕψηλὰ πόστα στὴν κοινωνικὴ ἱεραρχία.

Οἱ νέοι ποὺ ἔρχονται στὶς μεγαλοπόλεις μένουν ἀκαθοδήγητοι καὶ ἀπροστάτευτοι. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς μόνοι τους βρίσκουν τὸ σωστὸ δρόμο. Βρίσκουν δουλειὰ κοντὰ σὲ χωριανούς τους, σὲ οἰκοδομὲς ἢ σὲ ἐστιατόρια. Πολὺ συχνὰ συνεχίζουν τὴ μόρφωσή τους. Δουλεύουν τὴ μέρα καὶ τὴ νύχτα πηγαίνουν στὸ σχολεῖο. Πόσοι, ἀπ' αὐτούς, κατορθώνουν, τελικὰ νὰ προκόψουν καὶ σὲ τί ποσοστὸ ξεστρατίζουν, εἶναι δύσκολο νὰ τὸ δοῦμε. Ἐνὰ εἶναι βέβαιο, πὼς στὴ διπλὴ προσπάθεια, δουλειὰ ἑαυτοῦ καὶ σχολεῖο τὸ δρόμο, μόνο τὸ παιδί μὲ δυνατὴ θέληση καὶ μὲ οἰκογενειακὰς ἀρχὰς γεροθεμελιωμένες, μπορεῖ νὰ ἀντέξει. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι ἀπ' τοὺς 3.537 νέους ποὺ παρουσιάστηκαν τὸ 1960 στὰ Δικαστήρια ἀνηλίκων, οἱ 1143 ἦταν μαθητὲς. Εἶναι μεγάλο τὸ φορτίο ποὺ πέφτει ἀνω σὲ ἀδύνατους ὄμους, καὶ ἔτσι παιδιὰ ποὺ ἀποσποῦν τὸ θάυμασμά μας, ἐπειδὴ κατορθώνουν καὶ τὰ δυὸ νὰ τὰ ἐπιτυχάνουν, δουλειὰ καὶ σχολεῖο, καταρρέουν μπροστὰ στὰ ἐκπληκτικὰ μάτια μας.

Τὸ διαισθητικὸ ἐπίπεδο αὐτῶν τῶν νέων εἶναι χαμηλὸ καὶ τὸ πνευματικὸ εἶναι πολὺ πρὸ χειρότερο. Περιορίζονται σὲ ἀτέλειωτες συζητήσεις γιὰ τοὺς ποδοσφαιρικὸς ἀγῶνες καὶ στὸν πνευματικὸ ὑποσιτισμὸ ποὺ τοὺς παρέχουν οἱ ἀθλητικὲς ἐφημερίδες.

β. Ψυχολογικοὶ λόγοι ποὺ συντελοῦν στὴ γέννηση τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος.

Τὰ «ταραγμένα» σπιτικά: Οἱ εἰδικοί, σχεδὸν στὴ σύνολό τους, πιστεύουν πὼς οἱ ἄθλιες συνθήκες διαβίωσης εἶναι ὁ πρὸ σημαντικὸς παράγοντας γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος. Τὰ τελευταῖα ὅμως χρόνια διαπιστώνεται ὅτι καὶ σὲ χώρες ὅπου τὸ ἐθνικὸ καὶ οἰκογενειακὸ εἰσόδημα εἶναι σημαντικό, οἱ συνθήκες στέγας καλές, καὶ οἱ εὐκαιρίες μόρφωσης ἀφθονες, ἡ παιδικὴ ἐγκληματικότητα δὲν παρουσιάζει μείωση. Γι' αὐτὸ οἱ ἐρευνητὲς στραφίκανε καὶ σὲ ἄλλες αἰτίες. Ζήτησαν νὰ βροῦν καὶ τοὺς ὑποκειμενικοὺς παράγοντες ποὺ δροῦν ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς κοινωνικὲς συνθήκες.

Πρὶν ἐξετάσουμε τοὺς ὑποκειμενικοὺς παράγοντες, ποὺ τοὺς ὀνομάζουμε ἐδῶ καὶ ψυχολογικούς, γιὰ νὰ τοὺς ξεχωρίσουμε ἀπὸ τοὺς κοινωνικοὺς, θὰ σταθοῦμε σ' ἓνα σημεῖο ποὺ ὅλοι οἱ ἐρευνητὲς συμφωνοῦν, στὶς οἰκογενειακὲς συνθήκες καὶ στὸ ρόλο ποὺ παίζουν στὴ γέννηση καὶ στὴν ἐκδήλωση τῆς παιδικῆς ἐγκληματικότητος. Ὅλοι οἱ ἐρευνητὲς συμφωνοῦν

πὼς ἡ θέση τοῦ παιδιοῦ μέσα στὸ σπῖτι παίζει σπουδαῖο ρόλο γιὰ τὴν ὁλοκληρώσή του σὲ μιὰ γερὴ καὶ ἀκέραια προσωπικότητα. Ἡ ἄσχημη συμβίωση τοῦ ζευγαριοῦ δημιουργεῖ συνθήκες ἀνυπόφορες γιὰ τὸ παιδί, συνθήκες ποὺ προετοιμάζουν τὸν ἀπροσάρμοστο ἐφηβο νὰ τραβήξῃ ἀντικοινωνικὸ δρόμο.

Ἐγιναν πολλὰς ἐρευνες ἄλλου, κυρίως στὶς ἀγγλοσαξωνικὲς χώρες, καὶ διαπιστώθηκε ὅτι ἡ οἰκογενειακὴ συνοχή, ἡ ἡρεμὴ ἀντιμετώπιση τῶν παιδικῶν παραπτωμάτων, ἡ συνεπὴς συμπεριφορὰ τῶν γονιῶν ἀπέναντι στὰ παιδιά, ἡ πραγματικὴ στοργὴ καὶ γενικὰ ἡ ἀρμονικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ σπιτιοῦ, παρέχουν τὸν κατάλληλο καὶ ἐπαρκὴ ὅπλισμό γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση καὶ τοῦ πρὸ δύσκολου στενοῦ ἢ εὐρύτερου κοινωνικοῦ περιβάλλοντος.

Σὰς δίνουμε παρακάτω ἓνα πλῆθος ποὺ ἐτοίμασαν οἱ McCords* γιὰ νὰ μᾶς δείξουν τὴ σχέση ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὰ διάφορα παιδικὰ ἐγκλήματα καὶ στὴν κατάσταση τοῦ σπιτιοῦ. (ἀρ. 1).

Σύνδρομα ἐγκληματικῆς συμπεριφορᾶς

	Ἐγκλήματα κατὰ τῆς ιδιοκτησίας	Σωματικὲς βλάβες	Σεξουαλικά ἐγκλήματα	Ἀλκοολισμὸς	Παραβάσεις Τροχαίας
Σχέσεις μὲ τὴ μητέρα	Παραμέληση	ὑπερπροστασία—παραμέληση	Παθητικότη, παραμέληση	Παραμέληση	ὑπερπροστασία
Σχέσεις μὲ τὸν πατέρα	Παραμέληση Κακὸ παράδειγμα	Κακὸ παράδειγμα Σκληρότητα	Παραμέληση	Μακρόχρονη ἀπουσία Παραμέληση	—
Οἰκογενειακὴ πειθαρχία	Ἀσυνεπὴς πειθαρχία—ἐκκεντρικὴ, ἐκδικητικὴ χαλαρὴ	Ἐλλειψη στοργῆς, ἐκκεντρικὴ, ἐκδικητικὴ, χαλαρὴ	Ἀσταθὴς πειθαρχία, ἐκκεντρικὴ, ἐκδικητικὴ, χαλαρὴ	Ἀσταθὴς πειθαρχία, ἀσυνεπὴς στοργή, ἐκδικητικὴ ἐκκεντρικὴ	—
Οἰκογενειακὴ ἀτμόσφαιρα	φιλονικίες παραμέληση	Διαζύγιο φιλονικίες παραμέληση	Φιλονικίες παραμέληση	Διαζύγιο φιλονικίες παραμέληση	Διαζύγιο φιλονικίες παραμέληση
Νοημοσύνη	Μέτρια	—	—	—	—

Ἡ ταύτιση: Τὸ «ἐγὼ» στὴν ψυχαναλυτικὴ θεωρία ρυθμίζει τὴ συνέχεια στὴν ἐμπειρία. Ἡ ταύτιση μὲ τὸ ἐγὼ—ego identification—εἶναι μιὰ ἔννοια ποὺ τὴν εἰσάγει στὴν ψυχαναλυτικὴ θεωρία, ὁ εἰδικὸς τῆς παιδικῆς ἡλικίας Ἀμερικανὸς κ. Erikson*. Ἡ ταύτιση τοῦ ἐγὼ εἶναι μιὰ σειρά ἐσωτερικῶν ταυτίσεων. Συναπαντιόμαστε μὲ ἐμπειρίες στὴ νηπιακὴ καὶ στὴν παιδικὴ ἡλικία, ποὺ μᾶς ὀδηγοῦν στὴν ταύτιση, π.χ. ἡ πρώτη ταύτιση ποὺ κάνει τὸ νήπιο, εἶναι μὲ τὴ μητέρα του. Νιώθει, τὸ παιδί, τὸν ἀντικαθρεφτισμὸ του μέσα στὴ μάνα του καὶ ἡ μητέρα αἰσθάνεται καὶ στοχάζεται τὸν ἀντικατοπτρισμὸ τῆς μέσα στὸ παιδί. Ἔτσι φτάνουμε στὴν ὁμοιοπαθία ἀναγνώριση. Ἡ ὁμοιοπαθία αὕτη ἀναγνώριση καὶ ταύτιση κρατᾷ σ' ὅλη τὴν παιδικὴ ἡλικία καὶ γίνεται βαθμιαία, περισσότερο εὐδιάκριτη.

Βασικό σημείο για την όμαλή ανάπτυξη του παιδιού και για τη σταθερή διαδοχή των έμπειριών, είναι η πρώτη αυτή αναγνώριση με τη μητέρα του και η συνταύτιση μαζί της. "Υστερα από την έδραση της πρώτης αυτής γνωριμίας, βαδίζει το παιδί σίγουρα στην αναγνώριση των άλλων. "Αν η πρώτη αυτή γνωριμιά (ταύτιση) δεν ολοκληρωθεί, τότε το παιδί θα δυσκολευτεί να προχωρήσει όμαλά στη γνωριμιά του με τον κόσμο. Στα πρώτα παιδικά χρόνια¹⁰, μπορεί να πάθει μιιά διάχυση ταύτισης. "Η διάχυση έκδηλώνεται αναδρομικά στην έφηβική ηλικία και στις πιο δραματικές της μορφές. Πολύ συχνά η διάχυση ταύτισης, που διαπιστώνεται στην έφηβική ηλικία, έχει την προέλευσή της στη διάχυση του μητρικού όμοιώματος.

Μέσα, λοιπόν, από μιιά σειρά κρίσεων και έσωτερικών ταυτίσεων ο νέος φτάνει σε σημείο να αίσθάνεται τον έαυτό του, να γνωρίζει τον έαυτό του και να διακρίνει τί σημαίνει ο έαυτός του στους άλλους. Αυτή η πορεία, αν και κρατά σ' όλη τη διάρκεια της ζωής, λέμε ότι συμπληρώνεται στο τέλος της έφηβικής ηλικίας. "Αν δε γίνει η συμπλήρωση — τη λέμε και αυτόπραγμάτωση — δημιουργείται μιιά παροδική διαταραχή που μπορεί να οδηγήσει σε ένα αντικοινωνικό έπεισόδιο. Τότε πια έχουμε το φαινόμενο της χρονίας ή όξειας διάχυσης της ταύτισης. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί η κοινωνία για να αναγνωρίσει ένα νέο, για να τον δεχτεί στον κόσμο της — στις πρωτόγονες κοινωνίες τα πράγματα είναι περισσότερο όμαλά, γιατί γίνεται έπισημη ύποδοχή του νέου στην κοινωνία των ένηλίκων —, είναι διαφορετικές απ' τις μεθόδους που χρησιμοποιεί ο νέος για να ταυτίζει τον έαυτό του με τους άλλους. Μπορούμε όλοι να φέρουμε στη μνήμη μας περιστατικά αναγνώρισης. "Η αναγνώριση και η παραδοχή έχει πολύ μεγάλη σημασία για το νέο. Σε κάθε τέτοια αναγνώριση ο νέος συγκινείται και συγκλονίζεται, γιατί η αναγνώριση των πράξεών του και των λόγων του έχει συμβολική σημασία γι' αυτόν. Συντελείται η αυτόπραγμάτωση του. "Ενώ όμως ο νέος τó έπιθυμεί αυτό, περισσότερο απ' όλα, η κοινωνία είναι έτοιμη να του έπιτεθεί με το πρώτο στραβοπάτημα.

"Αν συμβεί να κάνει κάτι ο νέος που φέρνει σε δύσκολη θέση τους μεγάλους ή που δημιουργεί αναταραχή στην κοινωνία και στους θεσμούς που οι ένήλικοι έχουν θεσπίσει, τότε οι μεγάλοι σπεύδουν να υποδείξουν στο νέο ότι έκανε κάτι που δεν τó αναγνωρίζουν, ότι αρχίζει να αλλάζει κατά τέτοιον τρόπο που κατάντησε κυριολεκτικά αγνώριστος ο ίδιος. Πολλές φορές σπεύδουν να χαρακτηρίσουν τη συμπεριφορά του έπιπόλαια και ανεύθυνα. Τον κατηγορούν ότι δε διαθέτει ισχυρή βούληση και γι' αυτό δεν μπορεί να έπιβληθί στον έαυτό του κ. ά. Στο σημείο αυτό είναι όλοφανερό ότι η κοινωνία όποτιμá τις δυνατότητες του νέου και την πάλη που γίνεται μέσα του. "Αντί να βοηθήσει το νέο να αναγνωρίσει τον έαυτό του με την αυστηρή συμπεριφορά της διευρύνει το χάσμα που υπάρχει μέσα στο νέο τον ίδιο και στις σχέσεις του με τους άλλους. "Ετσι φτάνουμε στο σημείο να παραδεχτούμε ότι πολύ συχνά η κοινωνία των ένηλίκων παίρνει ανοιχτά έχθρική στάση απέναντι στους νέους. Τά πιδ άξιοσέβαστα ιδρύματα μιιάς κοινωνίας, τά πιδ σημαντικά πρόσωπα του περιβάλλοντος του νέου, κριτικάρουν με αυστηρότητα, σαδισμό, πολλές φορές τις έκδηλώσεις των νέων. Κι οι νέοι άπαντούν με πόλεμο ενάντια στην Κοινωνία.

Στο σημείο αυτό περιορίζουμε την ανάπτυξη του θέματος. Πρόθεσή μας είναι να προκλέσουμε συζήτηση γύρω απ' τó έπίμαχο αυτό πρόβλημα. Τό θέμα, φυσικά, δεν έξαντλείται έδω. "Ελπίζουμε να μπορέσουμε να δώσουμε σε άλλη ευκαιρία από τις στήλες του περιοδικού τις άπόψεις των πιδ γνωστών έρευνητών, και φυσικά και τις δικές μας σκέψεις γύρω απ' τó πρόβλημα της έγκαιρης διάγνωσης και πρόληψης του παιδικού έγκλήματος. Παράκατω, δίνουμε στον αναγνώστη με τη μορφή συμπερασμάτων σύντομες κατευθυντήριες γραμμές.

Συμπερασματικά:

"Η κοινωνία των ένηλίκων πρέπει να αναγνωρίσει τη χρονική περίοδο που βρίσκεται ανάμεσα στην παιδική και στην άντρική ηλικία, αυτή που όνομάζουμε έφηβική περίοδο, να τη σεβαστεί και να αναβάλει όσο μπορεί περισσότερο τó κλείσιμό της, τη λήξη της. Είναι μιιά περίοδος μεταβατική που πρέπει να τη σεβαστούμε, γιατί δίνει τελική μορφή στο μέλλοντα πολίτη. Είναι ψυχική ανάγκη για τó νέο να πειραματιστεί, να δοκιμάσει πολλούς τρόπους ζωής, πριν πάρει τις τελικές αποφάσεις.

Θά πρέπει να προχωρήσουμε σε έπισήμους μεθόδους ύποδοχής και αναγνώρισης των νέων μέσα στην κοινωνία μας. Είναι ανάγκη, όταν θά 'ρθει η ώρα, να τους θεωρήσουμε έπισημα και σοβαρά σαν πρόσωπα όριστικού κύρους και αξιόλογης προσφοράς. ("Ας μιμηθούμε στο σημείο αυτό τις πρωτόγονες κοινωνίες που έχουν θεσπίσει τελετές κατά την έπισημη έιδοχή των νέων στην κοινωνία των μεγάλων). Θά αναγνωρίσουμε με σοβαρότητα τους νέους, σαν πρόσωπα που θά παίξουν ένα σημαντικό ρόλο στη ζωή. Θά αναγνωρίσουμε ακόμα και τους φίλους των παιδιών μας και έτοι θά τους ένθαρρύνουμε στην αυτόπραγμάτωση τους.

Θά δώσουμε την ευκαιρία στους νέους να δοκιμάσουν πολλούς ρόλους στη ζωή. Γι' αυτό δεν είναι σωστό να σπρώχνουμε τά παιδιά από πολύ νωρίς σ' ένα έπάγγελμα.

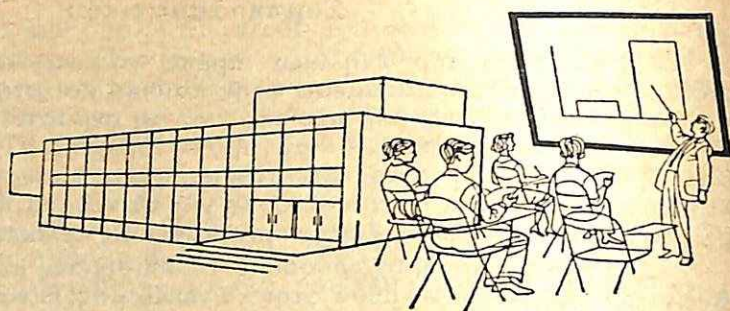
Οι νέοι πάνω στην τρέλα τους, πάνω στους πειραματισμούς τους με διάφορους ρόλους, πάνω στην άπελπισία τους, μπορεί να κάνουν μιιά σοβαρή αντικοινωνική πράξη. Δεν είναι φρόνιμο να τους χαρακτηρίσουμε βιαστικά έγκληματιες.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Richard Periman, Delinquency Prevention. The size of the Problem. U. S. Children's Bureau.
2. L. T. Wilkins, Juvenile Delinquency. A Critical Review of Research and Theory. Page 105 - 106. Educational Research. Newnes Ed. Pub. 1963.
3. L. T. Wilkins. Juvenile Delinquency etc., page 104.
4. Report to Congress on Juvenile Delinquency.
5. W. J. H. Sprott. Poverty, Mental Illness, and Crime. Listener, June 13, 1961, page 991.
6. Χαρ. Α. Προκοπίδη, 40 χρόνια αναμορφώσεως παραστρατημένων παιδιών στην Ελλάδα. "Αθήναι 1962.
7. Bowlby, J., Forty four Juvenile Thieves, London 1946.
8. McCord, W., McCord, J., and Zola, I., Origins of Crime. Columbia University Press, N. Y. 1959..
9. Erik H. Erikson, Ego Identity and the Psychosocial Moratorium. New perspectives for research on juvenile delinquency. U. S. Department of Health.
10. Bowlby, J., Child Care and the Growth of Love. A pelican book, page 60 - 65. (Μεταφράστηκε τελευταία στη γλώσσα μας).
11. Ε. Π. Παπανούτσος, «Οι άνεπιθύμητοι» Έπιφ. «Βήματος».
12. Πολλά έντυπα (Pamphlets) σχετικά με τις έρευνες γύρω από τó παιδικό έγκλημα του U. S. Children's Bureau και U. S. Department of Health.

Θεόφραστος Γέρου

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Από την Σχολικήν Πράξιν

Η ΔΙΑ ΤΟΥ «ΧΡΟΝΙΚΟΥ» ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΙΣ ΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

Αγωγή και τίποτε άλλο,
είναι ο σκοπός του Σχολείου
Pestalozzi

1. Είς την σχολικήν μας ζωήν, ὅπως ὀρθά παρατήρησεν ὁ μέγας δάσκαλός μου ὁ Spranger, δὲν κάμνομε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἀνανεώνομε ἰδέας, τὰς ὁποίας συνέλαβον πρὸ αἰώνων δημιουργικαὶ διάνοιαι.

Ἰδιαιτέρως εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἀγωγῆς ἡ σκέψις μας θὰ στρέφεται πάντοτε εἰς τὸ ἔνδοξον τέκνον τῆς Ζυρίχης, τὸν Pestalozzi, γιατί αὐτὸς πρῶτος συνέλαβε τὴν προβληματικότητα τῆς μορφώσεως χωρὶς ἀγωγή.

Καὶ ὅμως, σὰν κάποια μοῖρα κακιὰ βαραίνει τὸν σχολικόν μας ὀργανισμό καὶ δὲν κατωρθώσαμε νὰ μπάσομε στὴ ζωὴ τοῦ σχολείου καὶ τοῦ σχολικοῦ μας ὀργανισμοῦ, σὲ ὅλες τῆς διαβαθμίσεις, αὐτὸ ποὺ διεκήρυξε ὁ Pestalozzi γιὰ τὰ σχολεῖα τῆς ἐποχῆς του, πὼς δηλαδὴ σκοπὸς ἀπώτερος τοῦ σχολείου εἶναι ἡ ἀγωγή καὶ τίποτε ἄλλο¹.

Μὲ ἄλλα λόγια:

Αὐτὸ ποὺ ζητοῦσε ὁ Pestalozzi γιὰ τὰ σχολεῖα τοῦ 18ου αἰῶνος, δὲν εἶναι, δυστυχῶς, ἓνα αἶτημα ζωντανὸν γιὰ τὸν σχολικόν μας ὀργανισμόν, οὔτε στὸν 21ον αἰῶνα μας.

Ἡ ὡς ἄνω ἐπιγραμματικὴ ρῆσις τοῦ Pestalozzi θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀνηρτημένη σὲ ὅλας τὰς αἰθούσας τῶν σχολικῶν παραδόσεων καὶ εἰς τοὺς διαδρόμους τῶν σχολικῶν κτιρίων.

Θὰ παραθέσομεν ἤδη ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ χρονικὸν ποὺ ἐτηρεῖτο εἰς ἓν ἐκ τῶν τριῶν γυμνάσιων τῶν τελειοφοίτων τοῦ Δ' Γυμνασίου Θηλέων Ἀθηνῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ordinarius ἦταν ἡ ταπεινότης μας.

Τὸ πνεῦμα τῆς διεξαγομένης μορφῆς διδασκαλίας, ἐν συνδυασμῷ πάντοτε πρὸς προβλήματα ἀγωγῆς, κατεγράφετο τακτικὰ ἐκ περιτροπῆς ὑπὸ τῶν μαθητριῶν τῆς τάξεως καὶ ἀνεγινώσκετο κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν εἰς τὴν τάξιν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς διδασκαλίας, εἰς ἐξαιρετικὰς δὲ περιπτώσεις—ὅπως εἰς τὴν παρατιθεμένην κατωτέρω—κατεγράφετο τὸ

1. Erziehung und nichts anderes ist das Ziel der Schule.

Pestalozzi

πνεῦμα τῆς διδασκαλίας ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μας ὡς μέλος τῆς κοινότητος τῆς τάξεως καὶ ὄχι ὡς καθηγητὴ τῆς τάξεως.

Τὰ κατέρω παρατιθέμενα ἀποσπάσματα εἶναι ἡ μορφή τῆς διδασκαλίας—ἢ μᾶλλον χαρακτηριστικὲς τομὲς γύρω ἀπὸ τὴν μορφήν τῆς ἐργασίας μας σὲ ἄγνωστο κείμενο ἀρχαίου συγγραφέως, μιᾶς μορφῆς δηλονότι διδασκαλίας ποὺ διεξήχθη εἰς τὴν τάξιν Η' τῶν τελειοφοίτων τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1949 καὶ συγκεκριμένως κατὰ μὲν τὴν πρώτην ὥραν τῆς διδασκαλίας (4·5 μ.μ.) μὲ τὴν ἐρμηνείαν ἀγνώστου θέματος ἐπὶ τοῦ πίνακος, καταγεγραμμένου ἐκ τῶν προτέρων ὑπὸ τῆς ταπεινότητός μας ἐπὶ τοῦ μαυροπίνακος τῆς τάξεως καὶ ἀναφερομένου εἰς τὴν σκιαγραφίαν τοῦ πορτραίτου τῆς Κας Ἰσχομάχου, ὅπως ἔχει τοῦτο ὑπερόχως φιλοτεχνηθῇ ἀπὸ τὴν γραφίδα τοῦ ιστορικοῦ τῆς ἀρχαιότητος, τοῦ Ξενοφώντος, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ὥραν τῆς διδασκαλίας μας (5·6 μ.μ.) μὲ συνέχειαν ἐρμηνευτικὴν τοῦ δράματος τῆς Ἀντιγόνης τοῦ Σοφοκλέους.

Ἰδοὺ δὲ πὼς ἀπεδόθη ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μας τὸ πνεῦμα τῆς διδασκαλίας τῶν δύο αὐτῶν ὥρῶν εἰς τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά, ἐν συνδυασμῷ πρὸς νύξεις ἀγωγῆς.

Ἀνεγνώσθη τὴν ἐπομένην πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς διδασκαλίας.

Ἄς τὸ ἀκούσομε χωρὶς νὰ θελήσομε νὰ ἀντιγράψομε παρομοίας παιδαγωγικὰς παρεκτροπὰς, ὡς ἡ διαπραχθεῖσα κατωτέρω ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μας:

2. Δ' Γυμνάσιον Θηλέων (Ἀθηνῶν) Χρονικὸν τῆς τάξεως Η' Ἀρχαῖα Ἑλληνικά (ὥρα 5·6).

Α'. — «Ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς τάξεώς μας εἶναι ἀπόψε κάπως ἠλεκτρισμένη», ψιθυρίζει ἡ Μελπομένη.

— «Πολὺ σωστά», ἀπαντᾷ ἡ Ἀνδρομάχη. «Ἀφοῦ δὲν λειτουργοῦν οἱ λαμπτήρες τοῦ Edison στὴν τάξιν μας, τί θέλεις νὰ γίνῃς;»

— Σιγότερα, καημένη, φωνάζει γοερὰ ἡ Εἰρήνη, γιὰ νὰ μὴ διαταράξομε τὸν ψυχικὸ βυθισμό τῆς Οὐρανίας. Δὲν τὴν βλέπεις πὼς μοιάζει ἀκόμα σὰν ὄνειροπαρμένη καὶ τὸ μυαλό της σὰ νὰ ταξιδεύει σὲ ἄλλους κόσμους;»

— «Μὲ τὸ δίκιο της», ἀπαντᾷ ἡ Μαρία.

— «Τί Οὐρανία, καημένη μου, θὰ ἦτανε αὐτή, ἂν τὸ μυαλό της, συνεπαρμένο ἀπὸ τοὺς κόσμους τῆς Κοσμογραφίας προσγειωνότανε τόσο εὐκόλα καὶ κατὰ τὸσον πεζὸν τρόπον, ὅπως προσγειώνεται τὸ δικό μας!!!»

— Σύμφωνοι...

Β'. — Ἀλλ' ἄς προσέξομε, καλές μου, τώρα λιγάκι καὶ τὴν κοκεταρία τῆς Ἀθηναίας φεμινίστριας τῆς ἐποχῆς τοῦ Σωκράτη, ποὺ μᾶς σερβίρισε ὁ κ. Σούρλας γιὰ ἄγνωστο θέμα.

— Καὶ τὰ βλέμματα ὅλων στραφήκανε στὸν μαυροπίνακα ὅπου ἦτανε ἀποτυπωμένο τὸ πορτραῖτο τῆς μὲ τὴν λογοτεχνικὴ γραφίδα τοῦ Ξενοφώντος.

(Ἀναγινώσκεται καὶ ἐρμηνεύεται).

Καί... νά... ξάφνου ἡ σκοτεινιά ποὺ ἦτανε ξαπλωμένη στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς τάξεως ἀπεχώρησε ὡς διὰ μαγείας καὶ ἡ κυρία Ἰσχομάχου ἐπρόβαλε μπροστὰ στὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας μὲ πρόσωπο στυλινὸ καὶ ἀπαστράπτον ἀπὸ ἓνα εἶδος πούδρας Cotillon, ποὺ χρησιμοποιοῦσαν αἱ ἐταῖραι τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους, μὲ χεῖλη κατακόκκινα, ποὺ θὰ μπορούσε καὶ ὁ οἰοσδήποτε σνόμπ νὰ ἐρυθριάσει ἐξ ἐντροπῆς διὰ λογαριασμόν τῆς 70ετοῦς αὐτῆς Γραίας τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ μὲ τὸ βάδισμά της ποὺ ἦτανε βάδισμα πραγματικῆς σεισπουγίδος.

Γ'. Μά... αυτό το δῆθεν ἄγνωστον θέμα ἐξ ἀρχαίου συγγραφέως ἦτανε ἓνα πολὺ γνωστὸν ὄχι θέμα—ἀλλὰ θέαμα—γιὰ τὴν πλειονότητα τῆς τάξεως, ἢ ὅποια—ἐκτὸς ἐλαχίστων ποὺ ἀνυπομονοῦσαν γιὰ κάτι ἀνώτερο γύρω ἀπὸ τὴν ἔκφανσιν τῆς γυναικείας ψυχῆς—δὲν ξαφνιάστηκε καθόλου, ἀλλὰ μπήκε γρήγορα στὴν οὐσία τοῦ θέματος καὶ τὸ πορτραῖτο τῆς παλιᾶς ἐκείνης Ἀθηναίας φεμινίστριας πρόβαλε σὰν ἓνα ὄραμα μαγευτικὸ ποὺ συνδέει τὴν γυναικεῖα ψυχὴ διὰ μέσου τῶν οἰώνων.

Δυστυχῶς ὁ κώδων διέκοψε τὴν ἐργασίαν μας, γιὰ νὰ συνεχισθῇ αὐτὴ τὴν ἐπομένην ὥραν.

Ἔτσι ἡ αὐλαία ἔπεσε μὲ τὸν κρότο τοῦ κουδουνιοῦ, γιὰ νὰ ἐμφανισθῇ μὲ τὸ ἀνοιγμα τῆς σκηνῆς κατὰ τὴν δευτέρη ὥρα τῆς ἐργασίας μας εἰς τὰ ἀνθρωπιστικὰ μας γράμματα.

Ἡ μορφή τῆς Ἀντιγόνης, μιὰ μορφή ὄχι μπουντραρισμένη καὶ μακιγιαρισμένη σὰν τῆς Κυρίας Ἰσχομάχου, ἀλλὰ μιὰ μορφή ἀληθινῆς ἡρωίδος, πρότυπον ἀνώτερον, καύχημα καὶ ἀγλαΐσμα τῆς γυναικείας ψυχῆς διὰ μέσου τῶν αἰώνων, μιὰ μορφή ποὺ θυμίζει τὴν ἀκτινοβολοῦσαν καὶ ἀνυψωτικὴν ἰδέαν τοῦ αἰωνίου θήλεος, μιὰ μορφή ποὺ μοιάζει τὴν Παρθένον τῆς Ὁρλεάνης, ποὺ ὑμνησεν ὁ μεγάλος ποιητής, ὁ Schiller.

Δ'. (Ἀναγινώσκονται καὶ ἐρμηνεύονται στίχοι ἀπὸ τὴν Ἀντιγόνην τοῦ Σοφοκλέους).

Καὶ ὁ κ. Σούρλας, συνοψίζων περὶ τὸ τέλος τῆς δευτέρας ὥρας τὸν ἀπολογισμὸν τῆς ἀποψινῆς ἐργασίας μας γύρω ἀπὸ τὰ Ἀνθρωπιστικὰ Γράμματα παρατηρεῖ:

—Δυὸ γυναικεῖες μορφές πρόβαλαν μπροστά μας:

Ἡ πουδραρισμένη καὶ μακιγιαρισμένη μορφή τῆς Κας Ἰσχομάχου καὶ ἡ θεϊκὴ μορφή τῆς Παρθένου βασιλοπούλας τῶν Θηβῶν.

Ἡ πρώτη ὠδήγησε καὶ μετέφερε τὴν σκέψη μας πρὸς τὸ γήϊνον καὶ τὸ ταπεινόν, ἀντιθέτως ἡ δευτέρα μᾶς συνεπῆρε μὲ τὰ λόγια τῆς πρὸς τὰς ἀνώτερες μορφές τῆς ζωῆς καὶ μᾶς ἀπεκάλυψε τὴν ἀξίαν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς αὐτοθυσίας.

«Νὰ τί ἀξίζει ἡ γυναῖκα!» ἐβροντοφώνησε ἡ Βακώ, διακόπτουσα τὸν κ. Σούρλαν.

—Μάλιστα, μαλιστότατα—ἀπήντησε ὁ κ. Σούρλας—μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι μονάχα πὼς ἐκεῖνο τὸ ἄτομον μποροῦμε νὰ ἀπολυτρώσουμε ποὺ τείνει ἀδιάκοπα πρὸς τὸ ἀνώτερον.

Καί, ὅπως λέγει καὶ ὁ Schiller στὸν ὕμνον τοῦ πρὸς τὴν Παρθένον τῆς Ὁρλεάνης, ἡ εὐγενὴς φύσις στρέφει πάντοτε τὸν νοῦν τῆς καὶ τὴν ἀγάπην τῆς πρὸς τὰς πιὸ εὐγενεῖς πράξεις.

Ἰδοὺ δέ, προσθέτει ὁ κ. Σούρλας, πὼς ἐπὶ λέξει διατυπώνει τὴν παρὰπάνω ἀποψιν ὁ Γερμανὸς ποιητής, ὁ Schiller:

Ε'. «Ὁ κόσμος ἀγαπάει νὰ ἀποστρέφεται κάθε τι ποὺ ἀκτινοβολεῖ.

Ὁ κόσμος ρίχνει πολλὰς φορές στὴ λάσπη τὸ ἀνώτερον.

Μὴ φοβᾶσθε ὅμως...

Ἐπάρχουν ἀκόμη ὠραῖες καρδιές καὶ ψυχές εὐγενεῖς ποὺ φλέγονται γιὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ τὸ ἀνώτερον.

Μιὰ εὐγενικὰ φύσις στρέφει πάντοτε μὲ ἀγάπην τὸν νοῦν τῆς πρὸς τὰς εὐγενέστερες πράξεις.

Καὶ ἄς μὴ ξεχνοῦμε πὼς ἡ ὑψιστὴ μορφή τῆς ἀγάπης εἶναι ἡ αὐτοθυσία».

Schiller

ΣΤ'. «Μά... ἀκριβῶς, αὐτὴν τὴν ὑψιστὴ μορφή τῆς ἀγάπης—ἐπιλέγει ὁ κ. Σούρλας—συνδέουν τὰ λόγια τοῦ Schiller πρὸς τὰς πράξεις τῆς Ἀντιγόνης—τὴν ὑψιστὴ, ναί, αὐτὴ μορφή τῆς ἀγάπης, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴν πραγματικὴ ἔννοια τῆς αὐτοθυσίας, συμβολίζει καὶ ἡ ἡρωίδα τοῦ δράματός μας μὲ τὴν ταφὴν τοῦ πτώματος τοῦ ἀδελφοῦ τῆς τοῦ Πολυνείκη, παρὰ τὰς ἀπαγορευτικὰς διαταγὰς τοῦ Κρέοντος...

Ἔτσι:

Ἡ Ἀντιγόνη μὲ τὴν μορφήν αὐτὴν τῆς ἀγάπης τῆς καὶ τῆς αὐτοθυσίας ἐμφανίζεται στὰ μάτια μας—ὅπως παρατηρεῖ ὁ Γκαίτε—σὰν διάκονος τῆς θεότητος, σὰν μαρμαρυγὴ ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς ἀγάπης.

Ἀς τὴν παρακολουθήσουμε, λοιπόν, καθὼς θὰ συνεχίζομε τὴν μεταφραστικὴν μας ἐργασίαν καὶ εἰς τὰς περαιτέρω σκέψεις καὶ ἐνεργείας τῆς.

Μαζί τῆς θὰ ὑψωθοῦμε,

Μαζί τῆς θὰ λυτρωθοῦμε καὶ ἡμεῖς.

Κι αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ πιὸ ζωντανὸ μορφωτικὸ δίδαγμα γύρω ἀπὸ τὴν μεταφραστικὴν μας ἐργασίαν.

Μονάχα, ἄλλως τε, «αἱ χερὲς τοῦ πνεύματος—ὅπως λέγει ὁ Νίτσε—καθιστοῦν τὴν βαρεὶά τὴν Γῆ μας κατοικήσιμο».

Σούρλας

Ζ'. Καὶ τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ κ. Σούρλα χαθήκανε μέσα στὸν ἦχο τοῦ κουδουνιοῦ, ποὺ σήμαινε τὸ πέρας τῆς ἐργασίας μας καὶ κατὰ τὴν δευτέρη ὥρα.

Μποροῦμε ὅμως νὰ ἰσχυρισθοῦμε καὶ νὰ διακηρύξομε πὼς καὶ ὁ ἀχάριστος αὐτὸς ἦχος τοῦ κουδουνιοῦ ποὺ μᾶς διέκοψε, πὼς κι αὐτὸς ἀκόμα συνεφώνησε μαζί μας ἀπόψε.

Εὐρ. Σούρλας

Ordinarius τῆς Η' τάξεως

3. Ἐτελειώσαμε...

Ἀναγνώστα μου καὶ ἀναγνώστριά μου...

Δὲν θὰ ἤθελα ποτὲ νὰ ἀντιγράψω ἢ νὰ μιμηθῶς τὰς ὡς ἄνω διδακτικὰς παρεκτροπὰς τῆς ταπεινότητός μας, ἀλλὰ νὰ δημιουργεῖς πάντοτε μὲ τὴν διδασκαλίαν τὴν τάξην σου καὶ στὸ μάθημά σου—τὸ οἰονδήποτε—ἀκόμα καὶ στὸ ἄχαρι γιὰ τὰ κορίτσια μάθημα τῶν Μαθηματικῶν—νὰ δημιουργεῖς ναί... μὲ τῆς δικῆς σου διδασκαλικῆς προσωπικότητος τὴν ἀκτινοβολίαν, νὰ δημιουργεῖς ὅμως τὴν τάξην σου ἀτμόσφαιραν ἀνθρωπιάς καὶ πρὸ παντὸς νὰ συνδυάζεις τὸ περιεχόμενον τῆς οἰαοδήποτε μορφῆς διδασκαλίας σου καὶ μὲ προβλήματα καὶ μὲ νύξεις ἀγωγῆς.

Γιατὶ ἔτσι, καὶ μονάχα ἔτσι, θὰ εἶσαι ἓνας γνήσιος ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος τοῦ Ἀνθρωπιστικοῦ Γυμνασίου, τοῦ ὁποίου τόσην ἐξαιρετικὴν ἀνάγκην ἔχει ἡ ὕλιστικὴ ἐποχὴ μας.

Αἱ πρῶτες δεκαετηρίδες τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ὑπῆρξαν ἡ ἐποχὴ τοῦ ἰδεαλισμοῦ, δυστυχῶς ἡ ἐποχὴ αὐτὴ διελύθη διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς βιομηχανίας, τῆς τεχνικῆς καὶ τῆς μηχανικῆς, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμα ἐπώληθη εἰς τὰς μηχανὰς καὶ ἡ ζωὴ ντύθηκε μίαν κρούσαν παγεράν.

Εὐριπίδης Σούρλας

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἡ ἔκθεση εἶναι τὸ σπουδαιότερο, τὸ βασικώτερο, ἀλλὰ καὶ τὸ σπουδαιότερο μάθημα. Εἶναι κατ' ἐξοχὴν γλωσσικὸ μάθημα καὶ ἀποβλέπει στὸ νὰ καταστήσῃ τοὺς μαθητὰς ἱκανοὺς νὰ ἐκφράζουσιν μὲ εὐχέρεια, σαφήνεια, χάρη καὶ κυριολεξία τὸν ἐσωτερικὸν τοὺς κόσμον, τὶς σκέψεις τοὺς, τὶς γνώμεις τοὺς, τὶς ἀπόψεις τῶν καὶ τὶς ἰδέες τῶν. Στὸ δάσκαλον ποὺ ἱεουργεῖ στὸν ἱερὸν χώρον τοῦ σχολείου ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα, ἀπὸ τὸ πρῶτον μάθημα τῶν ἐκθέσεων ὑψώνονται τρανὲς δυσκολίες καὶ τεράστια προβλήματα. Οἱ περισσότεροι μαθηταὶ συναντοῦν μεγάλην δυσκολίαν στὸ νὰ ἐκθέσῃ τὶς παρατηρήσεις τῶν, τὶς σκέψεις τῶν, τὶς ἀπόψεις τῶν ἢ νὰ διηγηθοῦν συμβάντα καὶ γεγονότα ποὺ ἀντελήφθησαν καὶ ἐξήσαν. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς δὲν γνωρίζουν νὰ συντάξουν μιὰ ἀκόμη τέλεια πρόταση. Δὲν γνωρίζουν τὴν ἀκριβὴ ἔννοια τῶν λέξεων καὶ τῶν ἐκφράσεων τοὺς. Δηλώνουν ἀδυναμία πῶς ν' ἀρχίσουν. Σταματοῦν μὲ ἀμηχανία κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς γραφῆς τῆς ἐκθέσεως. Δὲν γνωρίζουν τὰ σημεῖα στίξεως. Τὰ νοήματά τοὺς τὰ ρίχνουν φύρδην μίγδην χωρὶς σειρὰ καὶ ἀκολουθίαν. Συνήθειαι εἶναι οἱ διαμαρτυρίαι τῶν κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ θέματος. Καθένας θέλει τὸ δικό του θέμα ἢ δὲν ξέρει τί ζητᾷ. Μόνο τὰ καθορισθέντα θέματα δὲν ἐπιθυμοῦν.

Κάτω ἀπ' αὐτὰς τὶς δύσκολας συνθήκας ὀρθώνεται πάντα μπροστὰ μας τὸ μεγάλο πρόβλημα. Ποιὰ εἶναι ἡ οἰτία τοῦ κακοῦ; Ποιὰ πρέπει νὰ εἶναι τὰ μέτρα θεραπείας τῆς καταστάσεως αὐτῆς; Ποιὰ εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη μέθοδος γιὰ μιὰ ἀποτελεσματικὴ διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν ἐκθέσεων;

Τὰ αἷτια τῆς καταστάσεως

Τὰ σπουδαιότερα αἷτια τῆς καταστάσεως αὐτῆς, κατὰ τὴ γνώμην μας, εἶναι:

1. Ἡ ἐξωσχολικὴ καὶ οἰκογενειακὴ κατάσταση τῆς πλειονότητος τῶν μαθητῶν αὐτῶν μὲ τὴν τραγικὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἐξαθλίωσιν, οἱ δύσκολαι συνθήκαι διαβιώσεως καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ χαλαρὰ οἰκογενειακὴ ἐπίβλεψις καὶ παρακολούθησις τῶν μαθητῶν.

2. Ἡ ὅλη σχολικὴ ἐργασία, ὅπως συνεχίζει νὰ γίνεται καὶ σήμερον, δὲν βοηθοῦσε οὔτε καὶ τώρα βοηθεῖ ὅπως πρέπει στὸ μάθημα τῶν ἐκθέσεων. Κάνει τὰ παιδιὰ φλύαρα καὶ ἐπιπόλαια μὲ τὴν πληθώρα τῆς ὕλης, μὲ τὴν ὁποῖαν παραγεμίζουμε τὰ μυαλά τοὺς. Τὶς περισσότερες φορές προσφέρεται ἡ ὕλη ἑτοιμῇ, χωρὶς καὶ τὴν παραμικρότερην αὐτενεργὸν συμμετοχὴν καὶ ἔρευναν τοῦ παιδιοῦ στὴν ἀπόκτησιν καὶ ἐκμάθησιν τοῦ νέου ἀντικειμένου. Ἀποτέλεσμα εἶναι νὰ ἔχουν στὸ μυαλὸ τοὺς πληθὺς ἀπὸ συγκεχυμένους ἔννοιαι.

3. Ἡ γλωσσικὴ κατάρτισις τῶν παιδιῶν δὲν εἶναι καλὴ. Στὸ χωρὶς ἀκόμη καὶ στὶς πόλεις ἡ πλειονότης τῶν παιδιῶν ἔχει πτωχότατον λεξιλόγιον. Ἡ χρησιμοποίησις τῶν λέξεων καὶ τῶν ἐκφράσεων στὸ γραπτὸν καὶ προφορικὸν λόγον δὲν γίνεται μὲ ἀκρίβειαν καὶ σαφήνειαν. Ὑπάρχει μιὰ καταφανὴς ἀδυναμία στὴν ὀρθὴ καὶ καλαισθητικὴ διατύπωσιν τῶν νοημάτων τῶν.

Οἱ εὐκαιρίαι γιὰ νέας παρατηρήσεις καὶ ἔρευναι νέων ἀντικειμένων καὶ γεγονότων μένουσι ἀνεκμετάλλευτοι. Τὴ συμβουλὴν τοῦ σοφοῦ «ἀρπάξατε τὴν εὐκαιρίαν» δὲν τὴν ἐφαρμόζουμε πάντοτε. Ἀφήνομε σπουδαῖα πε-

ριστατικὰ καὶ αὐθόρμητοι εὐκαιριακοὶ ἀνακοινώσεις τῶν παιδιῶν νὰ φύγουν ἀπαρατήρητοι, γιὰ νὰ πορευθοῦμε τὴν νόμιμην ὁδὸν τοῦ ἀναλυτικοῦ καὶ ὠρολογίου προγράμματος, σὲ ἐποχὴν ποὺ ἡ πρόοδος τῶν ἐπιστημῶν καὶ οἱ σύγχρονοι τεχνικὲς ἀνακαλύψεις σημειώνονται μὲ τεράστια ἄλλατα, συνεχῶς καὶ σὲ ἐλάχιστα χρονικὰ διαστήματα.

Ποῖα πρέπει νὰ εἶναι τὰ μέτρα θεραπείας τῆς καταστάσεως αὐτῆς.

Ἡ ταπεινὴ μας γνώμη εἶναι ὅτι ἡ ἀναφερθεῖσα κατάσταση συναντᾶται κατ' ἀναλογίαν στὰ περισσότερα σχολεῖα τῆς πατρίδος μας. Γιὰ νὰ καθορίσωμε τὴν ὀρθὴ πορείαν στὴ διδασκαλίαν τῶν ἐκθέσεων καὶ γιὰ ν' ἀποφύγωμε βασικὰ σφάλματα, πρέπει νὰ βροῦμε τὶς ὀρθὰς ψυχολογικὰς καὶ παιδαγωγικὰς ἀρχὰς πᾶν ὅτις ὁποῖες νὰ στηριχθοῦμε. Ὁ σκοπός, ἡ σημασία καὶ μορφή τῆς ἐκθέσεως καθὼς καὶ ὁ ἐνδεδειγμένος τρόπος διορθώσεως τῶν μᾶς δίδουν τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν. Εἴπαμε παραπάνω ὅτι ἡ ἔκθεση εἶναι τὸ σπουδαιότερον, τὸ βασικώτερον καὶ τὸ δυσκολώτερον μάθημα. Ἡ δημιουργία μιᾶς ἐκθέσεως βάζει σὲ κίνησιν ὅλον τὸν ψυχικὸν κόσμον τοῦ παιδιοῦ. Τὴ σκέψιν τοῦ, τὴ μνήμην τοῦ, τὴν κρίσιν τοῦ, τὴ φαντασίαν τοῦ, τὴ θέλησιν τοῦ, τὴ συναισθητικὴν τοῦ συμμετοχὴν καὶ καλαισθητικὴν τοῦ δημιουργία στὴν ἔκφρασιν. Πολὺ σωστὰ εἶπαν, ὅτι εἶναι δυσκολώτερον πρᾶγμα νὰ γράψῃς λίγας γραμμὰς δικὰς σου, παρά νὰ διαβάσῃς τόμους ἀπὸ συγγράμματα.

Ἡ σημασία τῶν εἶναι μεγίστη. Μπορεῖ κανεὶς νὰ ξέρῃ ἓνα σωρὸ γνώσεις. Ἄν δὲν ξέρῃ νὰ τὶς ἐκφράσῃ, εἶναι σὰ νὰ μὴ ξέρῃ τίποτε. Ἡ ἔκθεση εἶναι ὁ καθρέφτης τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ. Ἡ ἔκθεση ἔχει καὶ χαρακτὴρα καλλιτεχνικόν. Πλαίον στὸ γλωσσικὸν σκοπὸν στέκεται ἐξ ἴσου δυνατὸς καὶ ὁ αἰσθητικὸς. Ἡ ἔκθεση εἶναι, ὅπως εἶπαν, ἡ ὥραία ἔκφρασις τῆς λογικῆς.

Οἱ ἐπιδεξιότητες καὶ ἱκανότητες ποὺ εἶναι βασικὰ καὶ ἀπαραίτητοι γιὰ νὰ ἐπιτύχωμε τὸν παραπάνω σκοπὸν εἶναι πολλὰς. Μία ἀπ' αὐτὰς καὶ νομίζω ἡ σπουδαιότερη γιὰ τὸ Δημ. Σχολεῖον εἶναι νὰ κάνουν οἱ μαθηταὶ μικρὰς καὶ ἀρμονικὰς φράσεις. Ἄλλη εἶναι νὰ ζωντανέψωμε τὰ νοήματα. Ἐπίσης πρέπει νὰ δημιουργοῦν ποικιλίαν. Τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ γίνουν ἱκανὰ νὰ κατανοοῦν μορφὰς διαφορετικοῦ περιεχομένου. Νὰ γίνουν ἐπίσης ἱκανὰ νὰ ἐπεξεργάζωνται καὶ νὰ κατατάσσουσιν τὰ νοήματά τοὺς. Νὰ ὑπάρχῃ σειρὰ, χάρη καὶ ἀναλογία στὴν ἔκθεση. Νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ σημεῖα στίξεως. Νὰ ἔχουν γλωσσικὴ ὁμοιογένειαν.

Πρέπει νὰ μάθωμε τὰ παιδιὰ ν' ἀγαποῦν τὴν ἀκριβολογίαν. Ν' ἀποφεύγουν, ὅπως πολὺ σωστὰ παρατηρεῖ ὁ κ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, τὴν ἀοριστολογίαν. Νὰ θυμίσωμε στὰ παιδιὰ πῶς οἱ μεγάλοι μας πρόγονοι στὴν ἐποχὴ τῆς ἀκμῆς, προσπαθοῦσαν μὲ ἐπίμονη γύμνασιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος νὰ ἐπακριβώσουν τὴν σημασίαν τῆς κάθε λέξεως, νὰ τὴ γυμνώσουν ἀπ' τὴν ἔννοιαν, ὥστε νὰ τὴ νιώσουν ἀκέραιαν καὶ σωστὰ. Ἡ ἀσάφεια ἦταν ὁ μέγας ἐχθρὸς τοὺς. Ὁ καίριος, ὁ ἀκριβὴς λόγος, ἡ μεγάλη τοὺς δόξα. Καὶ γιὰ νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ ν' ἀγαποῦν τὴν ἀκριβολογίαν, πρέπει νὰ μάθουν πρῶτον, πῶς ὁ λόγος ἔχει ἀξίαν, ὅταν ἀπορρέῃ ἀπὸ τὰ πράγματα. Ἡ ρίζα τοῦ λόγου δὲν εἶναι τὸ ἄδειον, εἶναι τὸ ἀντικείμενον, τὸ περιεχόμενον τὸ ὕλικόν, τὸ ψυχικόν καὶ τὸ πνευματικόν. Λέξεις χωρὶς ρίζας δὲν ἔχουν ποῦ νὰ σταθοῦν. Ὁμοιάζουν μὲ τὰ ἀνάλαφρα ἀντικείμενα ποὺ τὰ παίρνει καὶ τὰ σκορπίζει ὁ ἄνεμος.

Σήμερον ὑπάρχει μιὰ φοβερὴ ἀρρώστια ποὺ μαστίζει τὰ παιδιὰ στὴν γραφὴν τῶν ἐκθέσεων. Προσπαθοῦν ἀπὸ βιβλία καὶ περιοδικὰ, ἀπὸ τὴν αἰ-

σθητική έπεξεργασία των αναγνωστικών κειμένων ν' απομνημονεύσουν και ν' απομιμηθούν πομπώδεις έκφράσεις και λογοτεχνικά σχήματα τα όποια τα τοποθετούν άκαιρα και άτεχνα στις εκθέσεις τους. 'Η δική μας ή γενιά θήτευσε μέχρι αυτοκαταστροφής στη νοσηρή γοητεία της άοριστολογίας και εύγλωττίας. Είναι καιρός ν' άπαρνηθούμε αυτή τη γοητεία, που δέν οδηγεί σε τίποτε.

Σήμερα το έθνος μας πρέπει ν' αποκτήσει ανθρώπους ικανούς να εκφράζουν τα νοήματά τους άπλά, με σαφήνεια και ακρίβεια. Να έχουν θετικότερη σκέψη με ξεκαθαρισμένο το ψυχικό και πνευματικό τους περιεχόμενο και να αναγνωρίζουν ως σύνολο τί έχουν, τί χρειάζεται, τί τους λείπει. Πρέπει να μάθουν τα παιδιά να συνεννοούνται. Μήπως είναι εύκολο αυτό; Αυτό δέν πρέπει να γίνεται μέσα στο κλίμα της βολικής και έπιδεικτικής μεγαλοστομίας και άοριστολογίας, αλλά μέσα στην καθαρά περιοχή των συγκεκριμένων και σαφών δεδομένων. Προς Θεού να γλυτώσουμε τα παιδιά από τη ματαιόδοξη κενολογία. Τα άδεια λόγια προέρχονται από ανθρώπους με άδεια μυαλά. Οι κενολόγοι όμοιάζουν με το άδειο βαρέλι που σαν κυλά κάνει μεγάλο θόρυβο και έλκύει την προσοχή των άλλων. «Κοίταξε, Κε 'Επιθεωρητά, τί εκθέσεις γράφουν τα παιδιά μου...!» 'Ενώ το γεμάτο βαρέλι κυλά δύσκολα με μικρό θόρυβο, πάντα άπαράτηρητο.

Πρίν από τη γλωσσική διατύπωση μιās εκθέσεως υπάρχει σαν άπαραίτητη προϋπόθεση για μιá καλή απόδοση ή έσωτερική συγκρότηση του παιδιού. Θα πρέπει ή διδακτική μας πείρα να μάς έχει πείσει ότι δέν υπάρχει μάθημα εκθέσεων ξεχωριστό, που διδάσκεται σε ξεχωριστές ώρες και που μορφώνει το μαθητή στο να έχει δύναμη να εκφράζει άνετα και με έπιδεξιότητα τον έσωτερικό του κόσμο. Πρίν από τη γλώσσα, πίσω από τη γλώσσα και την τεχνική των εκθέσεων υπάρχει το πρόβλημα της έσωτερικής συγκροτήσεως του παιδιού. 'Όταν ή έσωτερική συγκρότηση στηρίζεται σε άβέβαια θεμέλια, όταν ή έσωτερική συγκρότηση του παιδιού είναι θεμελιωμένη σε έκκρεμότητες, αστάθειες, ασάφειες, γενικεύσεις και βασίζεται σε κακοχωνεμένες και στουπωμένες γνώσεις, όταν ή διδασκαλία δέν καλλιεργή την εύκρίνεια και την τάξη και δέν αναπτύσσει την ικανότητα του πυκνού και βαθειού λογισμού, ή τεχνική της γραφής των εκθέσεων και ή γλωσσική επένδυση τίποτε ούσιαστικό δέν μπορεί να κατορθώσει. Σωστά παρομοίασαν όλη τη διδακτική ένέργεια του δασκάλου και τα έπί μέρους μαθήματα με ρυάκια που ξεκινούν από διαφορετικές κατευθύνσεις και ύψηλές όροσειρές και χύνονται στη μεγάλη λίμνη που λέγεται έσωτερική συγκρότηση του μαθητού. 'Όλα τα μαθήματα και ή σχολική μας εργασία πρέπει ν' αποβλέπουν σ' αυτό το σκοπό.

'Η έπαφή του παιδιού με το βιβλίο, με τη φύση και την κοινωνία πρέπει να το κάνει προοδευτικά ικανό να έννοήσει, να σκάψει αυτό που έμαθε και έννόησε, να το εμπλουτίσει με δικά του προσωπικά αναφαίρετα στοιχεία, να το κάνει βίωμα και έπίζηση προσωπική, να το κάνει μέσα του πνευματικό του άγαλμα με ξεκαθαρισμένη τη μορφή και τις διαστάσεις του και μετά να το «χύσει» με το γραπτό ή τον προφορικό λόγο με σαφήνεια, ακρίβεια και χάρη. Και όταν θα έρθη ή ώρα της διορθώσεως της εκθέσεως, όποιος θα έχει αντίρρηση και καλοπροαίρετα θα αισθανθή την ανάγκη να την «πολεμήσει» για να ξεκαθαρισθούν τα στοιχεία της, να ξέρη τί πρόκειται να πολεμήσει και τί να επαινέσει και ν' αναγνωρίσει. 'Απ' τη συζήτηση που θα έπακολουθήσει στην τάξη κατά τη διόρθωση, τα παιδιά θα γυμνασθούν πώς θα πολεμούν το άχρηστο και περιττό, πώς να συζητούν και ακόμη πώς να άμιλλώνται.

Το σχολείο σήμερα δικαιολογημένα άπαιτεί τα θέματα των εκθέσεων να παίρνονται από το κέντρο του γενικού διαφέροντος των μαθητών και να έχουν έπικαιρότητα. 'Όλα τα είδη των εκθέσεων πρέπει να γίνονται. 'Αν και για μάς ένα είναι το είδος της εκθέσεως. 'Όμως ως προς το χρόνο, τον τόπο και τη συμμετοχή των μαθητών παραδεχόμεθα τις «διακρίσεις».

'Εκείνο που έχει σημασία είναι να καλλιεργηθή ή έκφραστική ικανότης των παιδιών. Να μπορούν οι μαθηταί να χρησιμοποιούν άνετα τη γλώσσα και με εύκολία να εκφράζουν τον έσωτερικό τους κόσμο. Με δύναμη και προθυμία να έπεξεργάζονται τα διάφορα αντικείμενα και θέματα, ούτως ώστε ταυτόχρονα να τους ένδιαφέρη και ν' αντιλαμβάνονται την ποιικιλία και το όλον, την έκταση και την πληρότητα.

'Η προσαρμογή των έπί μέρους διδακτικών ένεργειών του δασκάλου και της παιδευτικής κατευθύνσεως του σχολείου προς τη νέα εκπαιδευτική έξόρμηση είναι μόν δύσκολη, αλλά είναι αναγκαία. Χρειάζεται αναγνώριση των προβλημάτων ακόμη και μέσα στην τάξη, κατάλληλος προγραμματισμός και διαρκής προσπάθεια. 'Ετσι θ' άνέβη ή μορφωτική και πολιτιστική στάθμη του λαού μας. Τότε θα είμεθα βέβαιοι, ότι έπιτελούμε άριστα το έθνικόν μας καθήκον.

Εύαγ. Γ. Καρκάνης

Έκυκλοφόρησαν οι :

ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

για την καλή χρήση

ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ

της Ειδικής Έπιτροπής του περιοδικού

«ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

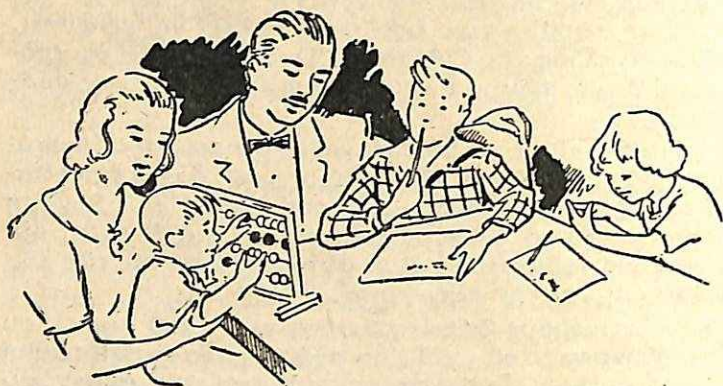
Πρόεδρος : ΕΥ. Π. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

Εισηγητής : ΘΡ. ΣΤΑΥΡΟΥ

Τιμή πωλήσεως Δραχ. 30

Οί ένδιαφερόμενοι μπορούν να προμηθευτούν το χρήσιμο αυτό βιβλίο :

- 1) Στην 'Αθήνα από τα κεντρικά βιβλιοπωλεία ή από τα γραφεία της «Ν. Οικονομίας» όδός Σταδίου 28.
- 2) Στη Βόρειο 'Ελλάδα από τους αντιπροσώπους του κ. Τάκη Ζαχαρόπουλου και
- 3) Στην ύπόλοιπη 'Ελλάδα από τους αντιπροσώπους του Πρακτορείου 'Εφημ. 'Αθηναϊκού Τύπου.

ΣΧΟΛΕΙΟ
& ΟΙΚΟ-
ΓΕΝΕΙΑ

Η ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΙΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Ἡ παρουσία τοῦ παιδιοῦ ὤφειλε νὰ μᾶς ὠθῇ εἰς τὴν συνεχῇ πρόοδο καὶ τελειοποιήσῃ μας, λέγει ὁ Saini. Καὶ ἂν αὐτὸ ὤφειλε νὰ γίνεται γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ μᾶς, πολὺ περισσότερο αὐτὸ ἰσχύει γιὰ τοὺς γονεῖς τοῦ παιδιοῦ. Δυὸ καρδιὲς ποὺ χτυποῦν μὲ τὴν ἴδια δύναμη, μὲ τὴν ἴδια λαχτᾶρα γιὰ τὴν εὐτυχία του. Τί ἄλλο θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς ἐνώσῃ περισσότερο; Ἀκριβῶς δὲ ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐνότητα ἐξορτᾶται ἡ ἐπιτυχία τῆς ἀγωγῆς. Ἡ ἐνότης τῶν γονέων ἐμπνέει τὰ παιδιὰ, χαράσσει γραμμὴ, δημιουργεῖ ἀτμόσφαιρα. Τὸ παιδί νιώθει ἄνετα, νιώθει σίγουρα, νιώθει εὐτυχισμένο. Πρῶτο, λοιπόν, καὶ κύριον καθήκον ἡ συνεργασία τῶν γονέων μεταξὺ τους. Εἶναι τὸ παράδειγμα τὸ πιὸ ὠφέλιμο καὶ τὸ πιὸ ὑπέροχο, εἶναι ἡ πιὸ τρανὴ ἀπόδειξις ἀγάπης ποὺ μποροῦν νὰ δώσουν οἱ γονεῖς στὰ παιδιά τους.

“Ας ξαναζηήσουμε όλοι τίς πρώτες συγκινήσεις τής άναμονής του πρώτου παιδιού. Μέ τί στοργή, μέ τί λεπτότητα, μέ τί γούστο θά έλεγα, έτοιμάζουμε τήν φωλίτσα του παιδιού. ‘Η θαλασσιά ή ή ρόζ κούνια, τό όμορφοκεντημένο σεντόνι, τά ρουχαλάκια πού έμείς κεντήσαμε ή πού αγοράσαμε άπ’ τό πιό καλό μαγαζί, όλα μέ τήν σειρά τους μαρτυρούν τήν μεγάλη άναμονή. Κυρίως όμως δυό πρόσωπα πού λάμπουν άπό χαρά καί πού σκύβουν μέ τήν ίδια λαχτάρα πάνω άπό τήν ίδια κούνια. Είναι αυτά όλα ή μεγάλη παρουσία του παιδιού πού γεννιέται. Είναι ή φωτεινή χαρραγή, είναι ό πιό θερμός ήλιος. Όμως δέν φτάνει ή ύποδοχή. Άξίζει πολλά, αλλά χρειάζεται συνέχεια.

Ἀπὸ τὶς πρώτες ἡμέρες ἄς συνηθίσουμε ν' ἀπευθυνώμεθα στὸ παιδί μὲ φωνὴ ἤρεμὴ καὶ συγχρόνως σταθερά, μιὰ φωνὴ ποὺ δημιουργεῖ ἐντύπωση στὸ παιδί, τοῦ δίνει σιγουριά κι ἐμπιστοσύνη. Εἶναι ἀπίστευτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἤρεμης φωνῆς στὴν ἀγωγή. Ἴσως ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἔχουμε ὅλως ἰδιαιτέρως ἀνάγκη νὰ τὸ προσέξουμε. Συνηθίζουμε τόσο τὶς φωνές. Ἡ φωνὴ ὅμως μοναδικὸ ἀποτέλεσμα ἔχει τὸν ἐκνευρισμό, ἡ φωνὴ δείχνει ἀδυναμία. Δὲν ἐπιβάλλεται οὔτε ἐμπνέει ἡ δασκάλα ἢ ἡ μητέρα ποὺ ὑψώνει συνεχῶς τὴ φωνή. Δὲν θὰ ξεχάσω μιὰ ἡλικιωμένη καθηγήτρια ποὺ εἶχαμε στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Γενεύης. Ἡ αἶθουσα ἀντηχοῦσε ἀπὸ τὶς φωνές

70 καὶ πλεον φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν, καθὼς ἔμπαινε. Στεκότανε ἀκίνητη, ἤρεμη, γαλήνια. Μᾶς κοιτοῦσε γιὰ λίγα δευτερόλεπτα καὶ σιγὰ· σιγὰ τὸ κῶμα ἔπεφτε, ἡ γαλήνη ἐρχότανε στὴν τάξη καὶ τότε μέσα σὲ μιὰ ἀπόλυτη ἡσυχία ἀρχίζε ἀπαλὰ ἀπαλὰ νὰ μᾶς μιλά. Ἦταν γιὰ μᾶς μιὰ ξεκούραση, ἦταν μιὰ ἀπόλαυση τὸ μάθημά της. Ἴσως ξεχάσαμε πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ μᾶς ἔλεγε, εἶμαι ὅμως βεβαία ὅτι κανεὶς μᾶς δὲν θὰ ξεχάσῃ τὴν ἡρεμὴ δύναμή της. Ἄς προσπαθοῦμε, λοιπόν, νὰ μὴν ὑψώνουμε τὴν φωνή, ὅποι-
εσδήποτε καὶ ἂν εἶναι οἱ περιστάσεις, οἱ ἀνυπακοές, οἱ ἀταξίες, τὰ σφάλμα-
τα τῶν παιδιῶν. Ἐὰν τὸ μπορούσαμε. Καὶ μόνον αὐτὸ θὰ ἦταν μιὰ νίκη, στὰ νεῦρα μᾶς καὶ στὴν ὑγεία μᾶς, νίκη στὰ νεῦρα τοῦ παιδιοῦ μᾶς.

Ίσως συχνά να κατορθώνουμε να συγκρατούμε τα νεύρα μας, κατηγορούμε όμως συνεχώς το παιδί και μάλιστα μπροστά στους φίλους του, τους δασκάλους του, σ' αυτούς που τὸ παιδί ἐκτιμᾷ. Ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἕνα σφάλμα, σφάλμα πού πληγώνει θανάσιμα τὸ παιδί. Ἐάν θέλουμε νὰ βοηθήσουμε τὸ παιδί νὰ γίνῃ ὅ,τι εἶναι καλύτερο, πρέπει νὰ τὸ περιβάλλουμε μὲ καλοσύνη, μὲ κατανόηση, μὲ στοργή. Ἡ καλοσύνη τῶν γονέων θὰ βοηθήσῃ νὰ ξεπηδήσῃ κάθε καλὸ ἀπὸ τὴν καρδιά μας, δίνει φτερά στὸ παιδί ἢ τὸ παραλύει. Ἐνα εἶναι βέβαιο, λέγει ὁ Δρ. Allendy, ὅτι «κάθε ἄλλη στάσις πού δὲν εἶναι καλοσύνη καὶ κατανόηση ὁδηγεῖ τὸ παιδί στὸν κακὸ δρόμο».

Κατανόησις αλλά και σταθερότης. Νὰ νοιώθω τὸ παιδί ὅτι τὸ καταλαβαίνουμε καὶ ἀκριβῶς γιατί τὸ ἀγαποῦμε θέλουμε νὰ τὸ καθοδηγήσουμε ἥρεμα καὶ σταθερὰ στὴν ἀπελευθέρωσή του. Ἡ ἀγάπη μας πρὸς αὐτὸ εἶναι δύναμις καὶ ὄχι ἀδυναμία. Δὲν μᾶς φοβίζει τὸ κλάμα του, δὲν μᾶς συγχινεῖ, γι' αὐτὸ θὰ μάθῃ ὅτι δὲν θὰ πετύχῃ τίποτε ποτὲ μὲ τὸ κλάμα, ἀλλὰ ὅ,τι ζητεῖ θὰ τοῦ δοθῇ μόνο ἐὰν αὐτὸ θὰ τὸ ζητήσῃ μὲ καλὸ τρόπο. Ἔτσι τὸ παιδί θὰ σταματήσῃ τὴν πολιτικὴ τοῦ κλάματος καὶ θὰ ζητήσῃ νὰ συμμορφωθῇ στὴν ἥρεμῃ ἀπάντησιν τῶν γονέων. Οὔτε φωνές οὔτε κλάματα, οὔτε, πολὺ περισσότερο, ξύλο. Ἕνα σκαμπίλι τόσο πρόχειρη λύσις γιὰ μᾶς, ὁδηγεῖ συχνὰ τὸ παιδί στὸ κλείσιμο τοῦ ἑαυτοῦ του, τὸ ἀποξενώ- γιὰ μᾶς, ὁδηγεῖ συχνὰ τὸ παιδί πρὸς τὸ παιδί πρὸς τὸ ἐξελιχθῆ αὔριο σ' ἓνα πειθῆ- νει ἀπὸ μᾶς καὶ εἶναι αὐτὸ τὸ παιδί πρὸς τὸ ἐξελιχθῆ αὔριο σ' ἓνα πειθῆ- νιο ὄργανο, ἑτεροκίνητο, ἢ σ' ἓνα ἐπαναστάτη... Ἐκεῖνο πρὸς τὸ πρέπει νὰ ἐπι- διώξουμε εἶναι νὰ συζητᾷ τὸ παιδί μαζί μας. Δὲν πρέπει νὰ δημιουργήσου- με ρομπότ, ἀλλὰ ἀνθρώπους μὲ πρωτοβουλία. Καὶ ὁ ὑπεύθυνος ἄνθρωπος μὲ πλάθεται ἀπὸ τὴν μιὰ μέρα στὴν ἄλλη, ἀπὸ τὴν κούνια πλάθεται. Δὲ δὲν πλάθεται ἀπὸ τὴν μιὰ μέρα στὴν ἄλλη, ἀπὸ τὴν κούνια πλάθεται. Δὲ δὲν παίξῃ, λοιπόν, τὸ παιδί μὲ τὸ ψαλίδι, ὄχι γιατί τὸ ἀπηγόρευσε ἡ μαμά, θὰ παίξῃ, ἀλλὰ γιατί ξέρεῖ ὅτι ἐὰν παίξῃ μὲ τὸ ψαλίδι κινδυνεύει νὰ κοπῇ. Καὶ ἅμα ἀλλὰ γιατί ξέρεῖ ὅτι ἐὰν παίξῃ μὲ τὸ ψαλίδι κινδυνεύει νὰ κοπῇ. Δέ- κοπῇ θὰ πονέσῃ. Συνεπῶς μόνο τοῦ ἀρνιέται νὰ παίξῃ μὲ τὸ ψαλίδι. Δέ- στε τὴ διαφορά τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὸ δὲ θὰ τὸ κἀνῃ γιατί κατάλαβε τὸν λόγο, ἀπὸ ἐκεῖνο πρὸς τὸ δὲ θὰ τὸ κἀνῃ ἀπὸ τυφλὴ ὑπακοή, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο πρὸς τὸ δὲ θὰ τὸ κἀνῃ, γιατί, ἂν τοῦ τὸ πάρουνε, θὰ κλάψῃ καὶ τὸ παιδί δὲν πρέπει νὰ κλαίῃ, δὲν κάνει νὰ τοῦ χαλᾷμε τὸ χατήρι. Τὸ πρῶτο εἶναι ὁ ἐλεύθε- ρος ἄνθρωπος πρὸς τὸ ξέρεῖ νὰ διαλέξῃ, τὸ δεύτερο εἶναι τὸ ἑτεροκίνητο ὄν καὶ τὸ τρίτο εἶναι τὸ κακομαθημένο πρὸς τὸ δὲ θὰ μάθῃ ποτὲ τάξῃ καὶ πρὸς τὸ σέρνεται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ· εἶναι ὁ τύραννος τῶν ἄλλων καὶ σκλάβος τοῦ ἑαυτοῦ του.

τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ.

Ἐκεῖνο ποὺ χρειάζεται εἶναι νὰ ὑπάρχη ἓνα σύστημα, λέγει ὁ Δρ. Comme, πάντοτε τοῦ ἴδιου καὶ νὰ μὴν ἐπιτρέπουμε σήμερα αὐτὸ ποὺ ἀπηγορεύσαμε χθές, νὰ μὴν εἴμεθα σήμερα αὐστηροὶ γιὰ μιὰ λεπτομέρεια καὶ ἀφήνουμε αὐριο ἀτιμώρητο ἓνα σοβαρὸ σφάλμα. Δηλαδή σήμερα γιὰτὶ εἴμεθα ἐκνευρισμένοι τιμωροῦμε αὐστηρὰ καὶ αὐριο γιὰτὶ ἔχουμε κέφια, χαμογελοῦμε μπροστὰ στὴν ἀνυπακοή. Πόσα παιδιὰ θὰ ἐγλύτωναν ἀπὸ τὴν

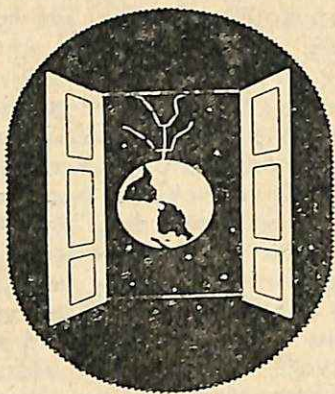
νεύρωση, εάν οι γονείς ήθελαν να απασχοληθούν καλύτερα και περισσότερο με την άγωγή τους. Τό να έχη κανείς ένα σύστημα, να το ακολουθή, να έχη ένα σκοπό, να τείνη συνεχώς προς αυτόν, αυτό είναι το πᾶν. Γι' αυτό ο πατέρας της νέας άγωγής ο Rousseau, έλεγε: «ή χειρότερη άγωγή είναι ν' αφήνης το παιδί να περιπλανιέται ανάμεσα στα καπρίτσια του και στα καπρίτσια σου». Έκείνο που πρέπει να καταλάβουμε είναι ότι όταν γίνουμε γονείς δεν ανήκουμε πιά στον εαυτό μας. Ο χρόνος μας κυρίως ανήκει στο παιδί. Θα περιορίσουμε τις έξόδους μας, θα στερήσουμε τον εαυτό μας και από πνευματικές ακόμη έκδηλώσεις για να δοθούμε, τα πρώτα χρόνια κυρίως, στο παιδί μας. Έτσι μόνο θα μάθουμε να παρατηρούμε τα παιδιά μας, να βλέπουμε τις αντιδράσεις τους, τις κλίσεις, ώστε αναλόγως να ενεργούμε. Σκοπός μας θα είναι να μην πηγαίνουμε κόντρα στην φύση αλλά να τη βοηθούμε. Δεν θα ξεχνάμε ότι το ένα παιδί διαφέρει ριζικά από το άλλο. Και γι' αυτό ακριβώς χρειάζεται να τα παρηγορούμε, γιατί κάτι που είχε έπιτυχία στο ένα παιδί, δημιουργεί αντίδραση στο άλλο. Είναι ευνόητο, λοιπόν, πόσο είναι όδυνηρό και άνωφελο να κάνουμε συγκρίσεις και να λέμε: «Η Μαρία μου είναι τόσο τακτική, ενώ η Κατίνα είναι άκατάστατη». Μ' αυτό καταστρέφουμε και τα δυο παιδιά. Το μὲν ένα πιστεύει ότι κάνει κάτι το εξαιρετικό με το ν' αγαπά την τάξη, ενώ είναι έμφυτο στο παιδί να είναι τακτικό, όπως τόσο καθαρά μάς το έδειξε η Montessori, το άλλο το έκνευρίζουμε, το πληγώνουμε, το δημιουργούμε αντιζηλία και άπωθήσεις που το γέννουν αντιπάθεια, και όχι έπιθυμία να διορθωθεί. Γνωρίζουμε, όμως, ότι χωρίς την ολόψυχη συμμετοχή του παιδιού στην πορεία της άγωγής του, το αποτέλεσμα είναι άρνητικό. Το ενδιαφέρον, ή έπιθυμία, ή ευχαρίστηση θα δώσουν στο παιδί τη λαχτάρα να κάνει ένα πράγμα και όχι οι έντολές, οι συγκρούσεις, οι τιμωρίες. Εάν όμως παρ' όλα ταύτα το παιδί άναγκασθή να συμμορφωθεί, το κίνητρο είναι έντελως έξωτερικό, συνεπώς το παιδί δὲ νοιώθει την χαρά της έλευθέρως άποδοχής, της δημιουργίας που θα το ώθήσει εις το να γίνη τακτικό, αλλά της μηχανικής ύπακοης. Η άγρυπνη παρακολούθησις, λοιπόν, του παιδιού είναι άνάγκη. Έτσι μόνο θα έπισημάνουμε όχι τόσο τα έλαττώματα ή τις δυσκολίες του παιδιού, πράγμα που άλλοίμονο γίνεται, αλλά κυρίως τα προσόντα, τις προσπάθειες, την πρόοδο, ώστε να είμαστε αισιόδοξοι και κατά συνέπειαν να ένθαρρύνουμε το παιδί. Όλοι γνωρίζουμε από την ίδια μας την πείρα, την άξια που έχει ή ένθάρρυνση, το πόσο δίνει φτερά ένας καλός λόγος. Συνήθως τόσο οι γονείς όσο και οι εκπαιδευτικοί καταπονούμεθα και έξαντλούμεθα σ' ένα στείρο άγωνα να διορθώσουμε τα έλαττώματα του παιδιού και άμελούμε τον καλό σπόρο τον όποιο αφήνουμε να μεγαλώση μόνος του, χωρίς να του ρίξουμε μία σταγόνα νερό. Εάν όμως έκάνσαμε το αντίθετο, πολύ πιθανόν το άγριο χορτάρι να έπνίγετο κάτω από το γερό δένδρο του καλού. Η ένθάρρυνσις εις το παιδί, κόβει τις ρίζες του κακού, λέγει ο FUPPER. Γι' αυτό ακριβώς χρειάζεται να παρατηρούμε και σαν τον καλό κηπουρό να έπεμβαίνουμε μόνο την ώρα που το παιδί έχει την άνάγκη μας. Η έπέμβασις δὲ να γίνεται με τρόπο ώστε να μη θίγη, ούτε να πληγώνη. Ακόμα να μην είναι έπιβολή, αλλά καθαρή συνεργασία. Τότε μόνο το παιδί θ' άποκτήση άυτενέργεια, θα δημιουργή καλές συνήθειες, κλαδί έπιτυχίας στη ζωή, μα και μεϊς θα χαιρώμαστε την άποστολή μας, θ' άπολαμβάνουμε καρπούς και γενικά θα ζούμε όλοι σὲ μία άτμόσφαιρα αισιοδοξίας, άπαραίτητης για την άνθηση της παιδικής ήλικίας. Μεγάλη ή άξια των καλών συνθηκών στην άγωγή. Συνήθειες ύγιεινής, τάξεως, ώραριού. Όλα μαζί θα βοηθήσουν το παιδί να πάρη κυρίως την συνήθεια να οργανώνη τη ζωή του, να κάνη καλή

χρήση της έλευθερίας του. Και είναι ακριβώς αυτή ή συνήθεια ή πιό πολύτιμη που οι γονείς θα μπορέσουν να δώσουν στο παιδί τους. Πολλές φορές έκνευρίζομεθα γιατί, κυρίως το πρώι, το παιδί χαζεύει και δεν έχει ακόμη συνειδητοποιήσει την άξια του χρόνου.

Έτσι άντι το πρώινό ξύπνημα να 'ναι χαρούμενο, δημιουργείται μία άτμόσφαιρα έκνευριστική. Ντύσου γρήγορα, πιές το γάλα, θα χάσης το άυτόκίνητο και όλοι στο σπίτι είναι στο πόδι, για να έτοιμάσουν το παιδί. Αλλά γιατί δεν το αφήνουμε να χάση το άυτόκίνητο, να συνειδητοποιήση τους καρπούς της καθυστερήσεως, να χάση τα μαθήματα, να έπιτιμηθή την έπομένη από την παιδαγωγό; Αντ' αυτού άπαιτούμε το άυτόκίνητο να περιμένη το παιδί, ή παίρνουμε ταξί για να το πάμε στο σχολείο ή χαλαμέ τον κόσμο για να μάθη τα μαθήματα και να μη του γίνη καμία παρατήρησις. Πλήρης συνεργασία δηλαδή και προσπάθεια για να μην ύποστή το παιδί και να άπαλλαγούμε και μεϊς άπ' τον πρώινό έκνευρισμό. Το σπουδαιότερο όμως το παιδί δεν συλλαμβάνει την έννοια της ευθύνης. Ένώ άπεναντίας θα μπορούσαμε όχι να του δείξουμε βέβαια χαρά, γιατί έχασε το άυτόκίνητο, αλλά ήρεμα να του έκφράσουμε την λύπη μας και σὲ μία άλλη ώρα να του πούμε για το πόσο είναι όδυνηρό στη ζωή και δεν μπορεί κανείς να προσδεύση, όταν χάνη τις ώρες του, για την ίκανοποίηση δὲ άντιθέτως που χαρίζει το πρόγραμμα στη ζωή. Στην παραμικρή έπίσης προσπάθεια διορθώσεως που θα κάνη το παιδί, πρέπει να σπεύσουμε να το συγχαρούμε, να το κάνουμε να νοιώση ύπερηφάνεια και να βαδίση συνειδητά στην άπελευθέρωσή του άπ' αυτήν την άδυναμία. Ένα άλλο μέσο που θα βοηθήση το παιδί να συνειδητοποιήση την έλευθερία του είναι το χαρτζιλίκι. Πολλοί γονείς φοβούνται να δώσουν χαρτζιλίκι στο παιδί τους, χάνουν ένα σπουδαίο μέσο για να μάθη το παιδί να κάνη καλή χρήση της έλευθερίας του. Από την Α'. Δημοτικού θα μπορούσαμε να δώσουμε στο παιδί από 8 έως 10 δρχ. έβδομαδιαίως. Άκου, Ελένη, θα της πούμε, με ύφος σοβαρό, κάθε ήμέρα στο διάλειμμα θέλεις να τρώς ένα κουλούρι, άντι λοιπόν να σοῦ δίνω κάθε πρωί το φράγκο, προτιμῶ να σοῦ τα δώσω όλα μαζί. Έσύ θα φροντίζης μόνη σου σαν μεγάλο παιδί, να το παίρνης, έχουμε 6 ήμέρες σχολείο. Πόσα φράγκα χρειάζεσαι; 6 θ' άπαντήση το παιδί. Οι άλλες τέσσερις (εάν μπορούμε να δώσουμε 10), είναι έντελως δικές σου. Μπορείς άπ' αυτά να βάλης το κερί σου στην έκκλησία, μπορείς σου άρέση πολύ. Έξυπνο είναι έπίσης να τις ρίξης στον κουμπαρά σου και ν' αγοράσης το Πάσχα ένα ωραίο πανχνίδι, που θα τ' αγαπάς πολύ, γιατί θα 'ναι από τα δικά σου χρήματα, ή ακόμη ένα βιβλίο, ή κάτι που δίνει έπίσης μεγάλη χαρά ν' αγοράσης το Πάσχα είναι ένα ζευγάρι πούτσια στο παιδάκι του κ. Γιώργου που είναι άρρωστος και δεν μπορεί να το πάρη. Αυτά είχα να σοῦ πῶ, μα σοῦ έπαναλαμβάνω, έσύ θ' άποφασίσης, είναι δικά σου. Και άφοῦ την κοιτάζουμε στὰ μάτια, θα της βάλουμε στο χέρι ένα γυαλιστερό δεκάρικο, ή δυο γυαλιστερά τάλληρα και θα της δώσουμε ένα φιλί. «Πάρ' τα, είναι δικά σου». Τον πρώτο καιρό είναι πολύ άπίθανο, άφύσικο θα έλεγα, το παιδί ν' ακολουθήση τις συμβουλές μας. Το πιό φυσικό είναι να σπεύση στο γειτονικό περίπτερο να πάρη κάτι που το είχε στο μάτι, ή να πάρη πολλά πράγματα την έπομένη, στο διάλειμμα. Πάντως σὲ μία, ή δύο ήμέρες, το ποσόν θα έχη έξαντληθή. Γι' αυτό να είμαστε βέβαιοι.

(Συνεχίζεται)

Βασιλική Παναγιωτοπούλου - Παπαβασιλείου

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΙΣ ΞΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

Δυτική Γερμανία: Πολλοί ξένοι εργάτες, που εργάζονται στη Γερμανία, έφεραν μαζί τους τις οικογένειές τους. Τα παιδιά των οικογενειών αυτών πρέπει να φοιτήσουν στο σχολείο. Στις πόλεις όπου παρουσιάζονται πολλά παιδιά των Ισπανών, Ιταλών και Ελλήνων, παρακολουθούν ειδικές τάξεις, όπου διδάσκονται τα στοιχεία της γερμανικής γλώσσας. Έπειτα, κατανέμονται στις τάξεις, που αντιστοιχούν στην ηλικία τους. Συμπληρωματικά μαθήματα οργανώνονται στη μητρική γλώσσα των παιδιών, με δασκάλους που έρχονται από την πατρίδα τους. Τα μαθήματα αυτά αναφέρονται στη γεωγραφία, την ιστορία και τον πολιτισμό της ιδιαίτερης πατρίδας.

Βραζιλία: Από το 1962-1963 άρχισαν μαθήματα για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού στη «σχολή Τηλεοράσεως». Μια σειρά πειραματισμού από 78 προγράμματα κινηματογραφήθηκε και προβλήθηκε στην αρχή ενώπιον 700 αναλφαβητών. Τάξεις εγκατεστάθηκαν μέσα σε εργοστάσια, σε στρατώνες, φυλακές, σε άλλα σχολεία και στις αίθουσες συγκεντρώσεως των διαφόρων λεσχών ή συνδικάτων. Στο τέλος του πειραματισμού αυτού, τα 80% των ενηλίκων έμαθαν να διαβάσουν και να γράφουν. Σήμερα γίνονται δύο σειρές μαθημάτων: α) μια σειρά με την τηλεόραση, διάρκειας 25 μηνών για τους αρχάριους β) μια άλλη σειρά προχωρημένη για όσους ακολούθησαν τα προγράμματα του πειραματισμού. Οι ενήλικοι έτσι τελειοποιούν τις γνώσεις των στην ανάγνωση και γραφή και αποκτούν διάφορες άλλες γνώσεις από την αριθμητική, γεωγραφία, ιστορία, φυσική, αγωγή του πολίτη και υγιεινή.

Καναδάς: Από το έτος 1957 εγκαινιάστηκε ένα σπουδαίο πρόγραμμα για τους αναλφαβητικούς Ινδούς. Σήμερα το πρόγραμμα αυτό έχει προσλάβει μεγάλην έκταση και αποδίδει επίσης στο να μορφώσει ήγετικά στελέχη, να προαγάγει την ιδέα της κοινότητας, να οργανώσει ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Για να επιτύχει το πρόγραμμα πρέπει: α) να αναπτύξει την ικανότητα των μαθητών να αντιλαμβάνονται, να διαβάζουν και να γράφουν την ικανότητα των μαθητών να αντιλαμβάνονται τις μαθηματικές γνώσεις για τις απλές πράξεις, να καταρτίζουν έναν απλό προϋπολογισμό εσόδων και εξόδων, γ) να αφοπνίσουν την αυτοπεποίθηση και την ατομική ήθικη, δ) να βοηθή το άτομο να προσφέρει όλες του τις ικανότητες ως μισθωτός, εργάτης και ως μέλος μιας οικογένειας, ε) να βοηθή τους Ινδούς να ανυψώσουν το επίπεδο της ζωής τους και να συμβάλλουν στην πρόοδο της κοινότητας με την

ένεργητική συμμετοχή τους στις κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες της χώρας.

Ένωμένες Πολιτείες: 1. Σήμερα καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια για τη διδασκαλία των ξένων γλωσσών. Περίπου 4 200 δασκάλι της στοιχειώδους και πρό πάντων της μέσης παιδείας θα μετεκπαιδευθούν στις θερινές διακοπές του 1964 και κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 1964-1965. Από το άλλο μέρος, 3.000 δασκάλι της γαλλικής, ισπανικής, ιταλικής, γερμανικής, ρωσικής και κινεζικής γλώσσας θα ακολουθήσουν θερινά μαθήματα, ενώ 600 άλλοι θα μεταβούν στη Γαλλία, στη Γερμανία, στη Ρωσία, στην Κίνα, στο Μεξικό, στον Ισημερινό ή στην Αργεντινή.

2. Σύμφωνα με την έτησια στατιστική που δημοσιεύεται από το «School and Society», ο αριθμός των σπουδαστών στα ανώτατα ιδρύματα της Παιδείας το έτος 1963-64 ανέρχεται σε ύψος, που δεν έφθασε ποτέ άλλοτε. Τα δεδομένα στηρίζονται σε πληροφορίες 1097 πανεπιστημίων και κολλεγίων των Ένωμένων Πολιτειών. Τώρα και τρία χρόνια αναφέρεται ότι οι πιο σημαντικές έγγραφες έγιναν στα ιδρύματα παιδαγωγικής μορφώσεως (9,7% σπουδαστές περισσότεροι από το προηγούμενο έτος). Γενικά ο αριθμός των σπουδαστών ξεπερνά πάντοτε τον αριθμό των σπουδαστριών.

Ισραήλ: Στα τελευταία πέντε χρόνια, 3.850 ξένοι σπουδαστές, προερχόμενοι από 90 χώρες, σπούδασαν στο Ισραήλ. Από αυτούς, 2.200 είναι από 40 διάφορες χώρες της Αφρικής, 953 από 16 χώρες της Ασίας, 493 από τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο και 204 από την κεντρική και νότια Αμερική.

Ιαπωνία: Επειδή η ανωτάτη παιδεία δεν έχει διαθέσιμες θέσεις το ύψος της Παιδείας αποφάσισε να ιδρύσει κατά το έτος 1964 δέκα έννέα νέα Πανεπιστήμια ιδιωτικά με τετραετή φοίτηση και δέκα έννέα κολλέγια του πρώτου κύκλου, στήμια ιδιωτικά. Έτσι θα μπορέσουν να εγγραφούν 4.000 φοιτητές στα ιδρύματα επίσης ιδιωτικά. Έτσι θα μπορέσουν να εγγραφούν 4.000 φοιτητές στα ιδρύματα της πρώτης κατηγορίας και 1.300 στα κολλέγια.

Από τα 19 Πανεπιστήμια που προβλέπονται, τα τέσσερα, θα προσφέρουν πολυτεχνική μόρφωση, και οκτώ θα είναι ειδικά για τη νομική και τις φιλολογικές επιστήμες. Προβλέπεται επίσης η ίδρυση και διαφόρων άλλων συμπληρωματικών σχολών.

Κένυα: Σύμφωνα με ένα νέο εθνικό πρόγραμμα κοινοτικής εκπαίδευσης, επιτροπές από ικανά στελέχη προσφέρονται να διδάξουν θέματα σχετικά με την κοινοτική ανάπτυξη σε όλες τις περιοχές της χώρας. Τα προγράμματα της κοινοτικής ανάπτυξεως περιλαμβάνουν όχι μόνο την επαγγελματική τελειοποίηση, που αποβλέπει στην οικονομική αυτονομία των κατοίκων, αλλά και κέντρα αγροτικής μορφώσεως, γυναικείας αγωγής, αναλφαβητισμού, σπόρ και εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Μεγάλη Βρεταννία: 1) Η κυβέρνηση αποφάσισε από το 1970 και έξης να επεκτείνει την υποχρεωτική φοίτηση ως το 16ο έτος της ηλικίας των παιδιών. Αντιμετωπίστηκαν όλα τα μέτρα για να ανταποκριθούν στις ανάγκες των διδασκτριών, των προγραμμάτων και των αριθμών των δασκάλων.

2) Από το 1964, τα παιδιά μερικών πρωτοποριακών αγγλικών σχολείων θα αρχίσουν από τα δέκα τους χρόνια να μαθαίνουν μια ξένη γλώσσα, γενικά τα γαλλικά. Ένα πειραματικό πρόγραμμα, επίτηδες συνταγμένο, θέτει το κέντρο του βάρους στην προφορική διδασκαλία με τη βοήθεια μιας ολόκληρης σειράς οπτικο-ακουστικών μέσων και νέων διδακτικών βιβλίων. Εάν επιτύχει το πείραμα, θα επεκταθεί τελικά σε ολόκληρη τη χώρα.

Ρωσία: Τον Ιανουάριο του 1964 έγινε ένα συνέδριο των εκπαιδευτικών της περιοχής του Λένινγκραντ, όπου παρευρέθηκαν και αντιπρόσωποι πολλών άλλων περιοχών της Ρωσίας (Μόσχα, Νοβγκορόντ κ.λ.π.) Συζητήθηκαν πρακτικά μέτρα για ένα καλύτερο συντονισμό μεταξύ του σχολείου, της οικογένειας και του συνόλου

της κοινότητας, προς αντιμετώπιση των άρνητικών επιδράσεων του «δρόμου». Τα αποτελέσματα, που είχαν χάρη στη χειροτεχνική εργασία, που διδάσκεται παράλληλα με τα άλλα μαθήματα, δείχνουν ότι πρέπει όχι μόνο να επιμένουν στον τρόπον αυτό της εργασίας, αλλά να αναζητήσουν μεθόδους που εύνοούν πιο πολύ την μόρφωση της προσωπικότητας των μαθητών που αποκαλύπτουν και ενθαρρύνουν τις κλίσεις και ικανότητές τους.

Έλβετία: Το καντόνι της Άργκοβίας ίδρυσε προεπαγγελματικά σχολεία που προσφέρουν ενός έτους προαιρετική διδασκαλία στους νέους που μετά το τέλος του ογδόου σχολικού έτους, δεν έχουν ακόμη ανάλογη ωριμότητα, για να διαλέξουν ένα επάγγελμα. Τα υποχρεωτικά μαθήματα του προγράμματος των προεπαγγελματικών αυτών σχολείων είναι: επαγγελματικές προσανατολισμός, μητρική γλώσσα, αριθμητική, οικονομία, γεωγραφία, πολιτική αγωγή, φυσική, ιχνογραφία, μουσική, σπόρ, οικιακή οικονομία για τα κορίτσια και εργαστηριακές εργασίες για τα αγόρια.

Προαιρετικά μαθήματα είναι: τα γαλλικά, ή γεωμετρία, το τεχνικό σχέδιο, ή άλγεβρα, ή λογιστική, το ράψιμο, ή πρακτική μόρφωση (στο εργοστάσιο, στο ύπαιθρο, στο γραφείο, στο κατάστημα κ.λ.π.).

Γ. Ζομπανάκης

ΣΚΕΥΗ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΣΥΣΣΙΤΙΩΝ

‘Η Βιομηχανία μεγάλων μαγειρικών σκευών:

ΗΛΙΑΣ ΒΟΥΤΕΡΗΣ

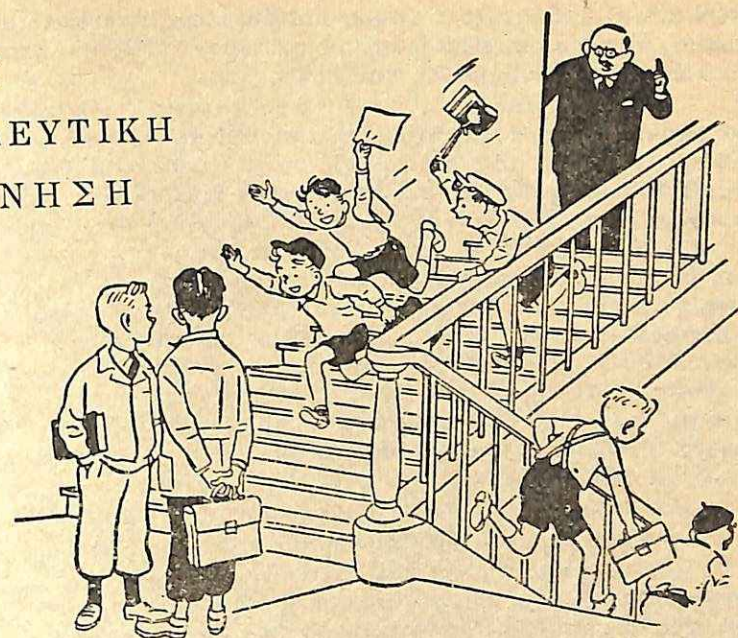
ΑΘΗΝΑΙ (116)

‘Ηφαίστου 12 (Μοναστηράκι)

Σας προσφέρει όλα τα απαιτούμενα
διά τον πλήρη εξοπλισμόν.

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΤΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΕΚΘΕΣΙΣ

Περὶ τῶν Παιδαγωγικῶν Συνεδρίων τῆς Β' Ἑκπ'κῆς Περιφερείας Ἰωαννίνων σχολικοῦ ἔτους 1962-63, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 1281]22-8-63 ἐγκ. Δ/γῆς τοῦ κ. Γενικοῦ Ἐπιθ'τοῦ Ἡ' Περιφερείας καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 29]63 ἀπόφασιν τοῦ Α.Σ.Ε.Π.

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Γ'. Τὸ Γενικὸν Πρόγραμμα Ὁμαδικῆς ἐσωσχολικῆς καὶ ἐξωσχολικῆς δράσεως.

Τὸ τοιοῦτον Πρόγραμμα εἶναι μακροῦ καὶ ἐνδελεχοῦς προβληματισμοῦ Ἐπιθεωρητοῦ καὶ διδασκάλων καὶ ἔχει ὡς ἐξῆς εἰς ἅπαντα τὰ σημεῖα αὐτοῦ:

1) Ἡ ὁργάνωσις καὶ ἐκλογή, κατόπιν ἐπισκέψεως καὶ μελέτης ἐπὶ τόπου, ὑπὸ τῶν διδασκάλων τῆς καταλληλοτέρας μονίμου θέσεως πάντων τῶν μαθητῶν αὐτῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ των, διὰ τὴν περισσότερον ἀνετὸν μελέτην καὶ προετοιμασίαν τῶν σχολικῶν καὶ λοιπῶν ἐργασιῶν αὐτῶν.

2) Ὁ αὐστηρὸς ἐλεγχος καὶ ἡ παροχὴ ὁδηγιῶν, διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν σχετικῶς ἀνεκτικωτέρων καὶ ὑγιεινωτέρων συνθηκῶν ὕπνου δι' ἕνα ἕκαστον τῶν μαθητῶν αὐτῶν.

3) Ὁ ἐλεγχος καὶ ἡ ἔρευνα ὑπὸ τῶν διδ'λων παρ' ἐκάστη οἰκογενείᾳ πρὸς διαπίστωσιν τοῦ εἴδους καὶ ποσότητος τῆς παρεχομένης παρ' αὐτῆς εἰς τοὺς μαθητάς των καθημερινῆς διατροφῆς καί, εἴτα, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως, ἡ παροχὴ ὁδηγιῶν καὶ ἡ λήψις ἀναλόγων μέτρων διὰ τὴν ἐξασφάλισιν (ὑπὸ τῆς οἰκογενείας) τῆς ἀπαιτουμένης καλυτέρας διατροφῆς αὐτῶν, ὡς συστηματικωτέρα καὶ ἐπιμελεστέρα ἐκτροφή ὀρνίθων, κονίκλων, κ.λ.π. παρασκευῇ κονσερβοποιημένων λαχανικῶν, χοιρινῶν κρεά-

των κ.λ.π. ὀρθολογιστικώτερα καὶ ἐπιστημονικώτερα καλλιέργεια τῶν κτημάτων τῆς οἰκογενείας ἢ καὶ γενικώτερον τῆς Κοινότητος, διὰ τὴν αὐξησιν τοῦ ἐτησίου εἰσοδήματος καὶ ἄλλα.

4) Ἡ κατασκευὴ οἰκιακῶν ἀφοδευτηρίων καὶ λουτρῶν «ντοῦς» ἀπλῆς κατασκευῆς εἰς τὰς κατοικίας ἀπάντων τῶν μαθητῶν καὶ τήρησις, παραλήλως, εἰς ὅλας τὰς τάξεις βιβλίου τακτικοῦ (καθ' ἑκάστον Σάββατον) λουτροῦ τῶν μαθητῶν. (Ἐνταῦθα κρίνομεν ἀπαραίτητον νὰ παραθέσωμεν σχετικὸν ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Γενικῆς Ἐκθέσεως ἡμῶν, περὶ τῆς λειτουργίας τῶν σχολείων Βας Ἐκπαιδευτικῆς περιφέρειας σχολ. ἔτους 1962-63, ἔχον ὡς ἐξῆς: Μόνον ὅσοι ἔχουν ἐπισκεφθῇ καὶ ἔχουσι παραμείνειν εἰς χωρία τῆς περιοχῆς τῆς Ἡπείρου, δύνανται νὰ ἐκτιμῇσιν δεόντως τὴν ἀξίαν τῆς προσπάθειας μας, καὶ τὰς σχετικὰς ἐκθέσεις τῶν διδ)λων τῶν σχολείων μας καὶ τῶν Συντονιστῶν τῶν Ὁμάδων συμφώνως πρὸς τὰς ὁποίας κατεσκευάσθησαν εἰς τὰ καθ' ἑκάστα χωρία τῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ λήξαντος σχολικοῦ ἔτους, ἐνεργείας τῶν, 20 ἕως 60 καὶ 70 οἰκιακὰ ἀφοδευτήρια ἀπλῆς κατασκευῆς, δηλ. ἀπὸ 50-90% τῶν κατοικιῶν τῶν χωρίων αὐτῶν καὶ ταῦτοχρόνως ἤρχισαν νὰ εἰσάγονται εἰς τὰς κατοικίας τῶν μαθητῶν μας οἰκιακὰ λουτρά «ντοῦς» ὁμοίως ἀπλῆς κατασκευῆς.

Τὰ οἰκιακὰ λουτρά ἐθεωρήσαμεν ὡς πλέον ἐνδεδειγμένα τῶν σχολικῶν λουτρῶν καὶ ἀπὸ πλείστων ἄλλων ἀπόψεων, ἀλλὰ καὶ ἐκ μόνης τῆς ὑπάρξεως πλήθους ἀνακοινώσεων μαθητῶν, ὡς ἡ κάτωθι λίαν σημαντικὴ καὶ χαρακτηριστικὴ: «Κυρία, μετὰ ἀπὸ μένα, ἔκανε ἡ μητέρα ἢ ὁ πατέρας μου Μπάνιο...»).

5) Ἡ δένδροφύτευσις καὶ ὁ ἐξωραϊσμός τῶν Κοινοτικῶν Πλατειῶν, Προαυλιῶν Ναῶν, Νεκροταφείων διὰ δένδρων καρποφόρων, δασικῶν καὶ καλλωπιστικῶν, μετὰ παράλληλον δημιουργίαν ἐν τῇ Κοινότητι τοιοῦτων φυτῶν.

6) Ἡ λιθόστρωσις Κοινοτικῶν φρεάτων, μετὰ παράλληλον συστηματικὴν καὶ ἐντατικὴν καλλιέργειαν τῆς Κοινοτικῆς εὐθύνης καὶ συνειδήσεως διὰ σχετικῶν πρακτικῶν διδασκαλιῶν, γιγνομένων βάσει Προγράμματος ὑπὸ τῶν διδασκάλων, κατὰ σειρὰν, εἰς τακτικὰ συγκεντρώσεις τῶν κατοίκων ὅλων τῶν χωρίων τῆς Ὁμάδος.

7) Ἡ ἐντονωτέρα θρησκευτικὴ κίνησις, μετὰ συμμετοχὴν καὶ κινητοποίησιν τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Κοινοτήτων ἐκάστης Ὁμάδος σχολείων ὑπὸ τὴν Δ)νσιν τῶν διδ)λων αὐτῶν, παραστατοῦμένων ὑπὸ τῶν μορφωτικῶν παραγόντων καὶ ὑπὸ τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων τῶν μαθητῶν, εἴτε προκειμένου διὰ τὸν κοινὸν ἐκκλησιασμόν καθ' ἑκάστην Κυριακὴν εἰς ἅπαντα τὰ χωρία τῆς Ὁμάδος ἐκ περιτροπῆς, εἴτε δι' εἰδικὰς λειτουργίας εἰς ἐξωκλήσια, μετὰ συνδυασμόν κατ' αὐτὰς καὶ τῆς θείας Μεταλήψεως ὑπὸ πάντων τῶν ἀνωτέρω, χοροστατούντων ἀνωτέρων κληρικῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, εἴτε προκειμένου δι' ἄλλας θρησκευτικὰς τελετάς, ὡς ἡ τέλεσις Εὐχελαίων ἐντὸς τῶν σχολείων, ὁ κοινὸς ἑορτασμός ὑπὸ χωρίων τῆς Ὁμάδος τῶν ἐγκωμίων τῆς Θεοτόκου κ.ἄ, ἀποκτώσας οὕτω, ταύτας, διὰ τοῦ τοιοῦτου ὁμαδικοῦ ἑορτασμοῦ, καταπληκτικὴν καὶ πρωτοφανῆ ἀκτινοβολίαν καὶ ὑποβολὴν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου, διὰ πρώτην φοράν προσερχομένου τόσοι οἰκειοθελῶς καὶ τόσοι προθύμως εἰς τόσοι μεγάλας συναθροίσεις.

8) Αἱ καλλιτεχνικαὶ καὶ θεατρικαὶ παραστάσεις ἀνωτέρας δημιουργίας εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὴν ὑπαίθρον. Οὕτως ἐπρογραμματίσθη ἡ ἐκτέλεσις δύο θεατρικῶν παραστάσεων ὑπὸ μαθητῶν τῶν σχολείων μας, μία ἐν Ἰωαννίνοις (δημιουργία καὶ διδασκαλία τῆς διδ)σης Μαρίας Παντελιοῦ)

καὶ μία ἐν Δερβιζιάνοις τοῦ ἔργου «ὁ Οἰδίπους Τύραννος» σκηνοθεσία καὶ διδασκαλία τοῦ Φιλολόγου καθηγητοῦ Γυμνασίου Δερβιζιάνων Γ. Σώκαρη μετὰ τοῦ συντονιστοῦ τῆς ὁμάδος Δερβιζιάνων καὶ μετὰ συμμετοχὴν ἐν αὐτῷ μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου.

9) Αἱ ὁμαδικαὶ μορφωτικαὶ ἐκδρομαὶ παιδαγωγικοῦ καὶ πνευματικοῦ χαρακτήρος, ἡμερήσιαι ἢ πολυήμεροι, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς περιφέρειας τοῦ Νομοῦ, μετὰ συμμετοχὴν ἐν αὐταῖς τῶν Μορφωτικῶν Κοινοτικῶν Παραγόντων καὶ ἄλλων κατοίκων, καὶ τῶν γονέων καὶ κηδεμόνων τῶν μαθητῶν, καὶ τῇ συνοδείᾳ εἰδικοῦ ἐπιστήμονος Ὁμιλητοῦ (ἀναφέρονται ἐνταῦθα, συγκεκριμένως, ἡ 2ῆμερος ἐκδρομὴ τῆς Ὁμάδος Γραμμενοχωρίων εἰς Κέρκυραν, τῆς Ὁμάδος Πολυγύρου (Ντουσκάρας) εἰς Ἡγουμενίτσαν καὶ Πάργαν, τῶν Ὁμάδων Ἀρτοπούλας καὶ Ζαλόγκου (Ντουσκάρας), Λάκκας Σουλίου, αἵτινες, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι τοιαῦται εἰς ἄλλας πόλεις, ἀπετέλεσαν τὴν ἀπαρχὴν μείζονος προγράμματος, περιλαμβάνουσαι τοιαύτας μορφωτικὰς ἐκδρομὰς εἰς τὰς περιοχὰς μακρὰν καὶ τῆς Ἡπείρου, ὡς αἱ προγραμματισθεῖσαι τοιαῦται ὑπὸ πολλῶν ὁμάδων διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1963-64, περιφερειακῶς τῆς Πελοποννήσου, εἰς Μετέωρα, Δελφούς, Ἀθῆνας κ.λ.π.)

Τὸ ὡς ἄνω πρόγραμμα ἐκδρομῶν, μετὰ συμμετοχὴν εἰς αὐτὰς τῶν μαθητῶν, γονέων καὶ κηδεμόνων, τῶν διδ)λων καὶ τῶν μορφωτικῶν Κοινοτικῶν παραγόντων, ὅπως συνέβη καὶ μετὰ ἅπαντα τὰ 12 σημεῖα τοῦ τεθέντος ἐν ἐφαρμογῇ εὐρυτέρου προγράμματος ἡμῶν, ἀπεδείχθη, ὅτι ὑπηρετεῖ πλήρως τὰς τεθείσας παρ' ἡμῶν εἰς τὸν τοιοῦτον γενικὸν Προγραμματισμόν δύο κεντρικὰς ἰδέας: τῆς καθολικεύσεως τῆς Παιδείας καὶ τῆς προετοιμασίας τοῦ πληθυσμοῦ ἐν ὅψει τῆς συνδέσεως τῆς χώρας μετὰ τῆς Ε.Ο.Κ.

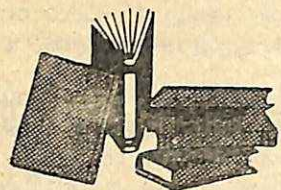
10) Ἡ συχνὴ μετάκλησις ἐκ τῆς πόλεως, εἰς τοιαύτας εὐρυτέρας συναθροίσεις τῶν κατοίκων πολλῶν χωρίων, Εἰδικῶν Ὁμιλητῶν: Παιδαγωγῶν Ζ.Π. Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων, Οἰκονομολόγων, διακεκριμένων Ἐπιστημῶν τῆς Γεωργικῆς καὶ Δασικῆς Ὑπηρεσίας καὶ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζικῆς Ἰωαννίνων, Ὑγειονομικῶν, Φυσικομαθηματικῶν καὶ λοιπῶν καθηγητῶν καὶ Ἀρμοδίων (περὶ αὐτῶν γίνεται ἐκτενὴς λόγος κατωτέρω).

11) Αἱ ἐκθέσεις εἰς τὰς ἔδρας τῶν ὁμάδων σχολείων μαθητικῶν ἔργων καὶ προϊόντων χωρικῆς οἰκοτεχνίας καὶ βιοτεχνίας, μετὰ συμμετοχὴν πάντος τοῦ πληθυσμοῦ (ἀρρένων, θηλέων) τῶν χωρίων τῆς ὁμάδος καὶ μετὰ ἀπονομὴν κατ' αὐτὰς βραβείων, χρηματικῶν κ. ἄ.

Ἡ ἐκτέλεσις καὶ ἡ ἐπιτυχία τοῦ Προγράμματος εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ὑπερβᾶσα πᾶσαν ἐν προκειμένῳ πρόβλεψιν, δικαιολογεῖ πλήρως τὴν τοιαύτην ἐνταξιν καὶ καθιέρωσιν αὐτῶν εἰς τὴν περιφέρειαν ἡμῶν. Ἐλαβον χώραν τοιαύται ἐκθέσεις ἐντὸς τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1962-1963 αἱ ἐξῆς 10, ἐν ὅλῳ.

1) Τὴν 3ην Ἰουνίου 1963	Ἐκθέσεις Λύγγου· Πολυλόφου εἰς ἔδραν ὁμάδος.
2) Τὴν 3ην » » »	Δερβιζιάνων (Λάκ. Σουλ.) » »
3) Τὴν 9ην » » »	Μαρμάρων » »
4) Τὴν 9ην » » »	Ραδοβιζίου (Ντουσκάρας) » »
5) Τὴν 16ην » » »	Κωστάνιανης » »
6) Τὴν 16ην » » »	Κουρέντων » »
7) Τὴν 21ην » » »	Ἀρτοπούλας » »
8) Τὴν 22αν » » »	Ρωμανοῦ (Λάκκας Σουλ.) » »
9) Τὴν 30ην » » »	Ἀχλαδῶν· Λίππας » »
10) Τὴν 30ην » » »	Βαριάδων· Θεριακηοῦ » »

Περὶ αὐτῶν γίνεται λόγος εὐρὺς εἰς τὴν Γενικὴν Ἐκθεσιν ἡμῶν «περὶ τῆς λειτουργίας τῶν σχολείων Βας Ἐκπαιδευτικῆς περιφέρειας Ἰωαννίνων»

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Σχολείο και Οικογένεια

Κωνσταντίνου Γ. Καμπούρη: «Προβλήματα αγωγής του παιδιού».

Μόλις έκυκλοφόρησεν ένα νέον βιβλίο, ανάμεσα εις τόσα άλλα, του συναδέλφου κ. Κωνσταντίνου Γ. Καμπούρη, Διευθυντού του Ζ' Δημοτικού Σχολείου Καρδίτσας, υπό τον τίτλον «Προβλήματα αγωγής του παιδιού» εις γλώσσαν απλήν και σαφή. Γνωστός ο κ. Καμπούρης εις τόν εκπαιδευτικόν κόσμον από την αρθρογραφίαν μās παρέχει με τὸ βιβλίον του μίαν θαυμασίαν πρακτικοπαιδαγωγικὴν, ψυχολογικὴν, διδακτικὴν καὶ κοινωνικὴν μελέτην. Διεξερχόμενος κανεὶς τὸ βιβλίον διαπιστώνει συνειδητὰ τὴν διάρθρωσιν τῶν ἀπόψεων καὶ ἰδεῶν τοῦ συγγραφέως καὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀξιολογήσῃ τὴν δύναμιν τῶν συναισθημάτων ποὺ δονοῦν τὴν ψυχὴν του. Ὁ κ. Καμπούρης ἔχει κατορθώσει νὰ συμπυκνώσῃ τὰς βασικὰς ἀρχὰς αγωγῆς τοῦ παιδιοῦ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ εἰς τὸ ἀκέραιον τὸν σκοπὸν του. Χωρὶς ὑπερβολὴν θὰ ἀποτολμούσαμεν νὰ ὀνομάσωμεν τὴν ἐργασίαν τοῦ συναδέλφου ἑνα μικρὸν ἐγχειρίδιον αγωγῆς. Διότι χωρὶς νὰ παραμελῇ ἢ νὰ παραμερίζῃ τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα, στηρίζει τὰς ἀπόψεις του εἰς τὰ βασικὰ ἀξιώματα καὶ καθορίζει τὸν ὀρθὸν δρόμον τὸν ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἀκολουθῇ ὁ γονεὺς, ὁ διδάσκαλος καὶ ἡ πολιτεία διὰ νὰ ἐκπληρώσουν μαζί τὴν ἀποστολὴν των.

Χωρίζεται τὸ βιβλίον του εἰς τρία μέρη, τὸ παιδί καὶ ὁ ψυχικός του κόσμος, παιδί καὶ ἀγωγή καὶ ἐργασία καὶ μάθησις. Τὸ πρῶτον μέρος ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσαρα κεφάλαια τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὸν χαρακτήρα τοῦ παιδιοῦ, τὴν κόπωσιν καὶ ὑπερκόπωσιν τῶν μαθητῶν, τὸ σύμπλεγμα τῆς μειονεξίας καὶ τὸ παιγνίδι τοῦ παιδιοῦ. Τὸ δεῦτερον μέρος ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία κεφάλαια καὶ ἀναφέρονται εἰς τὴν οἰκογένειαν ὡς παράγοντα αγωγῆς, τὸ πρόβλημα τῆς ἐγκληματικότητος τῶν ἀνηλίκων καὶ τὸ σχολεῖον καὶ κοινωνικὴ ἀγωγή. Τὸ τρίτον μέρος ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία κεφάλαια ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὰς ὁμαδικὰς ἐργασίας, τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Ε.Σ.Δ. εἰς τὴν Α' τάξιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ὀλικῆς μεθόδου εἰς τὴν Α' Ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν. Τὸ νέον βιβλίον, μετὰ τὰ δέκα ἐν ὅλῳ κεφάλαια τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζονται καὶ ὡς ἐπιστημονικαὶ διαλέξεις, σχήματος 16 σελίδων 160, μετὰ εἰς τὴν πρᾶξιν πλούσια συμπεράσματα ἐπιτυγχάνει τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐγράφη καὶ θὰ διαφωτίσῃ εἰς πολλὰ ἐρωτήματα τοὺς συναδέλφους διδασκάλους.

Χαρίλαος Φ. Κολοβός

νων σχολικοῦ ἔτους 1962-63», εἰς ἣν παραπέμπομεν καὶ ἐξ ἧς ἀποσπῶμεν τὰ κάτωθι χαρακτηριστικά.

«Αἱ πραγματοποιηθεῖσαι 10 ἐν ὅλῳ Ἐκθέσεις ὑπὸ ἰσορίθμων Ὁμάδων σχολείων εἰς τὰς ἑδρας αὐτῶν, μετὰ τὴν εὐρεῖαν μορφήν καὶ μετὰ τὸν νέον χαρακτήρα, τὸν ὁποῖον προσέλαβον αὐταὶ διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸ ἡμέτερον Πρόγραμμα, ἐσημείωσαν μεγίστην ἐπιτυχίαν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Ἀπὸ ἀπόψεως δὲ τῆς αγωγῆς ἀπεδείχθησαν ἄριστον μέσον κινητοποιήσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν δημιουργικῶν δυνάμεων καὶ τοῦ πνεύματος ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ, τοῦ ἐσωσχολικοῦ καὶ ἐξωσχολικοῦ, παντὸς ἐπαγγελλομένου καὶ πάσης δραστηριότητος, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς περιοχῆς τῆς

Πέτρος Νινιός

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗ

Ἑκπαιδευτικοῦ Συμβούλου

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΜΑΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΤΟΜΟΙ Α' καὶ Β'.

Εἶναι τὸ πραγματικὸ ἐγκόλπιον τοῦ δασκάλου. Κανένα ἄλλο βιβλίον δὲν κρίθηκε τόσον εὐνοϊκὰ στὰ παιδαγωγικὰ συνέδρια τῆς χώρας. Τὰ κριτικὰ πορίσματα τῶν συζητήσεων ἀποτελοῦν ἐνθουσιώδεις ὕμνους τοῦ βιβλίου. Τὸ χαρακτηρίζουν ὡς κλασικὸ στὸ εἶδος του καὶ ὅτι πρέπει νὰ στολίξῃ κάθε σχολικὴ καὶ ἀτομικὴ Βιβλιοθήκη.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τοῦ βιβλίου:

Α'. τόμος, σελ. 220

Α': ΤΟ ΧΩΡΙΟ

1. Τοπικὸ περιβάλλον, 2. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ. (οἰκογένεια, κοινότητα, σύλλογοι, καὶ ἐνώσεις), 3. Ὁ πολιτισμὸς τοῦ χωριοῦ (θρησκεία, ἠθική), 4. Ἡ ἀγροτικὴ οἰκονομία (ἡ τεχνικὴ, ἡ ἐπίδραση τῶν μεγαλοπόλεων).

Β'. Ἡ Ψυχολογία τοῦ ἀγροτόπαιδου

1. Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ παιδιοῦ μέσα στὸν κόσμον τοῦ χωριοῦ, 2. Ἡ ψυχικὴ ἰδιорρυθμία τοῦ παιδιοῦ, α) ἡ σκέψη του, β) ἡ γλώσσα, γ) ἡ τέχνη, δ) τὸ αὐτοσυναίσθημα, ε) ἡ ἠθικὴ ἐξέλιξίς καὶ στ) ἡ θρησκευτικότης.

Γ'. Οἱ νεαροὶ τοῦ χωριοῦ

1. Ἡ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἐξέλιξίς τοῦ νέου, 2. Ἡ γενετήσια ζωὴ τῆς νεολαίας τοῦ χωριοῦ.

Δ'. Ἡ ἀποστολὴ καὶ οἱ σκοποὶ τοῦ ἀγροτικοῦ σχολείου

1. Τὸ ἀγροτικὸ καὶ λαϊκὸ σχολεῖον, 2. Τὸ ἀγροτικὸ ὡς ἰδιαίτερον σχολεῖον τοῦ χωριοῦ, α) ζωτικὸς χώρος τῆς ἐπαρχίας, β) Στὴν πραγματικότητα δὲν ὑπάρχει τὸ «χωριό», γ) τὸ ἀγροτικὸ σχολεῖον ἔχει δική του ὁργάνωση.

Ε'. Τὸ μοντάξιον ἀγροτικοῦ σχολείου

1. Ἐλαττώματα καὶ προτερήματα τοῦ Μονταξίου, 2. Μεταρρύθμιση τοῦ ἀγροτικοῦ σχολείου, α) Ὀλικὴ κεντρικοποίηση, β) Μερικὴ κεντρικοποίηση, γ) Τὸ μορφωτικὸ ὕλικόν, δ) Τὸ σχολεῖον τοῦ πολιτισμοῦ, ε) Τὸ πατριδογνωστικὸν σχολεῖον, στ) Τὸ παραγωγικὸν σχολεῖον.

ΣΤ'. Ἡ ἐπιλογὴ τοῦ μορφωτικοῦ ὕλικου

1. Περιορισμὸς τοῦ ὕλικου καὶ ἐλευθερία ἐπιλογῆς, 2. Τὰ ὅρια τῆς ἐλευθερίας, 3. Σεβασμὸς τοῦ μορφωτικοῦ ὕλικου, 4. «Σπουδαῖα» ὕλικά, 5. Ἐμπέδωσις τοῦ ὕλικου, 6. Ἐλευθερία ἀπὸ τὰ χωριστὰ μαθήματα, 7. Ἐλαστικὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα.

Ζ'. Διάταξις τοῦ μορφωτικοῦ ὕλικου

1. Σύντομη θεωρία τῆς συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας, 2. Ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς, 3. Ὁρια τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς, 4. Διάφοροι δρόμοι.

Η'. Ἀπὸ τὴν πρᾶξιν τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας

1. Ἡ ἀσυνδεσία τῆς διδασκαλίας τῶν χωριστῶν μαθημάτων, 2. Εὐκαιριακὴ συγκεντρωτικὴ διδασκαλία, α) στὸ ἀναγνωστικὸν τῶν παιδιῶν, β) στὴ διδασκαλίαν τῆς ἱστορίας, γ) στὴ διδασκαλίαν τῆς Γεωγραφίας, 3. Οἱ ἐρωτήσεις τῶν μαθητῶν ὡς ἀφορμὴ τῆς ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς, 4. Ἡ ἔνωση συγγενικῶν μαθημάτων, α) τὸ χωράφι καὶ ἡ καλλιέργεια, β) κάρβουνο καὶ οἶδος, 5. Ἐνιαία συγκεντρωτικὴ σὲ πραγματογνωστικούς κύκλους, 6. Ἐνασχέδιο ἐνιαίας συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας, 1ον ἔτος: τὸ σπῆτι, ἡ αὐλὴ καὶ ὁ κῆπος, 2ον ἔτος: τὸ λειβάδι καὶ τὸ σπῆτι, 3ον

Έτος: στον άγρό, στο δάσος και στο δρόμο του χωριού. 7. Χωριστοί δρόμοι των ειδικών μαθημάτων.

Θ'. Η δργάνωση της διδασκαλίας ή ή άρθρωση των τμημάτων

1. Προσπάθειες καταργήσεως των τμημάτων, α) Άτομική διδασκαλία, β) Κατάργηση των χωριστών τάξεων, 2. Έργασίες ομάδων, 3. Η έλευθερία της μεθόδου, α) Μεθοδικές άπαιτήσεις, β) Έμφύχωση της σχολικής τάξεως.

Γ'. Η πατριδογνωστική ζωή στο άγροτικό σχολείο

1. Διάφοροι τρόποι πατριδογνωστικής άγωγής: α) Η καλλιέργεια της παρατηρήσεως. β) Η γλωσσική καλλιέργεια. γ) Η ειδική πατριδογνωστική διδασκαλία. δ) Πατριδογνωστική Ιστορία και πολιτική άγωγή, ε) Πατριδογνωστική άγωγή και έπαγγελματική εργασία. στ) Πατριδογνωστική άγωγή και Κοινότητας του χωριού. ζ) Άναγκαίες προϋποθέσεις.

ΙΑ'. Οί μορφές εργασίας του άγροτικού σχολείου

1. Σιωπηρές εργασίες. 2. Το σχολικό βιβλίο στο άγροτικό σχολείο. 3) Σχολικός χώρος και αυτόμόρφωση. 4. Η συλλεκτική εργασία. 5. Ο έλεύθερος μαθητικός διάλογος. 6. Οί κατ' οίκον εργασίες.

ΙΒ'. Το άγροτικό σχολείο και το συγχρονισμένο πρόγραμμα

1. Περιοχή των σχολικών δεξιοτήτων. α) Άνάγνωση, β) γραμματική, γ) όρθογραφία, δ) άριθμητική, ε) γεωμετρία, στ) τεχνικά, μουσική και γυμναστική. 2) Η περιοχή των γνώσεων.

ΙΡ'. Η δργάνωση των τάξεων του [άγροτικού σχολείου

1. Τμήματα ή ομάδες εργασίας. 2. Ώρες για πολυτάξια σχολεία. 3. Το μονοτάξιο σχολείο.

α) Η ένιαία διδασκαλία. β) Μαθήματα άσκήσεων στο μονοτάξιο. γ) Η διδασκαλία της Ιστορίας δ) Η διδασκαλία των τεχνικών. ε) Το ώρολόγιο πρόγραμμα. 4. Το διτάξιο σχολείο. 5. Οί άλλες μορφές του όλιγοταξίου σχολείου.

ΙΔ'. Ο δάσκαλος του άγροτικού σχολείου

1. Ο νέος δάσκαλος. 2. Κοινή μόρφωση άστικών και άγροτικών δασκάλων. 3. Η πρακτική μόρφωση του δασκάλου. α) Οδηγίες για τούς σπουδαστάς της Π. Άκαδημίας. β) Οδηγίες λαογνωστικές για την πρακτική άσκηση. 4. Η έλεύθερη έπιμόρφωση του δασκάλου της έπαρχίας.

Β'. Τόμος, σελ. 270

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Α'. Βασικές γραμμές για την ανανέωση του άγροτικού μας σχολείου.

Β'. Υπάρχει παιδαγωγική του άγροτικού σχολείου;

Γ'. Όρια και δυνατότητες του άγροτικού σχολείου.

Δ'. Γενικό πρόγραμμα άγωγής και εργασίας του άγροτικού σχολείου.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η τριλογία των διδακτικών μορφών

Ε'. Η αύτοτέλεια των μαθημάτων και ή ένιαία συγκεντρωτική διδασκαλία.

ΣΤ'. Οί όμαδικές εργασίες.

Ζ'. Ο διδακτικός και μαθητικός διάλογος.

Η'. Ο σχολικός κήπος.

Θ'. Η σχολική ζωή

Ι'. Οί σχολικές μας γιορτές.

1. Ο προφορικός λόγος. 2. Ο μουσικός λόγος. 3. Ο παραστατικός λόγος. 4. Ο χορός. 5. Το δραματικό παιχνίδι.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

1. Πρακτικές εικόνες από το νέο άγροτικό σχολείο. 2) Είκοσι δύο διδακτικές ένότητες.

Πωλείται στα κεντρικά βιβλιοπωλεία Άθηνών και στα Γραφεία του Περιοδικού «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» Περικλέους 21. Τμή κάθε τόμου Δρχ. 80.